

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

3580
Cet 28

TAHTAKALE ve EMINÖNÜ BÖLGESİ
KİSMİ KORUMA ve DEĞERLENDİRME PROJESİ: TAHTAKALE CADDESİ

RÖLÖVE-RESTORASYON YÜKSEK LİSANS TEZİ
mimar NİLGÜN ÖNDER

İSTANBUL -1987

YILDIZ UNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. 263
Tarih : 18.12.1987
Fatura :
Fiatı : 3500 TL
Ayniyat No : 1/37
Kayıt No : 45232
UDC : 711
Ek :

COMP.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
D.B. No 43201

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TAHTAKALE VE EMİNÖNÜ BÖLGESİ
KISMİ KORUMA VE DEĞERLENDİRME PROJESİ: TAHTAKALE CADDESİ

RÖLÖVE -- RESTORASYON YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİMAR NİLGÜN ÖNDER

İSTANBUL - 1987

ÖNSÖZ

Istanbul'un en yoğun toptan alışveriş merkezi olan Tahtakale ve Eminönü bölgesi; Tomruk Sokağından başlayarak, Rüstem Paşa Camisine kadar uzanan, Uzun Çarşı ile devam eder. Sağda Çiçek Pazarı Sokağı ve Tahmis Caddesinide içine alarak, Yeni Camii devamında, kıyı kesiminden Zindan Han çevresinde son bulur.

Gün aydınlanırken hareketlenen Tahtakale'de öğle saatlerinden gün batımına kadar omuz omuza dolaşan insanlar, kendi içinde kentleşen bu bölgeyi, karanlıkla birlikte sessizliğe terk ederler.

Tahtakale'de tüccarlar, toptan ve parakende satışların yanı sıra döviz piyasasıyla da yakından ilgilenmektedirler. Büyük toptancıların yanında, küçük dükkanlarda uğraşı veren esnaf kesimide geniş yer tutar. Ekonominin değişim göstermesi bölge esnaf ve tüccarını etkileyen faktörlerin başında gelmektedir.

Tahtakale Caddesi; tek katlı eski yapıların yanında yükselen çok katlı yeni hanlar ve bunların arasında kalmış bulunan Osmanlı, Geç Devir hanları ile, kuralsız ve yalınış yapılaşma görüntüsü vermektedir.

Yaya ve araç trafiğinin yoğunluğu çalışma saatleri içinde, adeta yolların kilitlenmesine sebep olmaktadır.

Bu çalışmada; Eminönü kıyı kesiminden Tahtakale yerleşimine kadar tarihsel araştırma, bölgenin ekonomik ve sosyal özellikleri, ulaşım hakkında bilgiler ve gerekli analizler yapılarak, restorasyon çalışmaları

için bir zemin hazırlanmıştır. Tahtakale Caddesi içinde koruma ve yenileme projesi verilmektedir.

Çalışma dönemindeki yardımları için tez yöneticisi Sayın hocam Prof.Turgut Övünç'e Mimarlık Tarihi-Rölöve ve Restorasyon Ana Bilim Dalı Sayın Öğretim Görevlileri ve Üyelerine, Mimar Aziz Okan'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Istanbul - 1987

Nilgün Önder

4.4.4. Büyük Çukur Han	61
4.4.5. Balkapanı Hanı	63
4.4.6. Burmalı Hanı	68
4.4.7. Küçük Çukur Han	69
4.4.8. Kızıl Han	69
4.4.9. Mısır Çarşısı	72
4.4.10. Çeşmeler	78
4.5. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ	81
5. TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN YAPAY FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ	
5.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLER	86
5.2. NÜFUS VE EKONOMİ	86
5.3. SOKAK PARSEL-YAPI BAĞLANTISI	87
5.4. PLAN TİPLERİ	87
5.5. YAPISAL ÖZELLİKLERİ	89
5.5.1. Analiz Paftalarının Tablo Halinde Düzenlenmesi	89
5.5.2. Osmanlı ve Geç Devir Hanlarında Teknik Özellikler	90
5.5.3. Cephe Oluşumu	90
5.5.4. Yol Kaplamaları	91
5.5.5. Pencere Tipleri	92
5.6. FOTOĞRAFLA BÖLGE TESPİTİ	119
6. ÖNERİLER	
6.1. TAHTAKALE CADDESİ	128
6.1.1. Tahtakale Caddesi Pilot Ada Plan Tipleri	128
6.1.2. Tahtakale Caddesi Cephe Rölöveleri	129
6.1.3. Tahtakale Caddesi Pilot Ada Cephe Önerileri	132
6.2. CEDİT HAN	133
6.2.1. Rölöve Projesi	148

İÇİNDEKİLER

ÖZET

SUMMARY

1. GİRİŞ	1
2. BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ VE SEÇİM NEDENLERİ	3
2.1. ÇALIŞMA SINIRLARININ SAPTANMASI	4
2.2. ÇALIŞMA BÖLGESİNİN İSTANBUL HARİTASINDAKİ YERİ	6
3. TAHTAKALE ve ÇEVRESİNİN DOĞAL FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ	
3.1. BÖLGENİN KONUMU VE SOKAKLARI	7
3.2. JEOLJİK YAPI	7
3.3. TOPOĞRAFİK ÖZELLİKLER	8
3.4. İKLİM	10
3.5. ULAŞIM	10
3.6. GEÇİRDİĞİ YANGINLAR	12
4. TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ	
4.1. ESKİ ÇAĞDA TAHTAKALE VE ÇEVRESİ	15
4.2. BİZANS DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ	15
4.2.1. Haliç Surları	22
4.2.2. Haliç Salihindeki Limanlar	31
4.3. OSMANLI DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ	36
4.4. ÇALIŞMA BÖLGESİNDEKİ TARİHİ YAPILAR	51
4.4.1. Yeni Camii	51
4.4.2. Hatice Turhan Sultan Türbesi	56
4.4.3. Rüstem Paşa Camii	57

6.2.2. Uygulama Projesi	152
6.2.3. Sistem Detayları	158
6.3. TRAFİK ÖNERİSİ	159
6.4. ZİNDAN HAN ÇEVRE DÜZENLEMESİ	161
7. SONUÇ: YENİLEME VE KORUMA İLKELERİ	162
EKLER	165
NOTLAR	170
BİBLİYOGRAFYA	173

ÖZET

Tahtakale ve çevresi Bizans'tan bugüne kadar farklı evreler geçirmesine rağmen işlevini yitirmemiş bulunmaktadır. Güneyde Tahtakale, kuzeyde ise Haliç Surları ile sınırlı olan bölgede Bizans İmparatorluğunun önemli limanları ve ticaret kolonileri yer alıyordu.

Osmanlılar döneminde ise Bizans'ın tahtı kabul edilen Tahtakale, hanları ve çarşıları ile de ticari özelliğini sürdürmeye devam etmiştir.

19.yüzyıl sonlarından itibaren yapılmaya başlanan geç devir hanlarının da bölgede ayrı bir yeri vardır. Ancak korunması gereken bütün bu yapılar bilinçsiz kişilerin elinde yalnız uygulamalara maruz kalmaktadır.

1936 yılında başlayan imar çalışmaları ve istimlaklerle Yeni Cami ve Mısır Çarşısı önü açılmaya başlamış olup, 1986 yılında yapılan yıkımlarla da Zindan Han çevresi istimlak edilerek bütün sahil açılmıştır.

Bu arada 1966'da Unkapanı-Eminönü bulvarı yapılmıştır. Böylece bütün olan bu bölge ikiye ayrılmıştır. Tahtakale ve çevresinde ise herhangi bir koruma veya bir imar çalışması yapılmamıştır.

SUMMARY

Tahtakale and its surrounding has maintained its function, although it has faced various evolutions since Byzantians. The most important harbours and commercial colonies of Byzantium Empire were placed between Tahtakale by south and by the city walls of Golden Horn by north.

Tahtakale which was accepted as the throne of Byzantium during Ottoman period has maintained its characteristics with its commercial buildings and markets.

There is a special place of (devir han) those buildings which their construction started at the end of 19.th century.

However, these building which should be under protection, has been subject to incorrect applications in the hands of irresponsible people.

Clearing the front of New Mosque and Mısır Çarşısı (Egyptian Market) has started by the start of improvements of construction and legal expropriations in 1936. Also in 1986 Entire shore has been opened by expropriations the surroundings of Zindan Han and by clearing the buildings.

The avenue connecting Unkapanı and Eminönü has been also constructed in 1966. This the entire area has been divided to two sections. Regarding Tahtakale and its surroundings, there has not been an construction and protection works.

G İ R İ Ş

t a h t a k a l e

1. GİRİŞ

Teze, bölgenin özellikleri ve seçim nedenleri ile girilmiş, doğal fiziki durumu anlatılarak tarihsel gelişimine geçilmiştir.

Tarihi gelişiminde yer alan dört bölümde ise, eski çağdan bugüne kadar olan gelişmeler incelenmiştir. Nüfus, ekonomi, sosyal kültürel özelliklerden sonra teknik özelliklere geçilmiştir.

Bölgenin genel incelenmesinden, Tahtakale caddesine inilerek, tek yapı üzerinde çalışma yapılmıştır.

Bütün bu inceleme ve analizlere dayanılarak koruma ve yenileme ilkeleri verilmiştir.

BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ VE SEÇİM NEDENLERİ

2. BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ VE SEÇİM NEDENLERİ

Bundan kırk yıl önce Eminönü'nün küçük de olsa bir meydanı vardı. Yapılan istimlakler neticesinde ise; Meydan özelliğini ve meydan çevresini kaybetmiş, yıkılan yapıların yerinide Ragıp Gümüş Pala Caddesi olarak adeta bu caddenin bir parçası haline gelmiş Eminönü ile karşılaşırız.

Yine bundan altmış yıl öncesinin Eminönü'ne dönecek olursak; Balık Pazarını, iskelelerini, kahvelerini, faytonlarını, Yeni Cami karşısındaki dükkanları, biraz daha içlere girecek olursak Tahtakalesini, hanlarını ve bu dokudan bugüne kalan koruyabildiğimiz parçaların giderek küçüldüğünü görebiliriz.

Teknolojinin ilerlemesi, trafiğin yoğunlaşması, ekonominin değişim göstermesi, yinede kaybedilen değerler için geçerli sebepler olmamalıdır.

Kıyı kesiminde ve Yeni Camii çevresinde 1936 yıllarında başlayan istimlakler 1986 yılına kadar belirli aralıklarla devam etmiştir.

İç kısımlarda Tahtakale Caddesinde, Hasırcılar Caddesinde, Uzun Çarşı ve çevrelerinde bugüne kadar kalabilmiş olan Bizans, Osmanlı ve Geç Devir hanları ise kaderlerine terkedilmiş durumdadırlar. Yapılan yeni binalar ise çevreyle uyumsuz olarak yapılmaktadır.

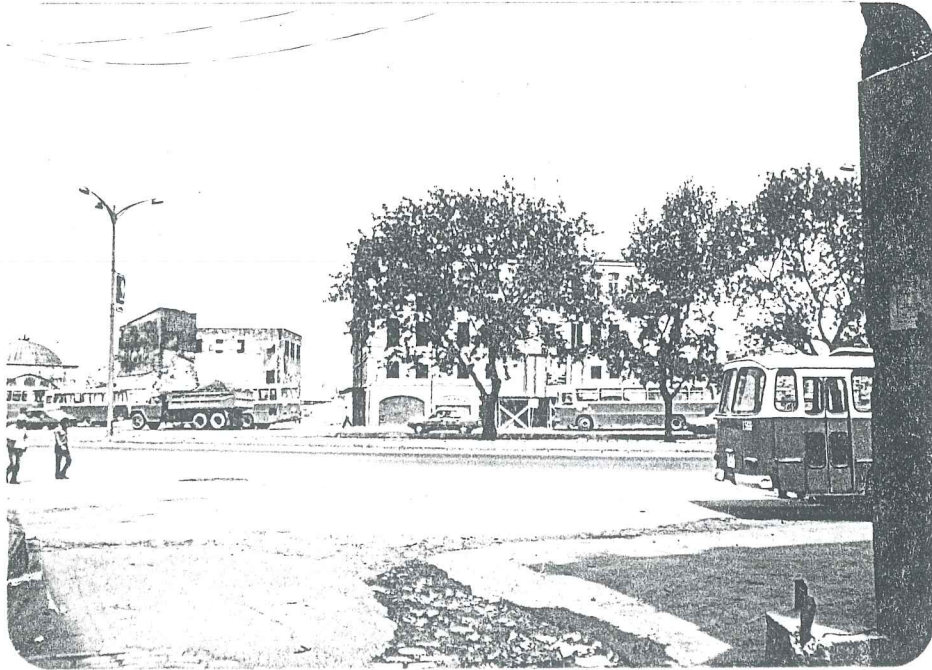
Tahtakale ve çevresi eski ticari özelliğini hâlâ canlı tutmaktadır. Ancak gayri sıhhi hanlar, yoğun ve oldukça karmaşık trafik yaşantıyı zorlaştırmaktadır.

Bu bölgeyi seçme nedenlerinden biride; ayakta kalmaya çalışan bu canlılığı korumak, sıhhileştirilmeyi bekleyen tarihi hanlarını, uyumsuz yeni yapılarını ve yoğun trafiğini kısmende olsa ele almaktı. Bu çalışmayı yaparkende, bölgede yapılabilecek koruma ve yenileme ilkelerinin uzun sürelerle ayırmaya ve maddi manevi kayıpları azaltmaya çalıştım.

2.1. ÇALIŞMA SINIRLARININ SAPTANMASI

Tahtakale caddesi, Rüstem Paşa Camiinden Zindan Han çevresi ile Eminönü meydanınıda içine alan bu alanı, çalışma bölgesi olarak ele aldım.

Bölge: güney batıda Tomruk Sokağı, güney doğuda Mısır Çarşısı ile Yeni Cami, batıda Uzun Çarşı caddesi kuzeyde ise Zindan Han ve Galata köprüsü ile sınırlanmıştır.

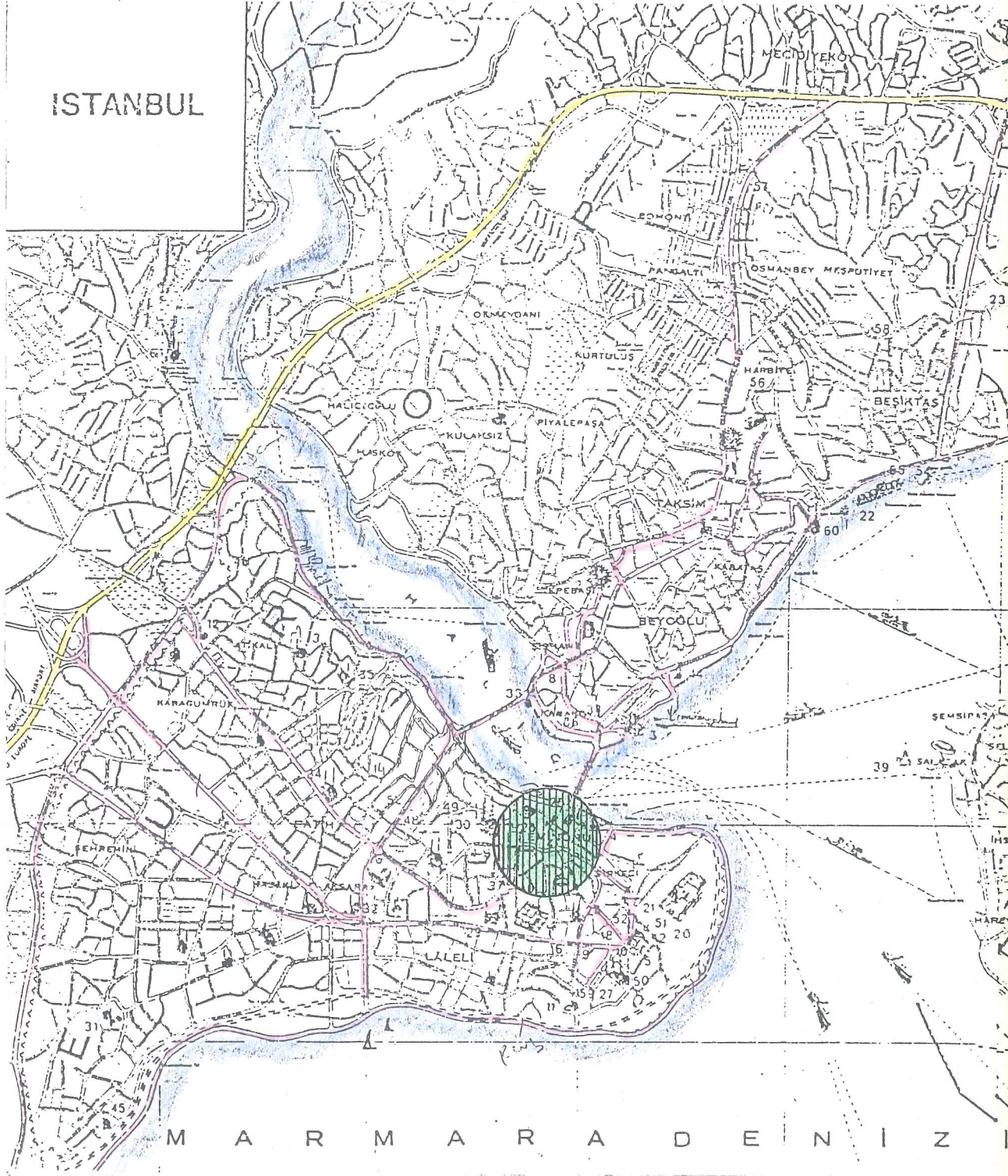

RESİM 1- Zindan Han ve Çevresi

RESİM 2- Çalışma Bölgesinden kısmi görüntü.

2.2. ÇALIŞMA BÖLGESİNİN İSTANBUL HARİTASINDAKİ YERİ

TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN DOĞAL FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

3. TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN DOĞAL FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

3.1. BÖLGENİN KONUMU VE SOKAKLARI

Eminönü ve Tahtakale bölgesi Galata Köprüsünün güney batısındaki meydanı ve bu meydanı çevreleyen çeşitli ticarethaneleri içine alır.

Eminönü adı, Fatih Sultan Mehmet devrinden kalma olup, Galata köprüsü yanında bulunan Gümrük Eminliği binası önündeki meydancığa Eminlik önü denilmiş ve bu isim zamanla kısalarak Eminönü halini almıştır.¹

Tahtakale adı ise yine Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethettiğinde, burası Bizans'ın tahtıdır diyerek Taht-ı Kal'a ismini vermiştir.²

Önemli cadde ve sokakları ise: Tahtakale Caddesi, Uzun Çarşı, Hasırcılar Caddesi, Sabuncular Caddesi, Tahmis Caddesi, Yeni Cami Caddesi ve Ragıp Gümüş Pala Caddesidir. Sokakları ise Tomruk Sokağı, Balkapanı Sokağı, Cömert Sokağı, Kahveciler Sokağı, Kalçın Sokağı, Çiçek Pazarı Sokağı ise ikinci derece ulaşım yollarıdır.

3.2. JEOLJİK YAPI

Haliç ve Eminönü kıyı şeridinin oluşumu, İstanbul Boğazı'nın oluşumuna bağlanmaktadır. II Zaman ile III Zaman'da ortaya çıkan yükselme ve sıkışmalarda, eski akarsu vadisi olan bu bölge Boğazla birlikte kırılmış ve IV Zaman'da denizlerin yükselmesiyle su altında kalmıştır.³

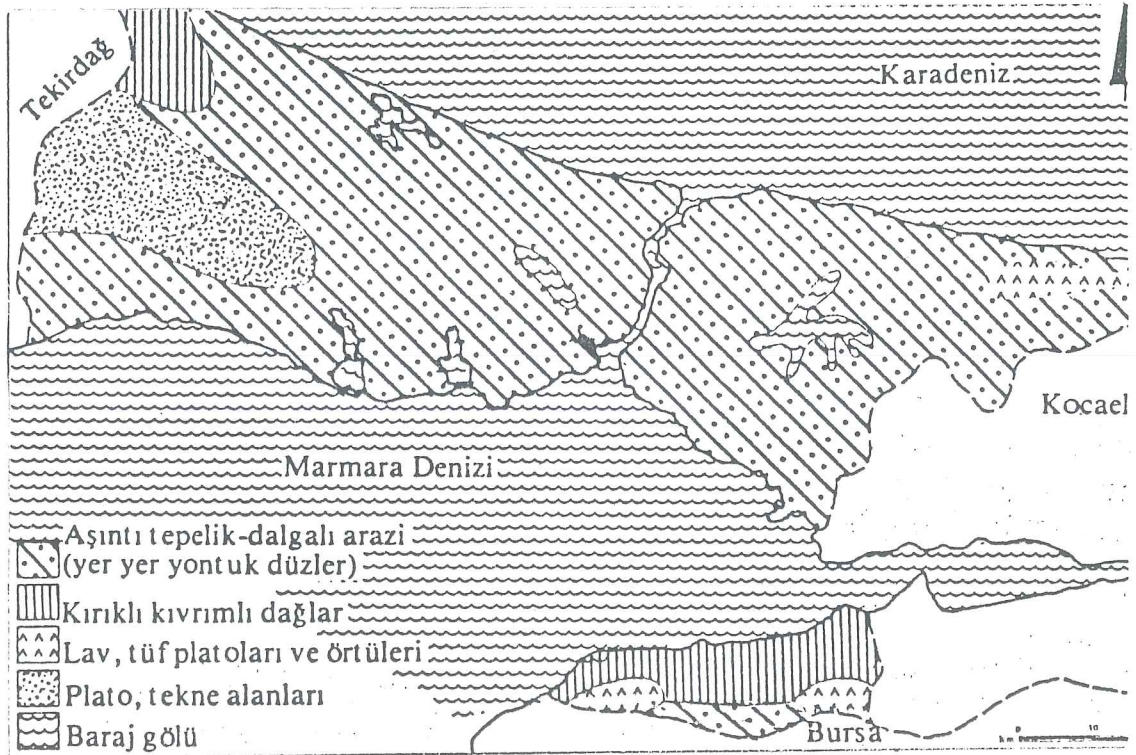
Istanbul Boğazında oluşu gibi, bu bölgede de çok miktarda andesit, dasit ve trazit bulunmaktadır.⁴

Eminönü bölgesinde genellikle I Zaman Karbonifer sisteme bağlı grovak, killiştir, kalkerden oluşmaktadır. Sahilde ince bir şerit halinde alavyon ve dolgu görülür. Yörede III Zaman Miyosene ait tabakalar yer yer ince bir tabaka örtü oluşturur.⁵

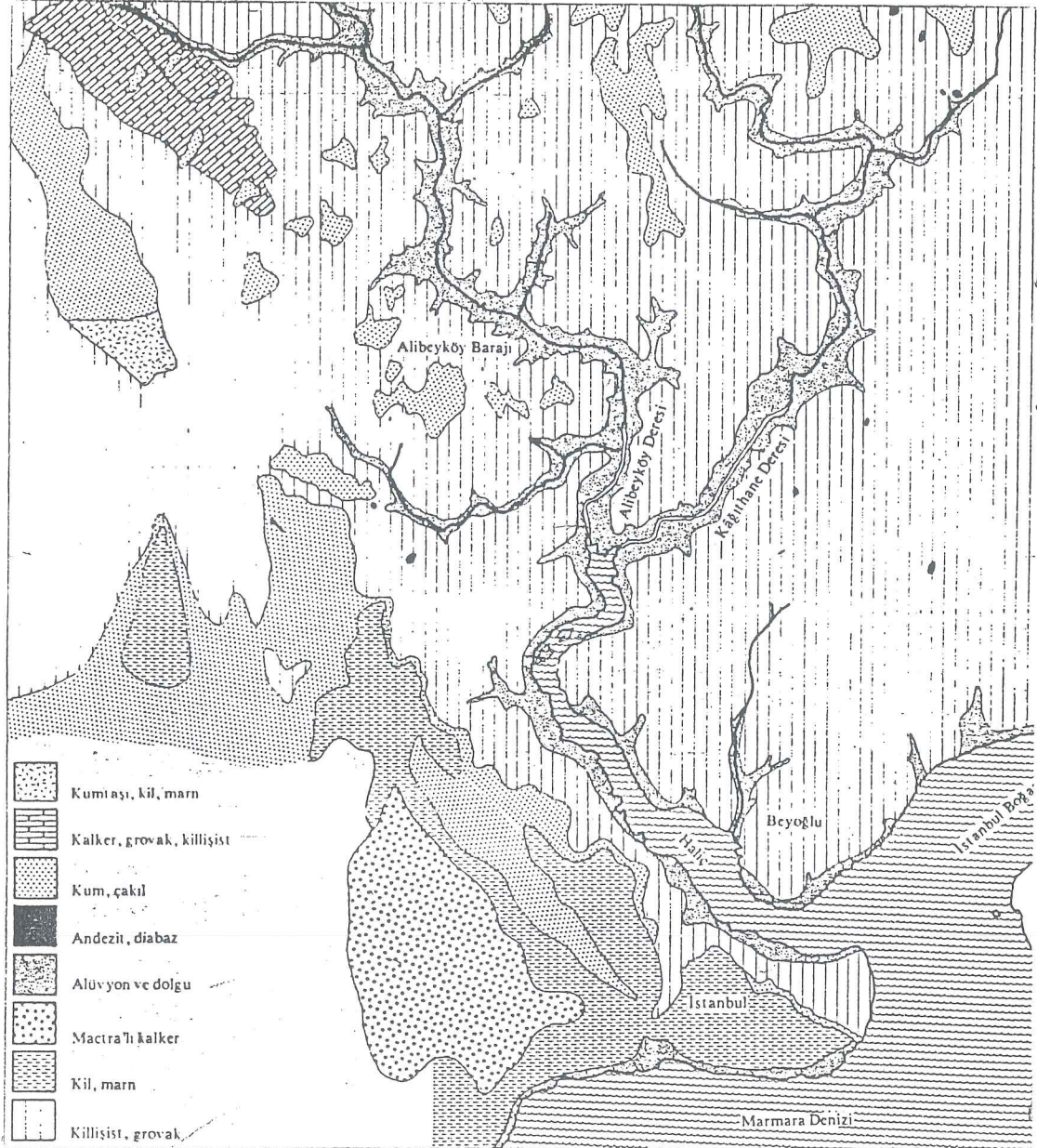
3.3. TOPOGRAFİK ÖZELLİKLER.

Haliç vadilerin II ve III Zamanlar'da kırılmaya ve aşınmaya uğraması ile bu kıyı kesiminde yer yer yükselmeler olmuştur. Bu yükseltile-
rin erozyonla kazılmış ayakları arasında sırtlar ve tepeler oluşmuştur.⁶

Marmara ile Haliç girişi arasında uzanan İstanbul'un en uç noktası Sarayburnu tepesidir. İkinci tepe ise Nuruosmaniye tepesidir. Bu tepeden başlıyarak Eminönü, Galata Köprüsüne doğru üzerinde Yeni Caminin, Mısır Çarşısının ve büyük ticaret hanlarının bulunduğu bir vadi uzanmaktadır.⁷

RESİM 3- İSTANBUL İLİ MÖRFOLOJİ HARİTASI (YURT ANSİKLOPEDİSİ)

RESİM 4- Haliç ve Çevresinin Jeolojik Haritası (Yurt Ansiklopedisi)

Bu bölgeye İstanbul platosu denilmektedir. Bu plato kıyından iç kısımlara gittikçe yükselir. Eminönü'nde ise arazi kıyından 300 metre içeriye kadar % 15 eğimle yükselmektedir. Denizin derinliği ise Galata Köprüsü civarında 42 metredir.

3.4. İKLİMİ

İstanbul'un değişken iklim tipini Eminönü'nde de gözleyebiliriz. Belirgin bir iklim tipi yoktur. Gezici hava hareketlerinin etkisi altında olup Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş niteliği gösterir.

Balkanlardan gelen soğuk hava kar yağışını da beraberinde getirir.

ISI: Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlıdır. En soğuk aylar, Ocak ve Şubat, en sıcak aylar ise Temmuz ve Ağustos'dur. Yıllık ortalama ısı 14 c, en soğuk ay 4 c, en sıcak ay ise 25 c'dir.

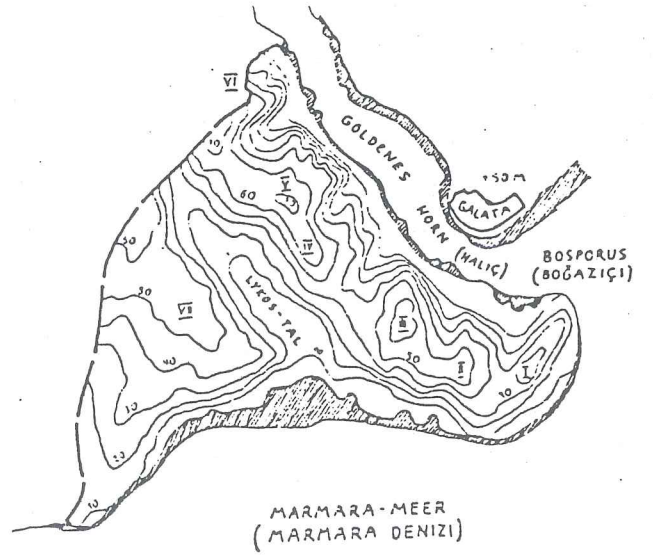
YAĞIŞ: En çok sonbahar ve kış aylarında yağış alır. Genelde yağmur yağar. Kar miktarı genel olarak az ise de değişken olmaktadır.

3.5. ULAŞIMI

Eminönü hem deniz hem de kara ulaşımı açısından çok büyük önem taşır. 1845'de yapılan Galata Köprüsü ve 1966'da açılan Ragıp Gümüş Pala Caddesi ile Avrupa yakasında bütün yolların geçtiği bir merkez, Sirkeci'de bulunan iskeleleri ile de Boğaz ve Anadolu yakasına geçiş odakları olmuştur.

Çeşitli vapurlar Rumeli, Anadolu ve Ada iskelelerine devamlı yük ve insan taşırlar. Sirkeci sahil yolu da önemli bir yol olmuştur.

Eminönü bölgesinin oldukça yoğun bir trafiği vardır. Yapımına yeni başlanan Galata Köprüsü ve buna bağlı olarak, açılacak yeni üst

(Kleiss)

RESİM 5- İstanbul'un Topoğrafyası (Akgün)

yollarla bu yoğun trafiğin rahatlayacağını, yeni otobüs durakları ile de taşımacılığın daha sistemli olabileceğini, alt geçitleriyle ise insanlara rahat bir dolaşım imkanı tanınabileceğini düşünebiliriz. (Resim 6-7)

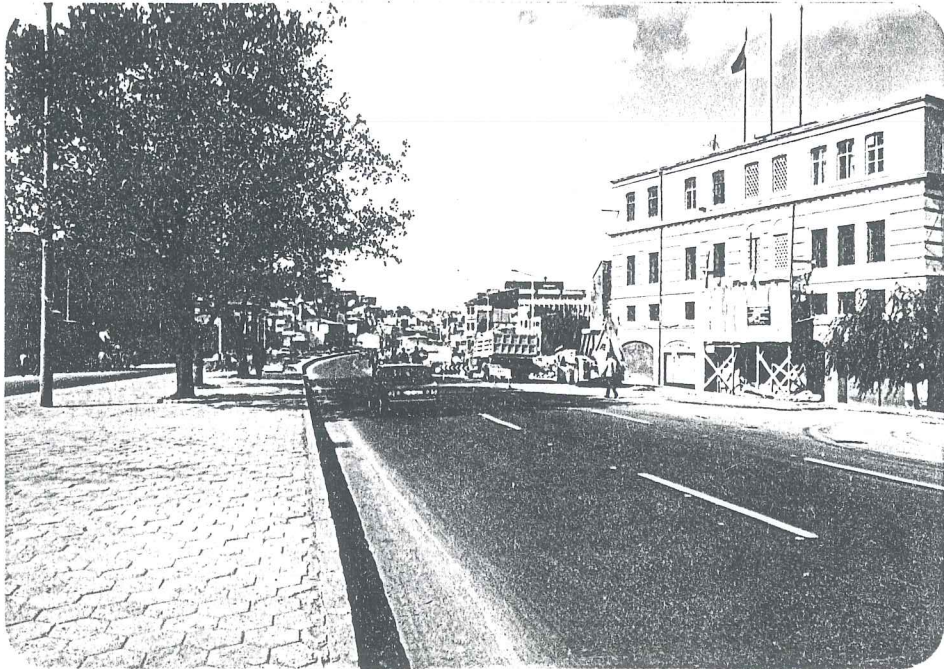
3.6. GEÇİRDİĞİ YANGINLAR

1- Hicri 27 sefer 1043 (M.Eylül 1663) yangını: Bir cuma günü öğle-ye yakın Cibali kapısı dışında bir kalafatçının gemi kalafat ederken yaktığı fundanın, rüzgar şiddeti ile yakınındaki ahşap kayıkhaneleri tutuşturması ile başladı.

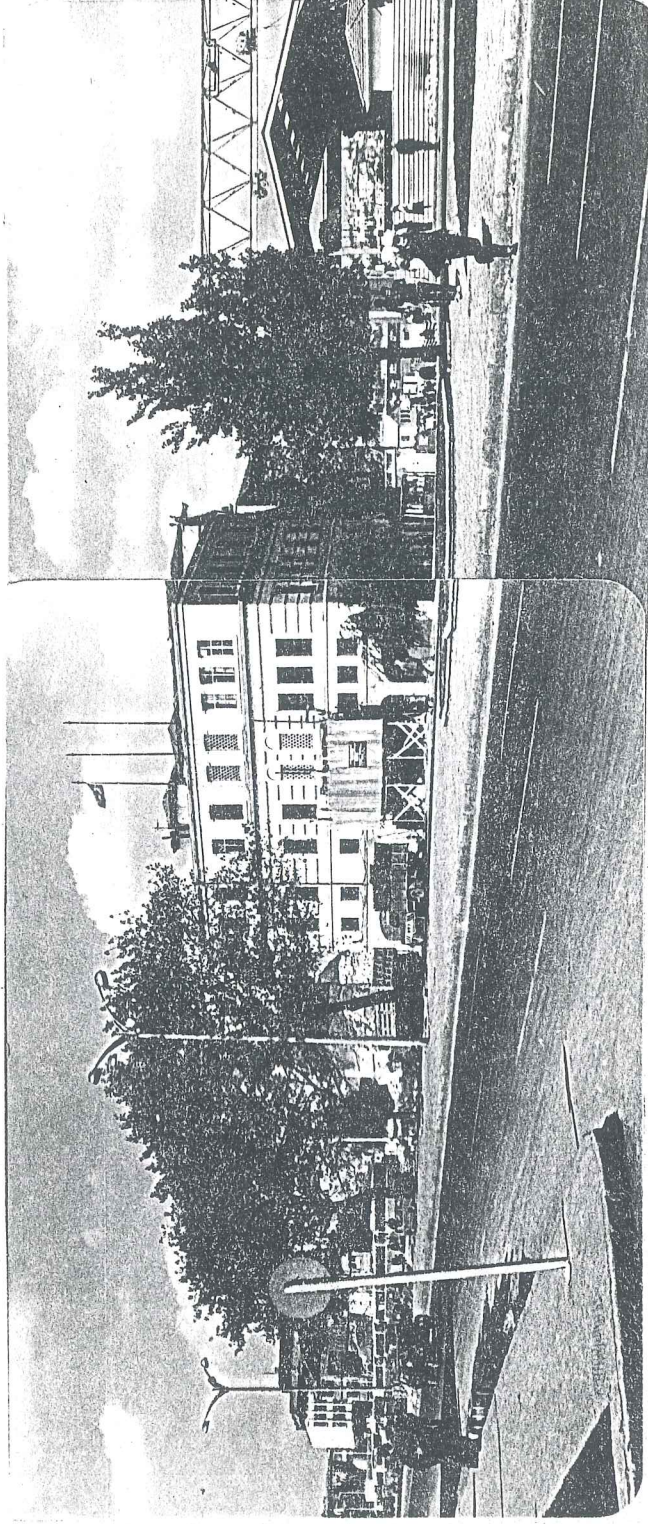
Istanbul'un büyük bir kısmını kül eden müthiş yangınlardan biri oldu.⁸

2- 5 Cemaziyevvel 1099 (8 Şubat 1688) yangını: Bir pazar gecesi saat yedide Balık Pazarı Kapısı dışında bir meyhaneden çıktı. Sur dışını tamamen yaktıktan sonra içeriye sirayet etti.⁹

Mısır Çarşısı dışına, Rüstem Paşa Camiine kadar bütün han, dükkan ve mahzenler yandı. Oradan da Balkapanı Uzun Çarşı ve Mercan Çarşısına ulaştı.

RESİM 6- Ragıp Gümüş Pala Caddesi

RESİM 7- Ragıp Gümüş Pala Caddesi

Bu yangın hicri 1099 isyanına raslar. Yeniçerilerin sipahilere karşı çıkmaları üzerine yangını söndürmeyip seyirci kalırlar. Bu yangında 1500 ev ve 5000'den fazla dükkan ve mahzenin yandığı kayıtlara geçmiştir.

3- 16 Receb 1099 (17 Mayıs 1688) yangını: Aynı yıl içinde bir pazartesi gecesini saat dörtte Hasır iskelesinde saman anbarı civarında bir şerbetçi dükkanından çıkmıştır.

Sur dışındaki çarşı tamamen, Zindan Kapısı yanında arabacılar, Çarşak İskelesi ve kolluğu, Yemiş İskelesi, Ahi Çelebi Cami ve Mahkemesi de bu arada yanmıştır.¹⁰

4- 1790 yangını: Bu sene içinde çıkan üç yangından üçüncüsü, Uzun Çarşı taraflarında çıkmış olup 10 saat kadar sürmüştür.¹¹

5- 1791 yangını: 21 Mart gece yarısında Çarşı'da çıkan ve 6 saat devam eden yangın çok fazla zarara sebep oldu.¹²

6- 1792 yangını: 13 Eylül'de Odun Kapısında çıkan yangın 25 saat devam etmiş, bütün Uzun Çarşı ve bir çok konak yanmıştır.¹³

7- Zilhicce 1209 (8 Temmuz 1795) yangını: Bir çarşamba gecesini Balık Pazarı dışında Hasır İskelesinden çıkmış, Balık Pazarından Uzun Çarşıya kadar yanmıştır.¹⁴

8- Cemaziyelevvel 1291 (18 Haziran 1874) yangını: Balık Pazarında Tütün Gümrüğünden çıkmış 18 bina yanmıştır.¹⁵

TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

4. TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

4.1. ESKİ ÇAĞDA TAHTAKALE VE ÇEVRESİ

Asya ile Avrupa arasında en yakın geçit bölgesini teşkil eden Boğazın ve özellikle Sarayburnu yarımadası Prehistorik çağlardan itibaren meskun bulunmuştur.¹⁶

MÖ XII yüzyıldan itibaren Balkanlar'da oturan Trako-Frik kavimlerinin, güneye doğru yürüyerek Anadoluya geçtiklerini ve Boğazlarda yerleşim göstererek burada kurulan ilk kasabanın ise Lygos adını taşıdığı hakkında kayıtlar mevcuttur.¹⁷

Bu kasaba, sonradan yine muhtemelen Thraco-Phyrgien bir isim olan Byzantion adını almıştır. MÖ 660 senesine doğru Yunanistan'daki Megaralılar Sarayburnu mıntıkasına yerleşmişlerdir.

4.2. BİZANS DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ

İmparator Konstantin devletin merkezini Roma'dan İstanbul'a naklettiği zaman şehri Roma'daki idari bölünmeye uygun ondört bölgeye ayırır. Bu bölgelerden 4.Timasius iskelesine kadar inmekte idi. 5.bölge ise Forum Constantiniden bugünkü Sirkeci İskelesine inen bin hattı içine alıyordu. 6.bölgede Forum Constantiniden Odun Kapısına kadar devam ediyordu.¹⁸

Bizans, deniz ve sur kapılarının gerektirdiği merkeziyetçi vasfı ile düzenlilik gösteriyordu. Yapılan ticaretler sayesinde de büyük bir zenginlik kazanmış idi.

Ayrı ayrı işleri tahsis edilmiş bölgelerden biride Haliç boyunca uzanan liman ve ticaret bölgesi idi. Esnafında belirli yerleri vardı. Bunlardan kemerciler, Drongari Kapısı ile Perama arasında, kumaş imalatçıları Uzun Revakta (Uzun Çarşısı) bugünkü Sirkeci'de ise kürk yapımcıları yer almışlardı.¹⁹

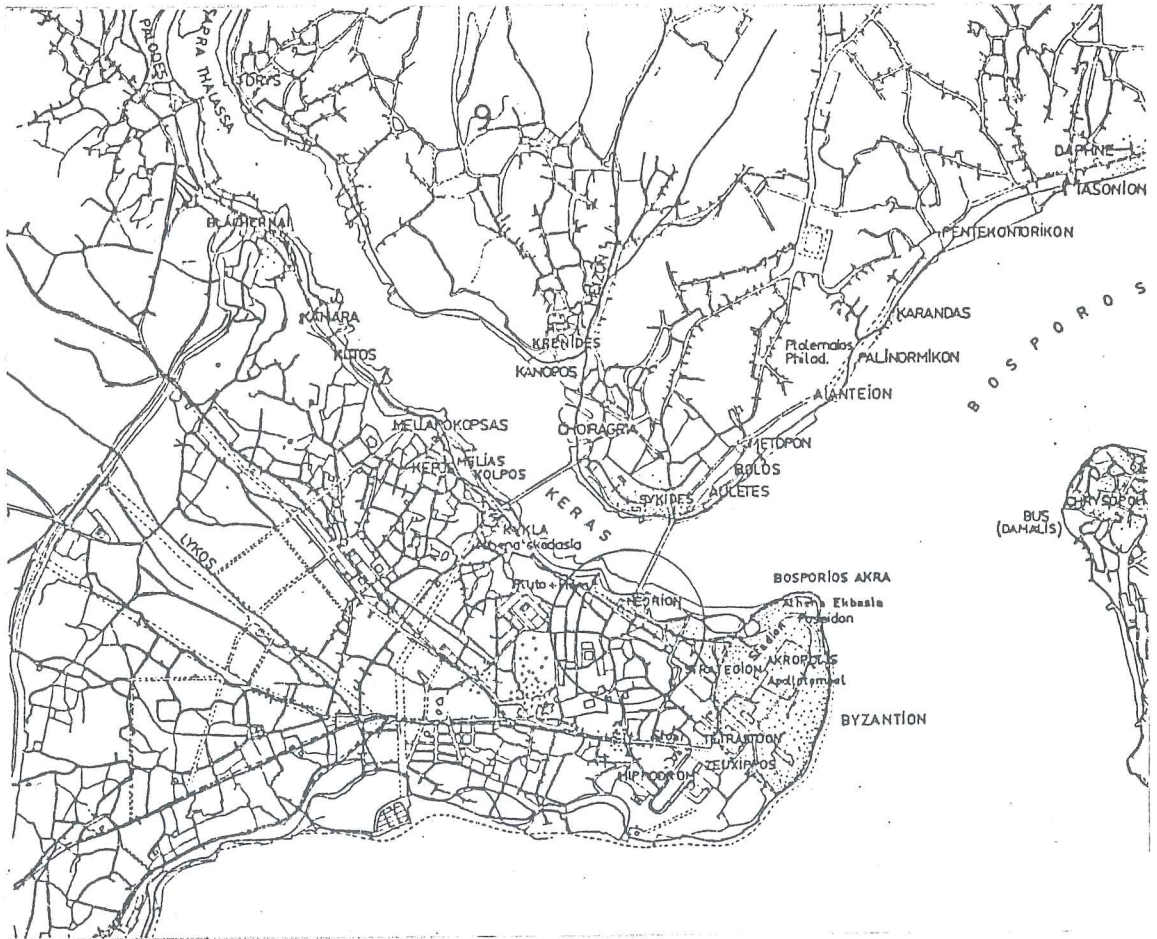
Frank Kolonileri: Venedik IX yüzyılda Bizans'tan ayrılmış ve tacirler cumhuriyeti olarak kurulmuş olup, birde İtalya'da Amalfi, Pisa, Cenova gibi cumhuriyetlerde kurulmuştur.²⁰

İmparator Bizans ticaretinin faydalandığı bu kolonilere belirli imtiyazlar (mahdut toprak, ticari müsaadeler, bazı gümrük muafiyetleri gibi) sağlamışlardı. Bu dört imtiyaz bölgesi bugün Eminönü'ye açılan köprünün sağında ve solunda uzanmakta idi. Bölge Proosphorianos ve Neorion limanları ve iskeleleri, Perama burnu, Mısır Çarşısı arkasına kadar inerek Odun Kapısından Halice kadar uzanıyordu.

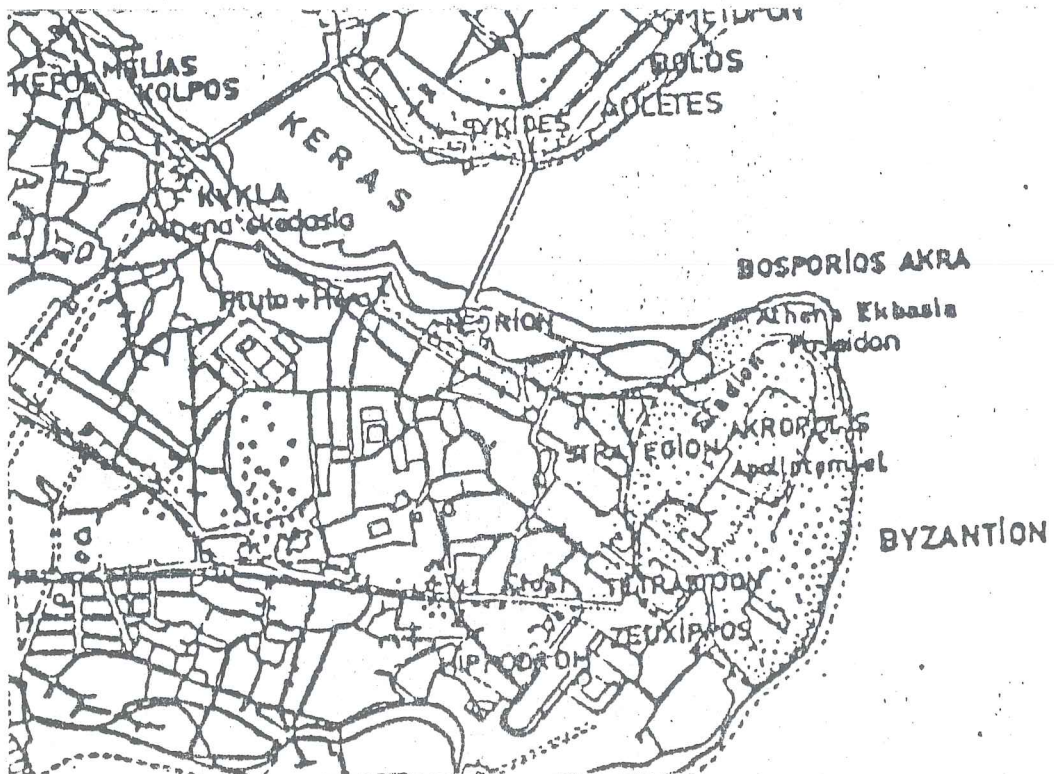
İlk gelenler Amalfi tüccarları idi. Bunların dükkan ve mağazaları Neorion (Eminönü) limanının karşısında bulunuyordu. Bu bölgede; Drongarios Kapısından Odun Kapısı ile Balık Pazarı arasında idi.²¹

Venedik'liler ise 812'den itibaren Bizans'a karşı muhtariyetlerini tanıtmaya başlamışlar ve 1148'de Amalfilerin gerilemesine karşın Venedik imtiyazını Manuel Komnenos tarafından genişletilmiştir. Ancak aynı yıl çıkan anlaşmazlık sonucunda imtiyaz bölgelerini kaybettiler. Dördüncü Haçlı seferinden sonra ise Mihael VIII.Paleologos devrinde yeniden (1277) eski imtiyaz bölgelerini almışlardır.²²

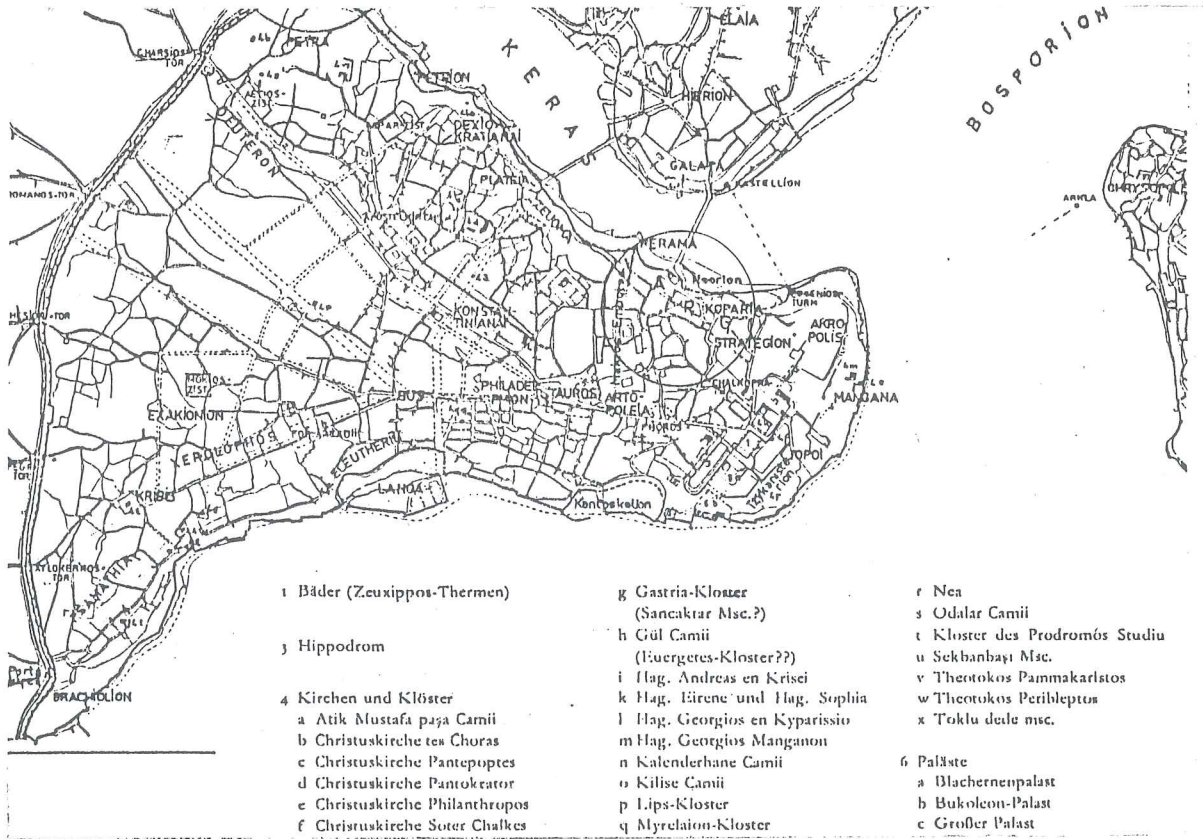
Pisa'lılar ise XI.asrın sonlarında Bizans'ta imtiyazlı bir bölge elde ettiler. 1122'de Alexios Komnenos Pisalılara Neorion limanı, gümrük anbarlarının bulunduğu yere kadar olan kısmı vermiştir.

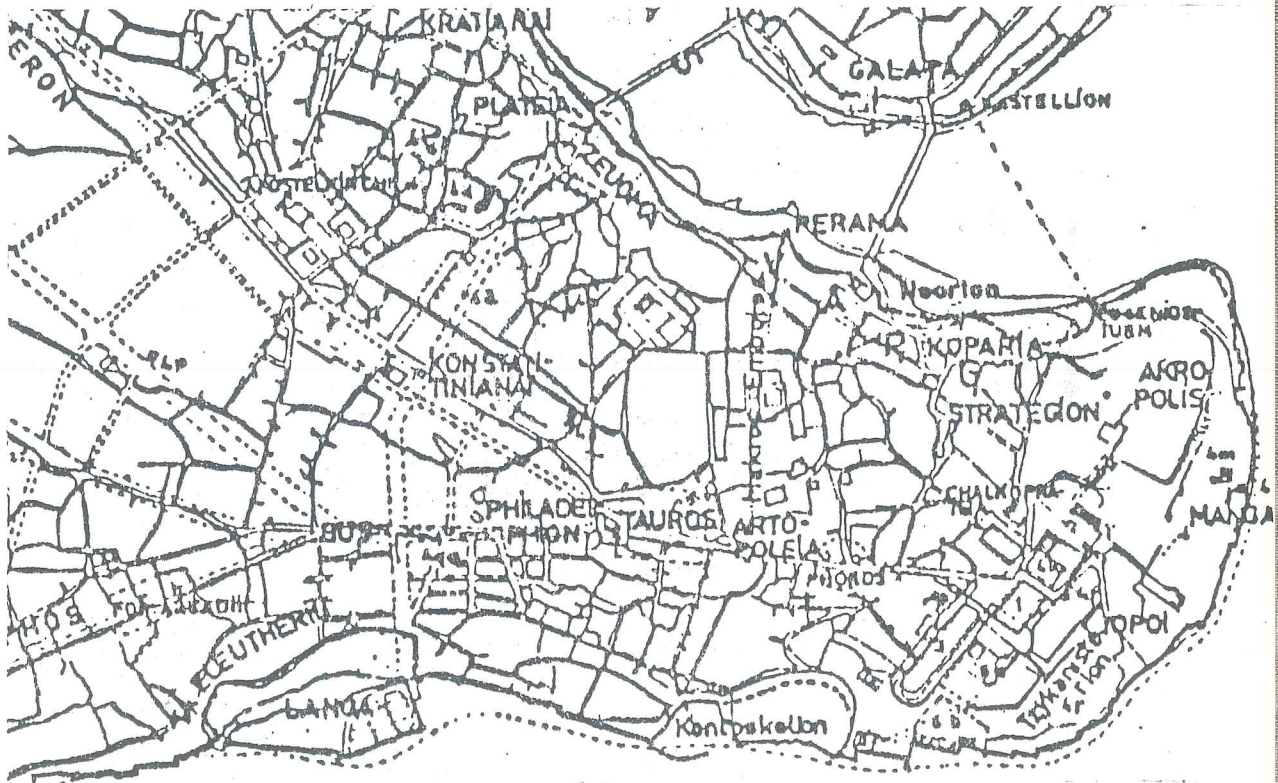
RESİM 8a- Antik Çağda İstanbul (Müller)

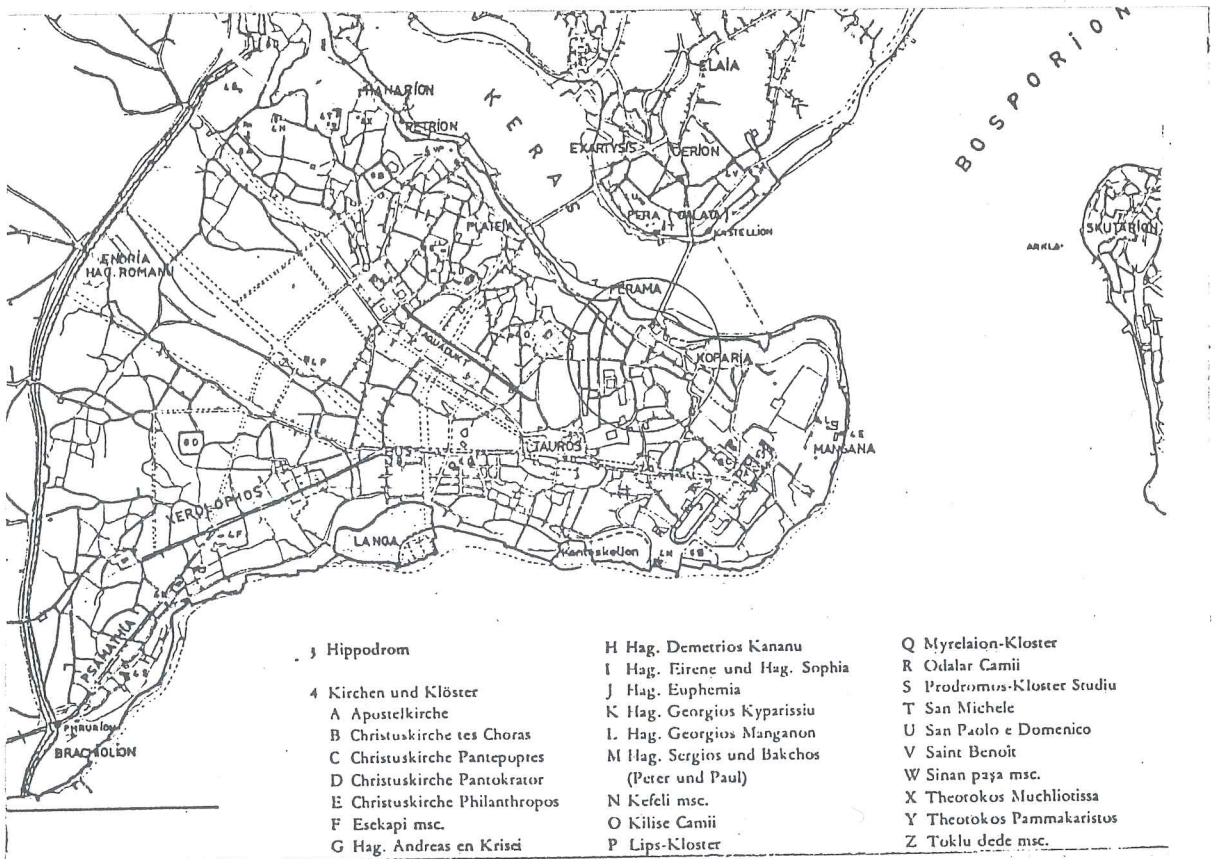
RESİM 8b- Aynı Plandan Detay

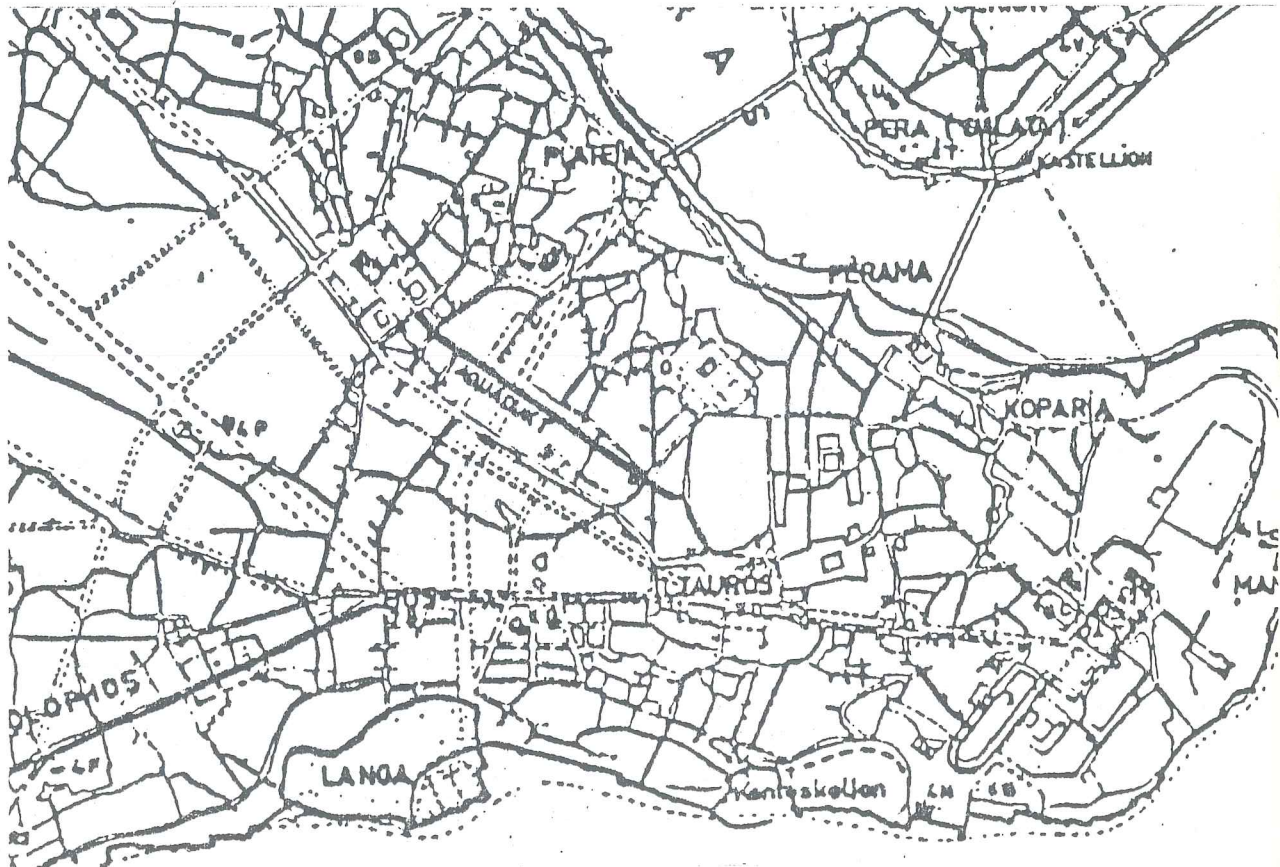
RESİM 10a- Önemli Yapılar ve Semtler 8-12.yüzyıl (Müller)

RESİM 10b- Aynı Plandan Detay

RESİM 11a- Önemli Yapılar ve Semtler 13-15 yüzyıl (Müller)

RESİM 11b- Aynı Plandan Detay

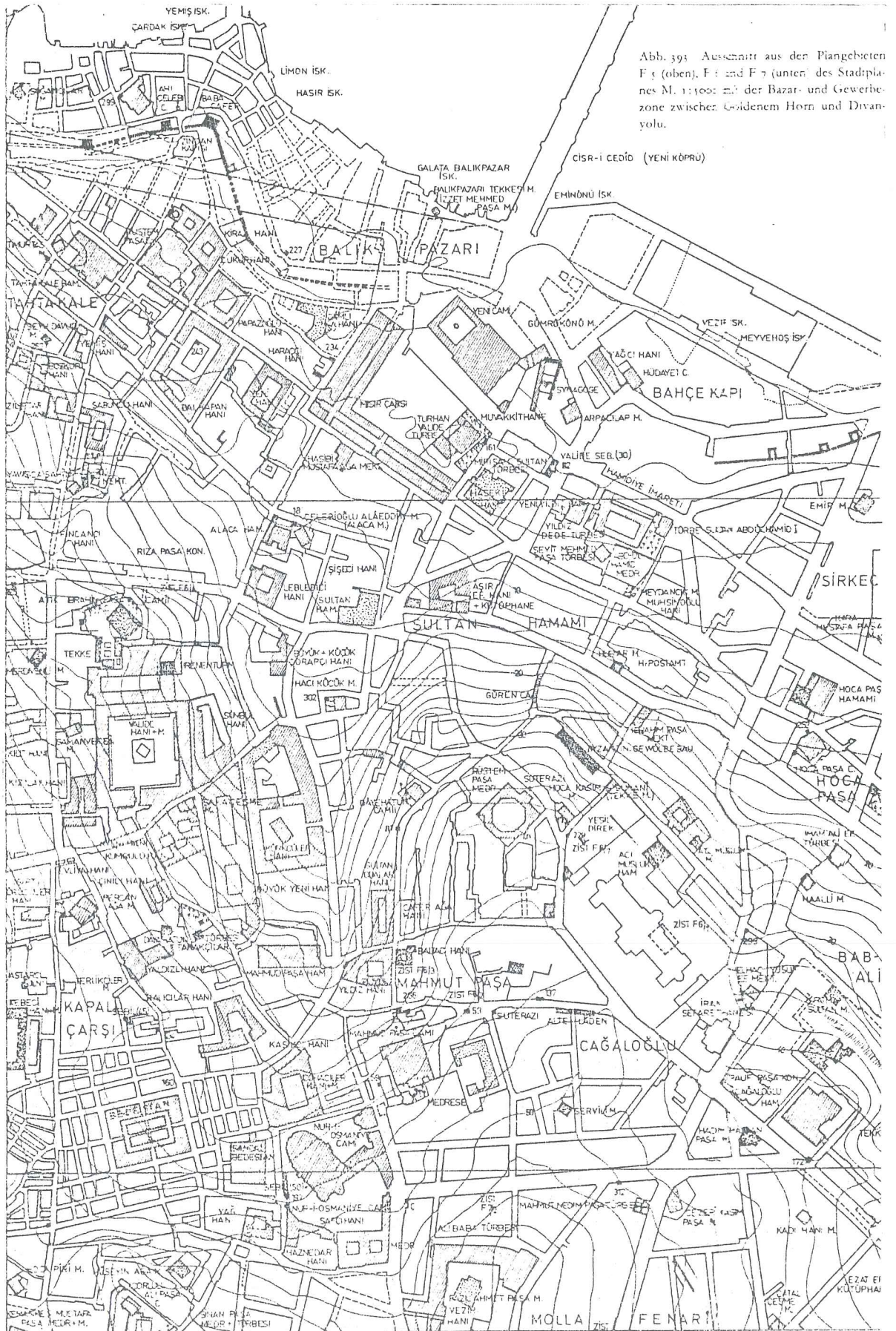

Abb. 393 Ausschnitt aus den Plangebietern F 5 (oben), F 6 und F 7 (unten) des Stadtplanes M. 1:10000 der Bazar- und Gewerbezone zwischen Goldenem Horn und Divanyolu.

Bizans'a son olarak gelenler Cenovalılardır. Onlarda Prosporianos limanı ve bugünkü Gülhane parkına kadar olan bölgeyi almışlardır.²³

4.2.1. Haliç Surları

Surların Haliç tarafına isabet eden kısmı Sarayburnundan başlayarak sonradan Eugenius burcu ismini alan Kentanarion burcuna kadar uzanarak, buradan sahili bırakıp güneye dönüyordu.²⁴

Haliç Surları, kara surlarına göre daha alçaktı. Çünkü, deniz ve önlerindeki kayalar bunları taarruzu güç bir hale getiriyordu. Surların içinde meydana gelen iki liman zincirlerle muhafazaya alınmış ve liman ağızlarında yapılan burçlarla korunuyordu.

Septimus Severus, Bizansın, rakibi Pescennus Niger'in eline geçmesi üzerine şehri kuşatmıştır. Ancak şehir uzun müddet açlığa dayanamayınca Severus şehri yeniden alarak surlarında yıktırır. Oğlu Caracalla ise şehrin önemi ve korunması açısından Byzantion'u yeniden bir sur ile çevirtir.²⁵

Surlarda Galata Köprüsünün Eminönündeki başına kadar uzatılmıştı. Eminönü meydanına kadar varmış olan Haliç surlarında buradan kara surlarının nihayetine kadar uzatılmıştı. Haliç surlarının esaslı tamiri İmparator II.Michael ve oğlu İmparator Theophilos zamanında oldu. Haliç ve Marmara surlarının kafi derecede yüksek olmadığı anlaşılacak iç harbin sonunda (839-842) Haliç surlarının tamirine başlandı. Muhtelif devrelerde tamir gören surlarda teknik olarak bir birlik görülmez.²⁶

Haliç Surları Üzerinde Kapılar

Odun Kapısı: Bu kapının Bizanslılar zamanındaki ismi hakkında bir fikir birliği yoktur. Millingen ve R.Janin bu kapıyı Drongarius Viglae olarak kabul ederler. Ancak M.Schneider ise bu kapının Drongarius kapısı olmadığını yazar. Eski kayıtlara göre Viglae denilen bu mahal, Venedik imtiyazlı bölgesinin batı hududunu teşkil eder.²⁷

Burada arazi dik olarak yükselir. Fakat buradan aşağıya lağım kanalının inmesi ve Odun Kapısından denize dökülmesi de araziye göre mümkün değildir. Halbuki Drongarius Kapısının yanına döküldüğü bilinen bu suyun zindan kapısının yanına düşmesi topografik olarak daha uygun görülmektedir. "Zeuguma" denilen bu sahilde İmparator Justinianos zamanında kereste ticarethaneleri vardı.

Zindan Kapısı-Yemiş Kapısı: 1891'de yıkılmıştır. Makron Embolos (Uzun Çarşı) ya paralel olarak, Kumkapı'dan başlayıp Beyazıd Camiinin yüz metre yakınından geçerek Halice inen yol bu kapıda son buluyordu. Kapının yanında bulunan burç fetihten sonra zindan olarak 1872 tarihine kadar kullanılmıştır.²⁸

Daha sonra 1247'de kapının ismi Hazret-i Cafer kapısına çevrilmiştir. Suçlulardan Piri Baba Cafer'in mezarı buradadır. 1298 yılına kadar ise karakol olarak kullanılmış ve yıkılmıştır. Odun Kapısı ile Piscarina Balık Pazarı Kapısı arasında birde Seminaria isimli bir kapıdan bahseder P.Gylyius. Bu iki kapı arasında başka bir kapı olmadığına göre Seminaria'nın Zindan Kapısı olması gerekmektedir.²⁹

Balık Pazarı Kapısı, P.dePerama, Peramates, Piscaria: Venedik imtiyazlı bölgesinin içinde yer almaktadır. Kapı yıkılmıştır. O devirde işlek bir ticaret yeri idi. Bu kapı Eminönünden, Galata'ya geçmek üzere kullanılan

iskelenin gerisinde olduğundan Perama ismini almıştır. Ancak Balık Pazarıda orada bulunduğundan Balık Pazarı Kapısı (Piscaria) da deniliyordu.³⁰

Yeni Cami Kapısı-St.Mare Poternesisi: Melch.Lorichs panoromasında Balık Pazarı Kapısından sonra Judenihor diye bir kapı gösterilmiştir. Hammer de Yahudi mahallesinde olan bu kapının Valide Camiin önünde olması dolayısıyla bu ismi aldığını, fakat diğer isminin de Pilitou Neoris olduğunu söyler.³¹

Hilcanatissa Kapısı-Porta Tis Îlcantissis: Yıkılmıştır. Bahçe kapısından önce Hilcanatissa kapısı mevcuttu. Evliya Çelebi'ye göre Balık Pazarı ile Bab-ı Şuhut diye isimlendirdiği Bahçe Kapısı arasında Yeni Camii Kapısı vardı. Bu kapının Osmanlı devrindeki ismi Yeni Camii Kapısı olması gerekmektedir.³²

Bahçe Kapısı P.Neorion, P.Oraia, Çift Kapısı: Bu kapı tersaneden dolayı Neorion tersane kapısı ismini almıştır. Genç Bizans devrinde bu kapıya Oraia adı verilmişti. Musevi mahallesi olması dolayısıyla Çift Kapı veya P.Hebraica ismi de veriliyordu. Fatih vakfiyesinde ise Orya Kapısı olarak yer almaktadır. Kapı 1767'de zelzelede yıkılmıştır.

Porta Vetaris Victoris-Porta Bonu: Bugün mevcut değildir. XII yüzyılda Ceneviz iskele lerinin bulunduğu yerin yakınında muhtemelen şimdiki Sirkeci iskelesinin bulunduğu yerde idi.³³

Ayazma Kapısı ile Odun Kapısı Arasındaki Burçlar:

75 Numaralı Burç: 1254 tarihli mühendishane haritasından alınmıştır. Bu haritaya göre burç 73 numaralı burçtan 45 metre mesafede bulunuyordu. Yapım tekniği aşağıdan yukarıya doğru beş tuğla sıralı hatıl ve bunu takiben yedi taş sırası dört tuğla hatıl ve beş taş sırası şeklindedir.³⁴

76 Numaralı Burç: 1254 tarihli mühendishane haritasında Sarı Timur Camiin önünde gösterilmiştir.

77 Numaralı Burç: Surlar haritasında kapı ve doğu burcu olarak gösterilmiştir.

Odun Kapısı ile Zindan Kapısı Arasındaki Burçlar:

Kauffer haritasında bu bölgede beş burcu göstermiştir. Moltke'de ise dört burç işaret edilmiştir. Sonuçta Kauffer ve Moltke dört burcu kabul etmişlerdir.³⁵

78 Numaralı Burç: Odun kapısının 20 metre doğusunda olan burç yıkılmıştır.

79 Numaralı Burç: Yıkılmıştır.

80 Numaralı Burç: Dükkanlar arasında kalmıştır. Yalnız yukarı kısmı görülmektedir. Bu burcun 25 metre doğusunda Zindan Kapısı Vardır.

Zindan Kapısı ile Balık Pazarı Kapısı Arasındaki Burçlar:

81 Numaralı Burç: Zindan kapısının hemen doğusundadır. Kesme taşlardan oldukça yüksek yapılmıştır. Burç uzun zaman "Zindan" olarak kullanılmış ve kapıya ismini vermiştir.³⁶

82 Numaralı Burç: Yeri 1881 tarihli surlar haritasından alınmıştır.

83 Numaralı Burç: Yeri 1881 tarihli surlar haritasından alınmıştır.

84 Numaralı Burç: Yeri 1881 tarihli surlar haritasından alınmıştır. Surlar 81 numaralı burçtan sonra 15 metre kadar aynı doğrultuyu takip ettikten sonra içeriye doğru bir girinti teşkil etmektedir.

85 Numaralı Burç: 1881 tarihli surlar haritasından alınmıştır.

86 Numaralı Burç: 1881 tarihli surlar haritasından alınmıştır.

87 Numaralı Burç: Balık Pazarı kapısının batı burcu idi. Yeri 1881 tarihli haritadan alınmıştır.

Balık Pazarı ile Bahçe Kapısı Arasındaki Burçlar: Bugün bu burçlar yıkılmıştır. Surlar haritasında Balık Pazarı Kapısı ve Yeni Cami Kapısı, Hagia Vasilios burcu ve Bahçe Kapısı işaret edilmiştir.³⁷

88 Numaralı Burç: Kapının doğusundaki burç olup yıkılmıştır.

89 Numaralı Burç: Yeni Cami avlusunun doğu köşesi hizasında idi. Yıkılmıştır. Bu burç ile bunun duvarı olan burç arasında ve Yeni Camiin kuzeyine bakan esas kapı önünde Yeni Cami (Valide Kapısı) isimli sonradan açılmış bir kapı vardı.

90 Numaralı Burç: Aya Vasil burçu deniliyordu. Alt kısımları taştan bloklar halinde yapılmıştı.

91 Numaralı Burç: Bahçe Kapısının batı burcu idi.

Bahçe Kapısı ile Sirkeci Caddesi Üzerindeki Burçlar:

92 Numaralı Burç: 1298 tarihli surlar haritasında görülmekte olup yıkılmıştır.

93 Numaralı Burç: 1298 tarihli surlar haritasında görülmekte olup yıkılmıştır.

94 Numaralı Burç: 1298 tarihli surlar haritasında görülmekte olup yıkılmıştır. Bu kısımda burçlar genelde 55-65 metre aralıkla yapılmışlardır. Ancak bu haritada aralık 150 metredir. Buda iki burç arasındaki burcun yıkılmış olduğunu gösteriyor.

95 Numaralı Burç: Yarım daire şeklinde bir burç olup yıkılmıştır.

96 Numaralı Burç: Yıkılmıştır.

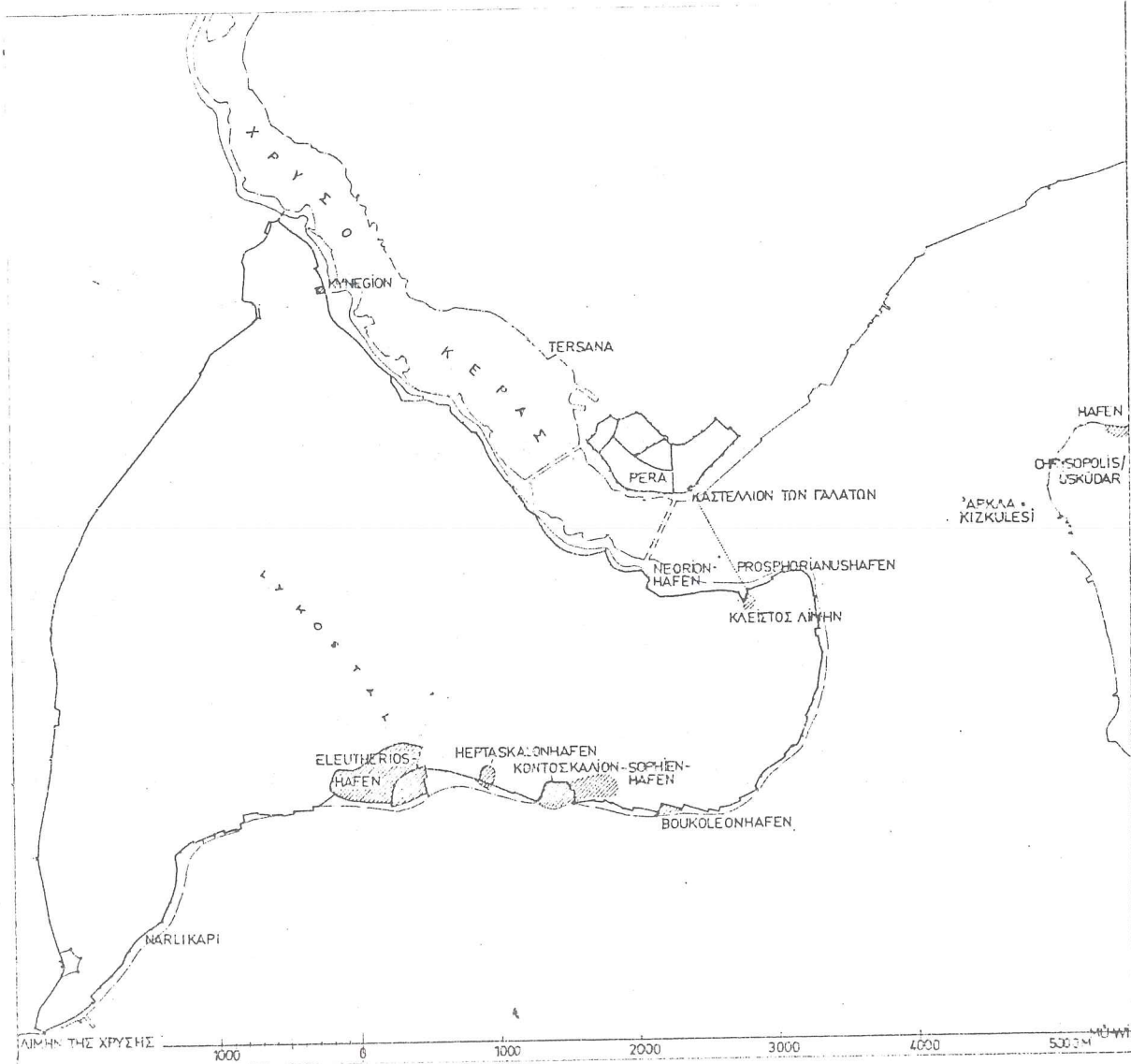
97 Numaralı Burç: Yıkılmıştır.

98 Numaralı Burç: Kısmen mevcuttur. Bir dükkan halindedir.

Sirkeci Caddesi ile Sur-i Sultani'nin Sahil Surları ile Birleştiği nokta arasındaki Burçlar:

99 Numaralı Burç: Takriben Sirkeci vapur iskelesine giden cadde üzerinde dört köşe bir burçtu.

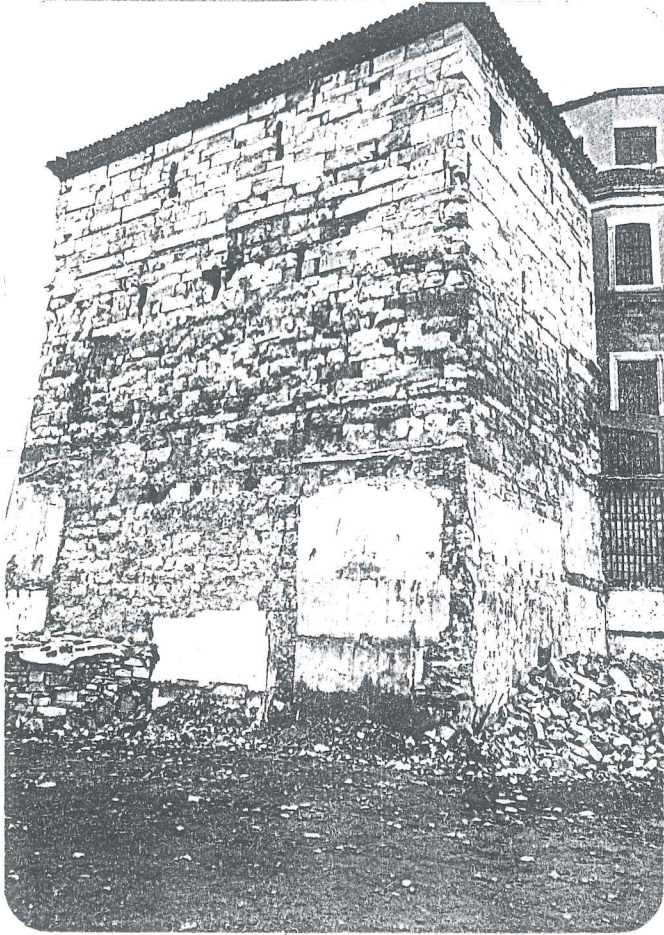
100 Numaralı Burç: 99'un biraz gerisinde idi. Bosphorion limanı buradan içeri girmiş olduğundan buna uyması için yarım hilal şeklinde yapılmıştı.

RESİM 13- Haliç Surları (Müller)

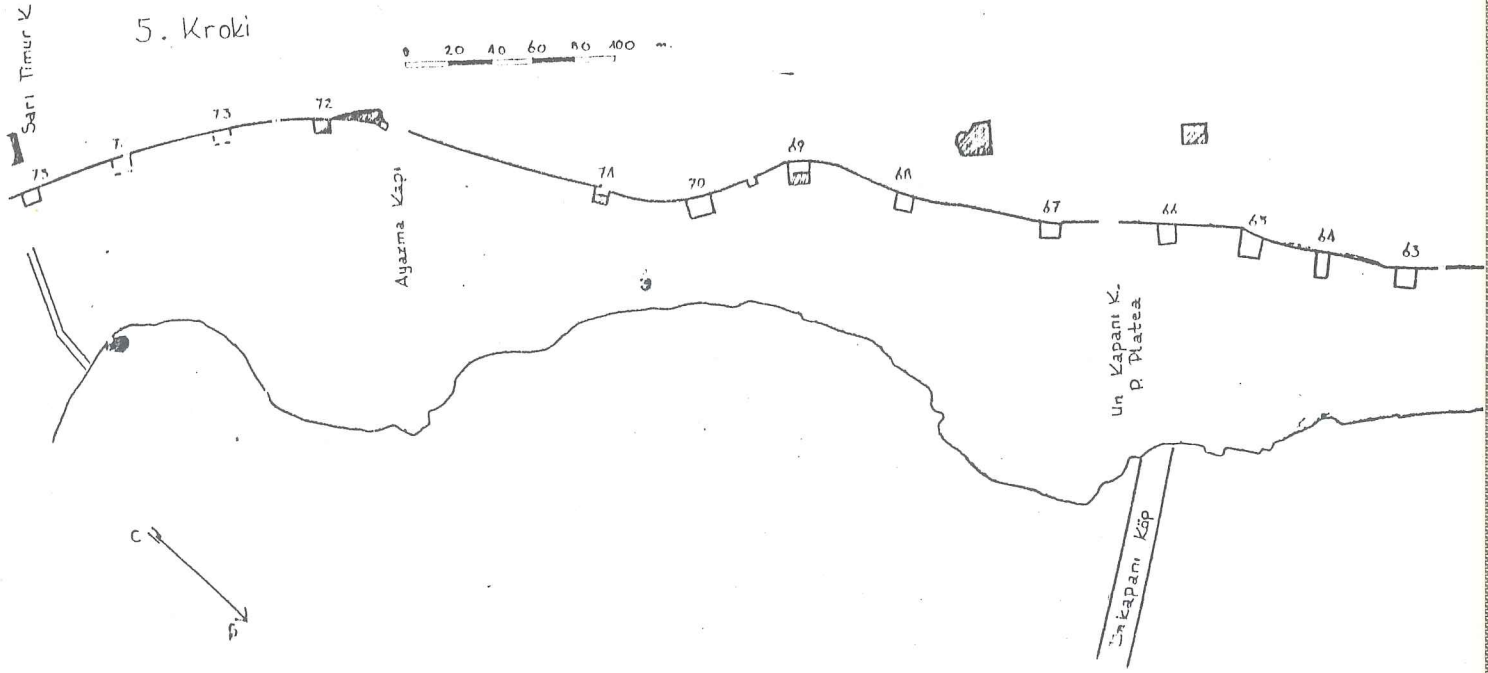
RESİM 14- Surlardan Kalıntılar

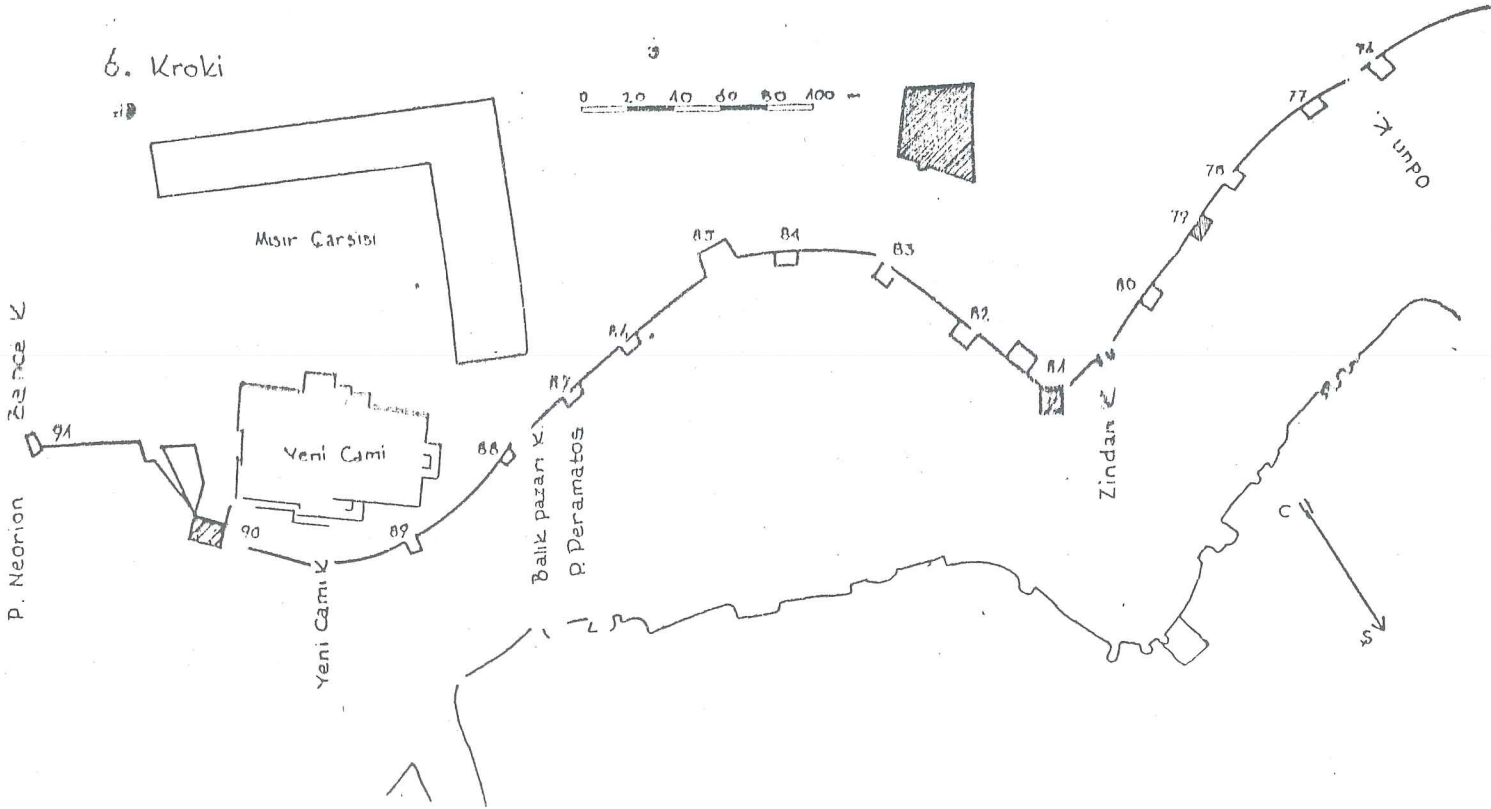
RESİM 15- Zindan Kapısı yanındaki Burç.

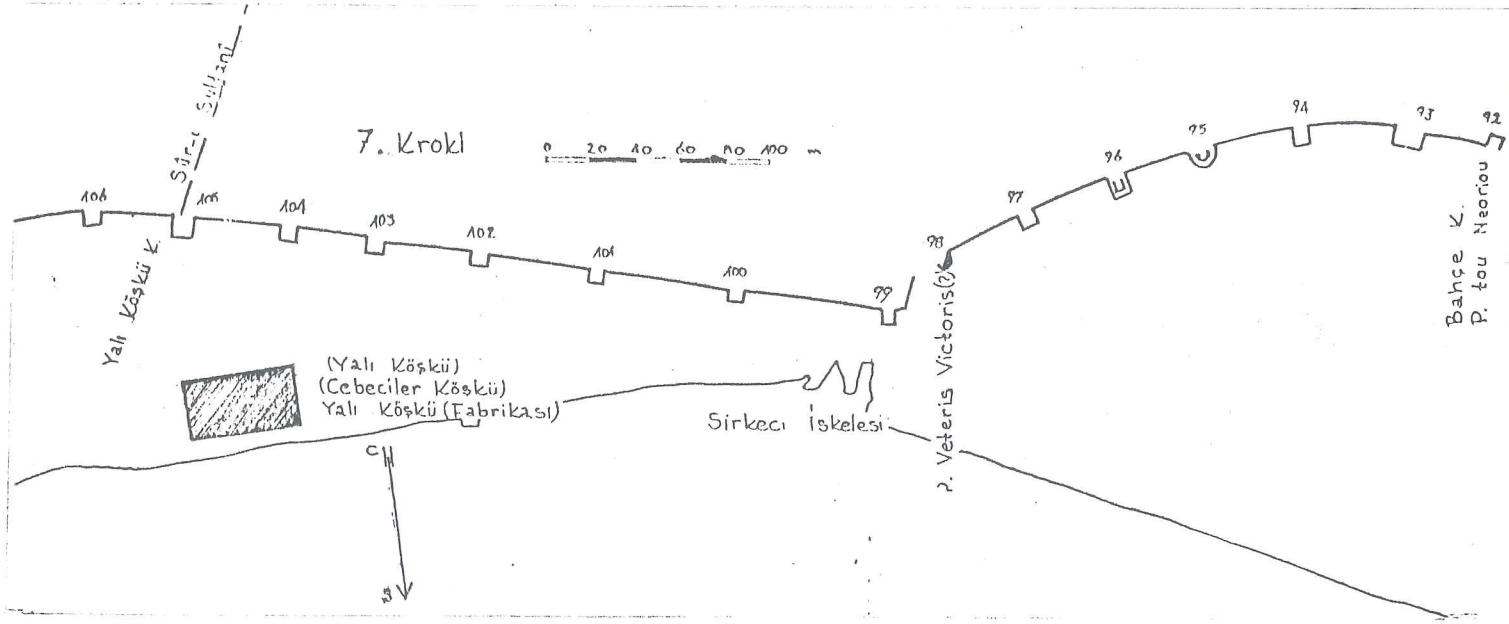
RESİM 16- Zindan Kapısı

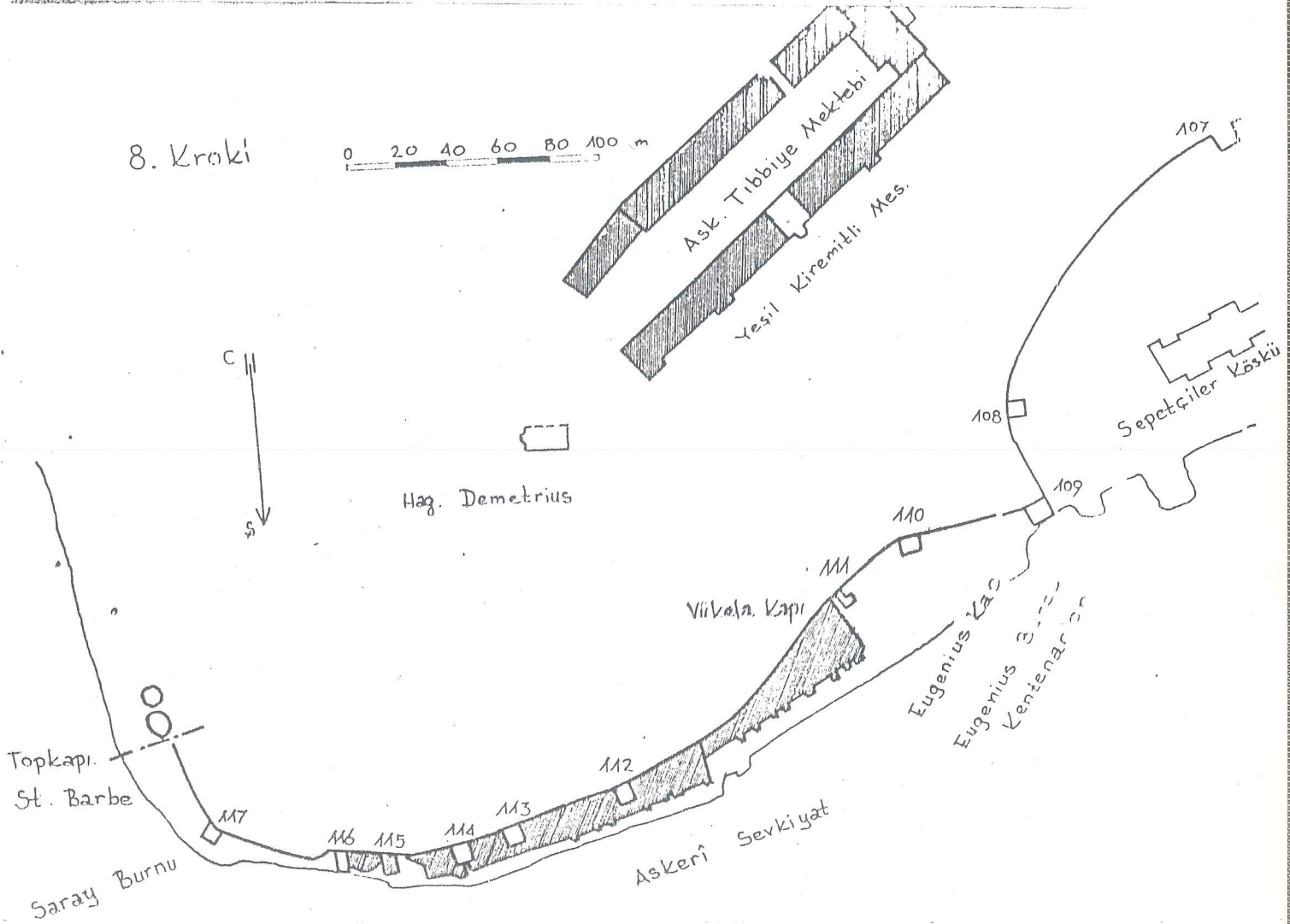
RESİM 17- Haliç Surları (Dirimtekin)

RESİM 18- Haliç Surları ve Burçları (Dirimtekin)

RESİM 19- Haliç Surları ve Burçları (Dirimtekin)

RESİM 20- Surlar ve Burçlar (Dirimtekin)

4.2.2. Haliç Sahilindeki Limanlar

Eski Byzantion şehrinin limanı "Ta Eugeniou" civarında idi. Surlar içinde bulunup iki burçla müdafaa edilmekteydi. Septimus Severus devrinde (193-211) şehir şimdiki Eminönü meydanına kadar genişleyince liman Sirkeciye kadar büyüdü. Constantinus devrinde (316-340) Byzantion, Roma İmparatorluğunun başkenti olunca şehrin liman kısmında önem kazandı.³⁸

Liman üç kısma ayrılır. İlk kısım tersane-Neorion'du. Merkezde ise şimdiki Sirkeci İskelesi yerinde asıl ticaret limanı olan Portus Prospchorion, üçüncü olarak Timasius İskelesi vardı. Şehre muhtelif denizlerden, Anadoludan gelen yiyecek maddeleri, hayvan vb. burada ihraç ediliyordu.

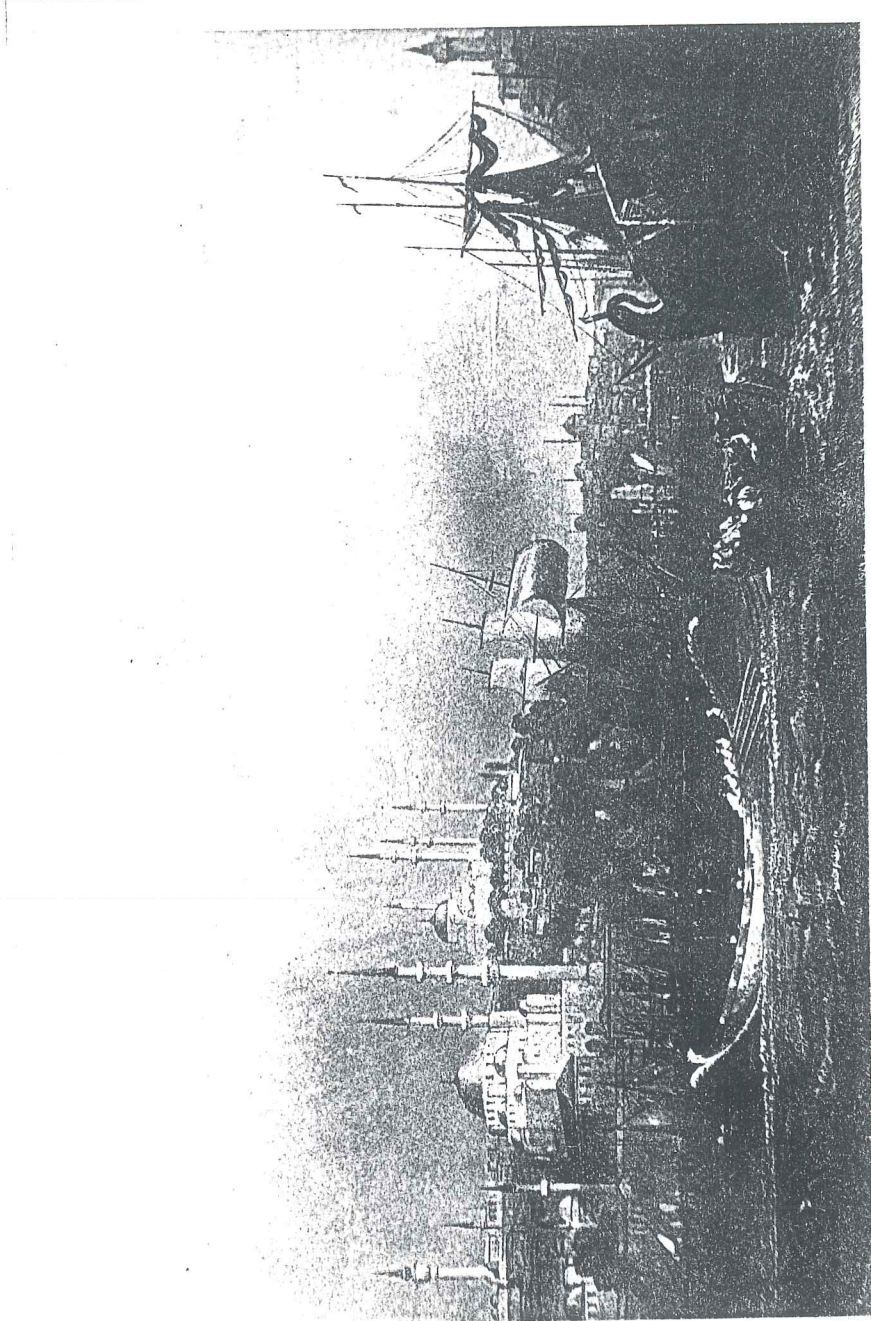
Neorion Tersanesi: Bugünkü yeri Bahçe kapısıdır. Yeni camiinin doğusunda gümrük depoları arasındadır. Burası bir ticaret limanı olmakla beraber tersanelerde burada bulunuyordu. Liman, Kağıthane ve Alibey sularının getirdikleri ile dolunca İmparator Leontios limanı temizletir.³⁹

Prospchorion Limanı: Şehrin zahire limanı idi. Uzun müddet önemini korudu. Ancak İmparator Constantinus (741-775) burada bulunan hayvan pazarını Forunt Tauri'ye nakledince limanı önemi azaldı.⁴⁰

Timasius Limanı: Akıntılı kısımda bulunuyordu. İskeleye İmparator Arcadius devrinin tanınmış komutanlarından olan Timasius'un ismi verilmiştir.⁴¹

Bu limanlar VIII ve IX yüzyıllarda önemlerini yitirmişlerse de İtalyanların şart ticaretine el koymaları ile yeniden önem kazanmıştır. Ancak sahil dolmuş olduğundan her millet kendi sahasında iskeleler kurmuş ve tek bir liman bahis konusu olmaktan çıkmıştı.

1203-1204'deki yangınlardan sonra nüfus haliç sahiline doğru yoğunluk kazanınca eski liman Galata ile beraber birinci derece ticaret limanı haline gelmiş bulunuyordu. Bu durum 1453 yılına kadar devam etmiştir.

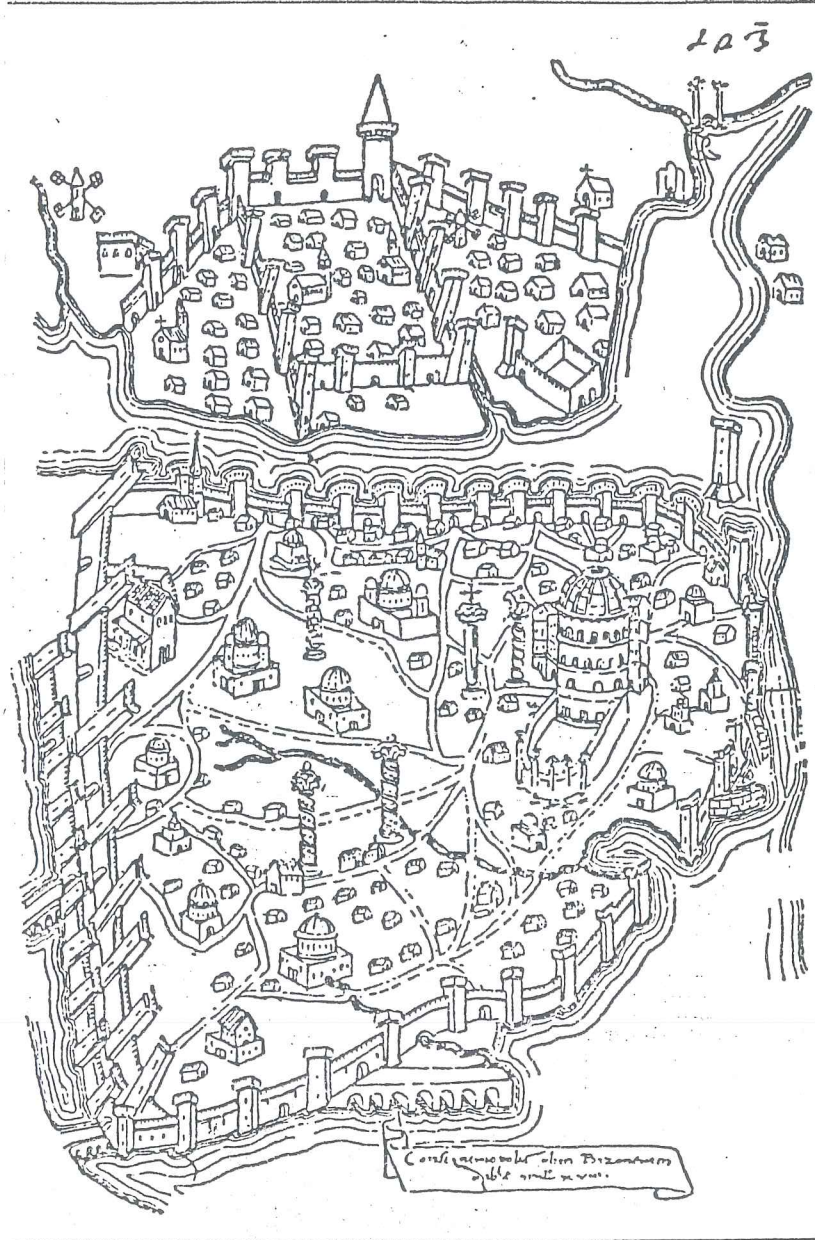
RESİM 21- İstanbul Limanı (Barlett)

RESİM 22- İstanbul Bogazı Planı 1267 (Topkapı Sarayı Kütüphanesi)

RESİM 23-- Haliç 1295 (Topkapı Sarayı Kütüphanesi)

RESİM 24- İstanbul 1422 (Buondolmenti)

4.3. OSMANLI DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ

Istanbul'un fethinden sonra da bu kesif alışveriş ve ticaret merkezi olan Tahtakale, Eminönü bölgesine dokunulmamış olup, işlevlerinin sürdürülmesine izin verilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet, fetih sırasında yararlılık gösterenlere Bizans evlerini tahsis etmiştir.⁴² Böylece bu şahısların yaptırdıkları mescid-ler etrafında ilk müslüman mahalleleri kurulmaya başlamıştır. Fatih devri sonlarına doğru Tahtakale mahallesi için kayıtlarda, "Maruf semtte olması lazım gelmektedir. Mescidsiz mahallenin XVI asırda devam etmediği ve yerine mescidli mahallelere terk ederek semt ismi aldığı" denmektedir.⁴³

Yine fetihten sonra Balık Pazarındaki onbir dükkanın geliri ve Balkapan Hanı Ayasofya vakfına tahsis edilmiştir. Balık Pazarı işlevini fetihten sonrada 504 yıl kadar sürdürmüştür. XVI yüzyıldan itibaren Tahtakale bölgesinde büyük hanlar yapılmaya başlamıştır. Bunlardan Bizans temelleri üzerinde yapılmış olan Balkapanı Hanında kahve, şeker, pamuk gibi maddeler esnafa dağıtılırdı. Yine İstanbul'da ilk kahvehaneler XVI yüzyılda Tahtakalede açılmıştı. Buraya daha çok okur yazarların gittikleri ve ilim, sanat sohbetlerinde buldukları anlaşılmaktadır. XVI. yüzyıl ortalarına doğru Rüstem Paşa Cami ve Külliyesi yaptırılmıştır. Külliye ait hanlar ise Küçük ve Büyük Çukur handır. İstanbul'a taşradan gelen çoğunlukla da ticaretle uğraşan kişiler ve ekserisi tüccarlıktan gelme olan yabancı devlet konsolosları da bu hanlarda kalırlarmış.

XVI.yüzyıl sonlarında Yeni Cami temeli atılırken burada bulunan yahudi mahallesi ve Sinagog istimlak edilmiş ve sahiplerine de iki kat

ücret verilmiş.⁴⁴ Ancak cami inşası yarım kalınca tekrar buraya yerleşmişler, herbirinde kırk elli yahudi ailesinin oturduğu gayet büyük binalar varmış. Yahudilere iskan bölgesi olarak Balat ve Hasköy gösterilmişse de faal bir ticaret merkezi olan Balık Pazarı semtinden yine ayrılmamışlardır. 1633 Viyana seferinin keşmekeşliğinden faydalanarak suriçine girememişlersede, Balık Pazarı kapısı dışında yine Yahudihaneler yapmışlardır.⁴⁵

1736'da İstanbul kadısına hitaben yazılmış fermanda öğrenildiğine göre Yeni Cami etrafındaki bu yapılar hoş görülmemiş ve yıktırılarak Balık Pazarı Kapısı çarşısı olmuştur.⁴⁶

İstanbul'un Haliç kıyısındaki meşhur iskele ve kolluğu ise Çardak iskelesi ve kolluğudur. Çardak iskelesi Bostancıbaşı defterinde şöyle tesbit edilmiştir. "Eminönü tarafından gelirken Tütün Gümrüğü İskelesi, tütüncü dükkanları, Hasır İskelesi, Limoncu dükkanları, Çardak kolluğu ve iskelesi, yemişci dokkanları ve Yemiş İskelesi"⁴⁷ İstanbul'a getirilen meyve ve sebzeler bu iskeleden devlet emri ile indirilirdi. Asayiş içinse 56.yeniçeri ortasına da Çardak iskelesi ve civarı verilmişti. Suçlular içinse bir tevkifhane vardı. Tevkif edilen Rumelihisarı zindanına gönderilenler veya İstanbul dışına sürülen yeniçerilerde Çardak kolluğu iskelesinden kayıklara bindirilirmiş. Bu civar kahveleriyle, iskele başlarındaki dükkanları, yüzlerce kayığı ile oldukça hareketli bir yermiş.

Sultan II.Mahmut yeniçeri ocağını kaldırdığı sırada tanzim edilen bir bostancıbaşı defterinde ise bu sahil şöyle tesbit edilmiştir."Silahşör Süleyman ağanın bekar odaları, valide hanının bulunduğu yerin sahil kısmı, Ortaköy'e işleyen kayık iskelesi, İzzet Mehmet Paşa Camii Karaköy'e işleyen kayık iskelesi, Tütün Gümrüğü İskelesi, Hasır İskelesi, Çardak kolluğu ve iskelesi"⁴⁸

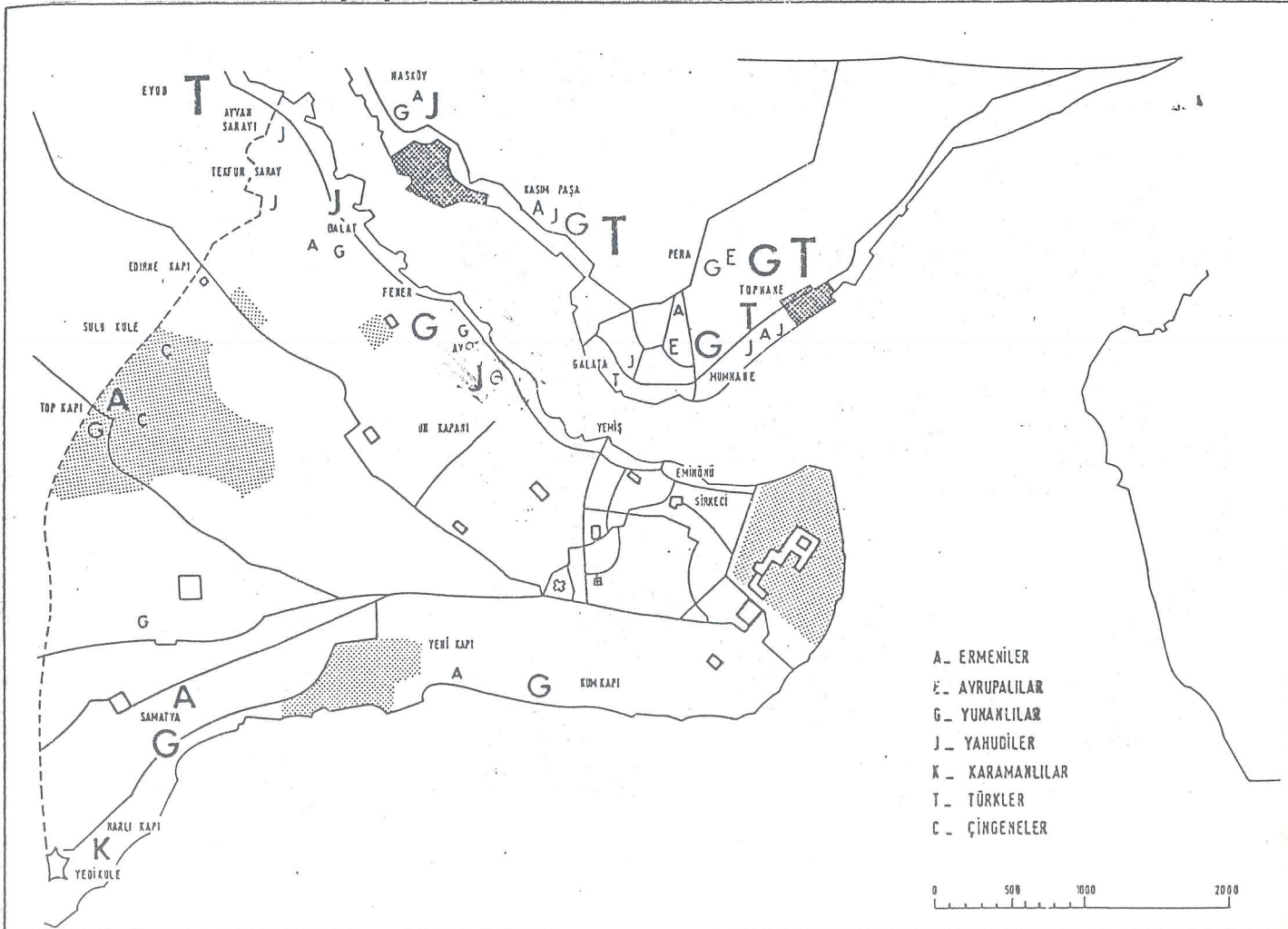

1 Bâder	e Arap Camii	H Bevizir Camii
A Ayasofya hamamı	(d) Arslanhane)	I Buznali msc.
B Çardaklı hamamı	e Ayasofya Camii	J Devir paşa Camii
C Çinili hamamı	f Balaban ağa msc.	K Demerdar Camii
D Gedikpaşa hamamı	g Bodrum Camii	L Druğan Camii
E Mahmut paşa hamamı	h Esekapı msc.	M Fahi Camii
F Tahtakale hamamı	i Eski İmaret Camii	N Fıstıklı Camii
	k Fenari İsa Camii	O Firaz ağa Camii
2 Burgen	l Gül Camii	P Hacı Eyhad Camii
A Yedikule	m İmrahor Camii	Q Hacı İbrahim paşa Camii
	n Kalenderhane Camii	R Hakkı Camii
3 Handel	o Kariye Camii	S İshak paşa Camii
A Balkapan hanı	p Kilise Camii	T İzzet Camii
B Elçi hanı	q Koca Mustafa paşa Camii	U İzzetpaşa Camii
C Galata Bedestanı und	r Küçük Ayasofya Camii	V İzzet Efendi Camii
Rüstempaşa hanı	s Sancaktar msc.	W Koca Ali paşa Camii
D Kapalı Çarşı	t Sinan paşa msc.	X Mecidi paşa Camii
E Kürkçüler hanı	u Şeyh Murat msc.	Y Mehmet ağa Camii
F Simkeş hanı	v Şeyh Süleyman msc.	Z Mehdi paşa Camii
G Tophane	w Toklu dede msc.	a Mürşah Camii
	x Zeyrek kilise Camii	b Mevlut paşa Camii
4 Kirchen		c Nusret Mehmet paşa Camii
A Hag. Demetrios Kanonu	5 Medresen	d Paşa paşa Camii
B Hag. Georgios Kyprissta	A Gevher Sultan Medr.	e Rüstem paşa Camii
C Hag. Johannes en Trullo	B Rüstem paşa Medr.	f Kuz Mehmed paşa Camii
D Hag. Menas	C Semiz Ali paşa Medr.	g Sinan paşa Camii
E Saint Benoit	D Sultan Selim Medr.	h Söğüt Mehmet paşa Camii
F San Nicolo		i Süermaniye Camii
G Sainte Marie de Cple	6 Moscheen	k Sultan Selim Camii
H Sulu Manastir	A Aşık paşa Camii	l Sazade Camii
I Theotokos Muchliorissa	B Atik Ali paşa Camii	m Tazurtay msc.
K Theotokos Pammakaristos	(Çemberlitaş)	n Topkapı Camii
	C Atik Ali paşa Camii	o Mustafa Sahin msc.
zu Moscheen umgewandelte	(Zincirlikuyu)	p Yusuf Er-Sinan msc.
chemalige Kirchen	D Atik İbrahim paşa Camii	
a Acem ağa	E Azapkapı Camii	- Palata
b Atik Mustafa paşa Camii	F Balat Camii	A Eski Saray
	G Balı paşa Camii	B Mecidi paşa Sarayı

RESİM 25- 15-16.yüzyılda İstanbul'da önemli yapılar (Müller)

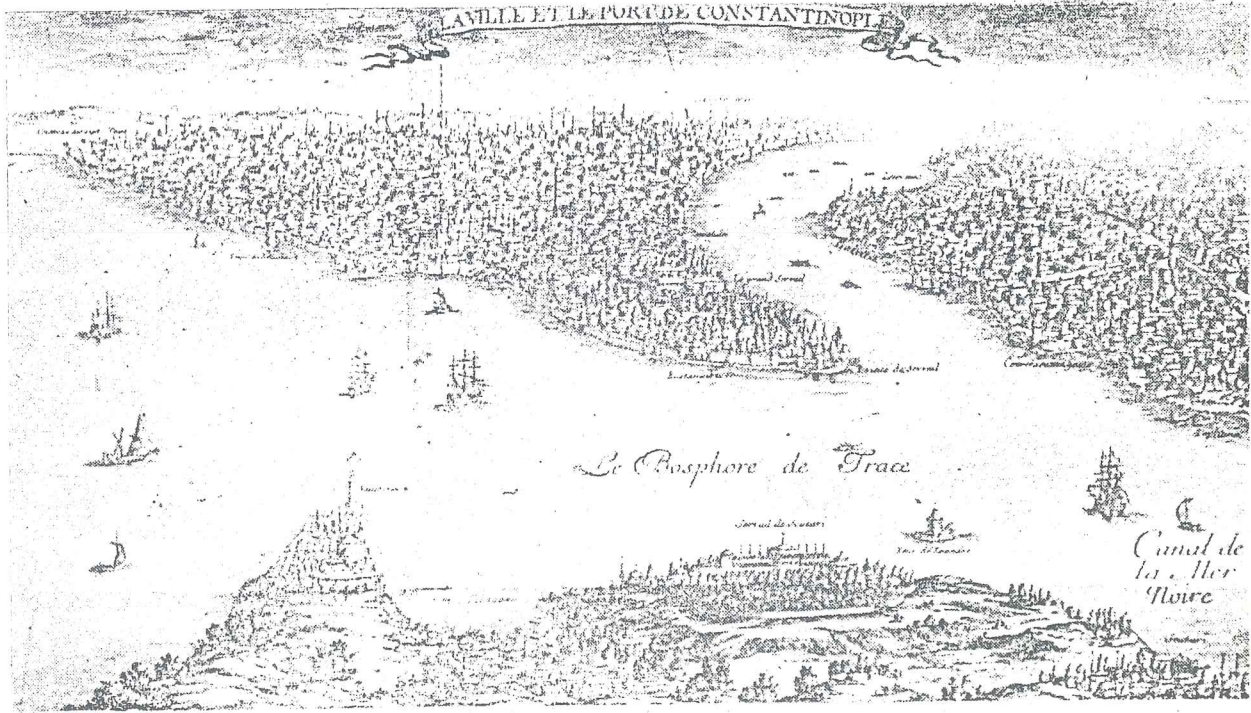
RESİM 26- 15.yüzyılda Şehrin Görüntüsü (Giavanni Andrea Vavossore)

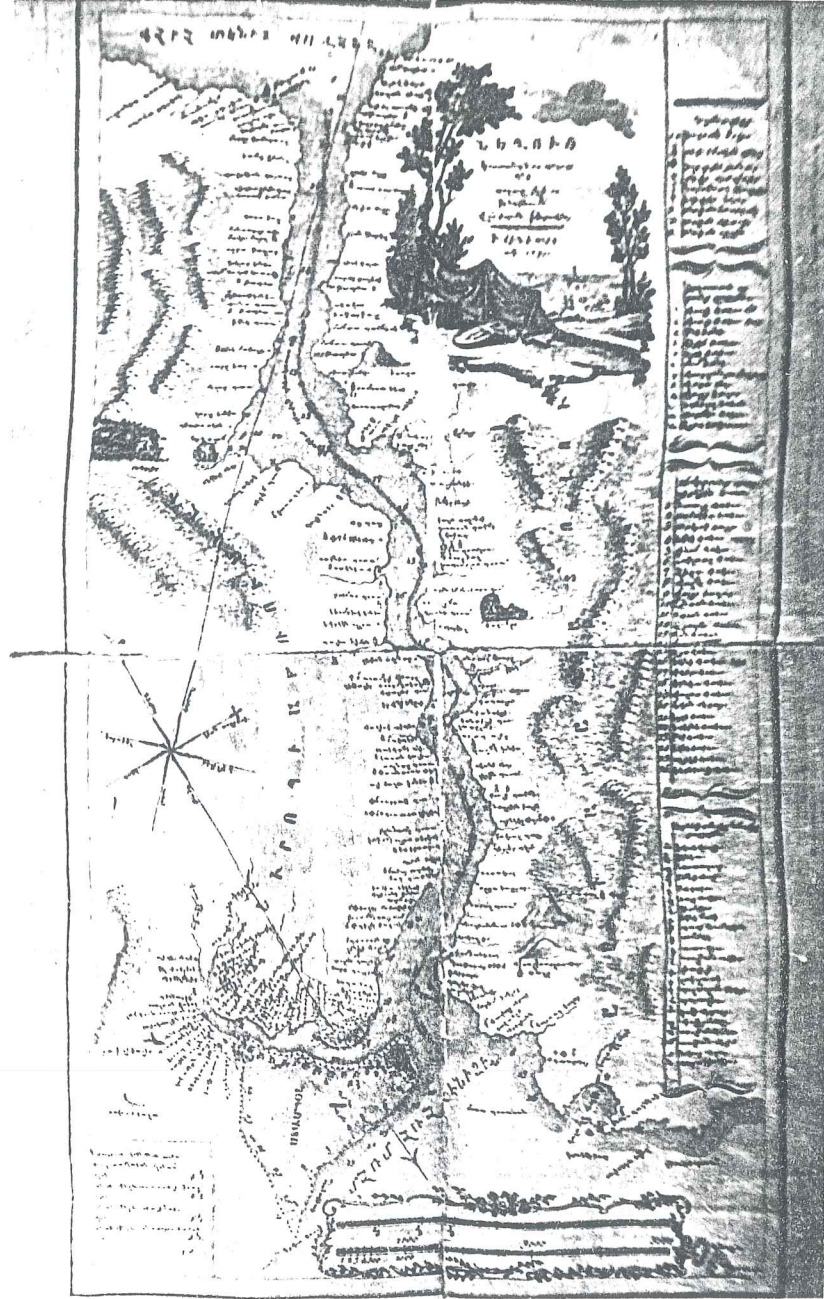
RESİM 27- 1550'de Azınlıkların Yerleşme Bölgeleri.

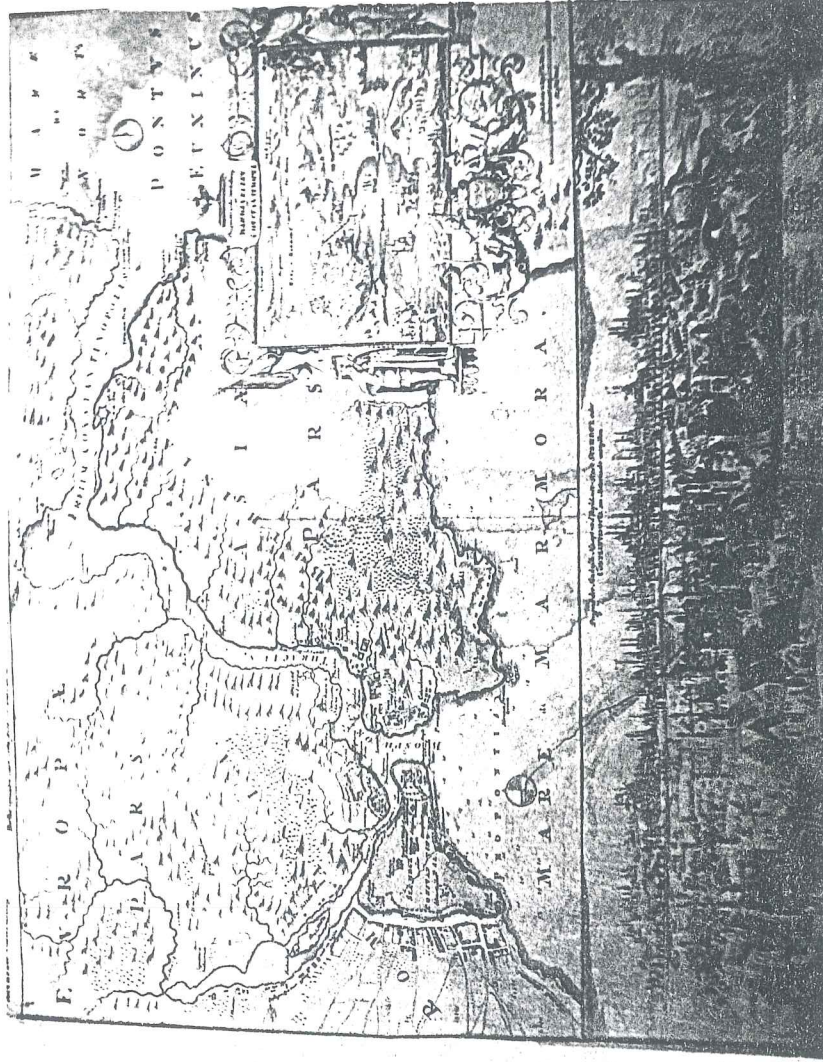
RESİM 28 - 17.yüzyılda İstanbul (Kitab-ı Bahriye'den Piri Reis)

RESİM 29 - 17.yüzyılda İstanbul (Grelot)

RESİM30 – 1791 İstanbul Boğazi (Topkapı Sarayı Kütüphanesi)

RESİM 31- İstanbul Haritası 1840 (Topkapı Sarayı Kütüphanesi)

RESİM 32 - 18. yüzyılda Haliç'ten Görüntü (Barker)

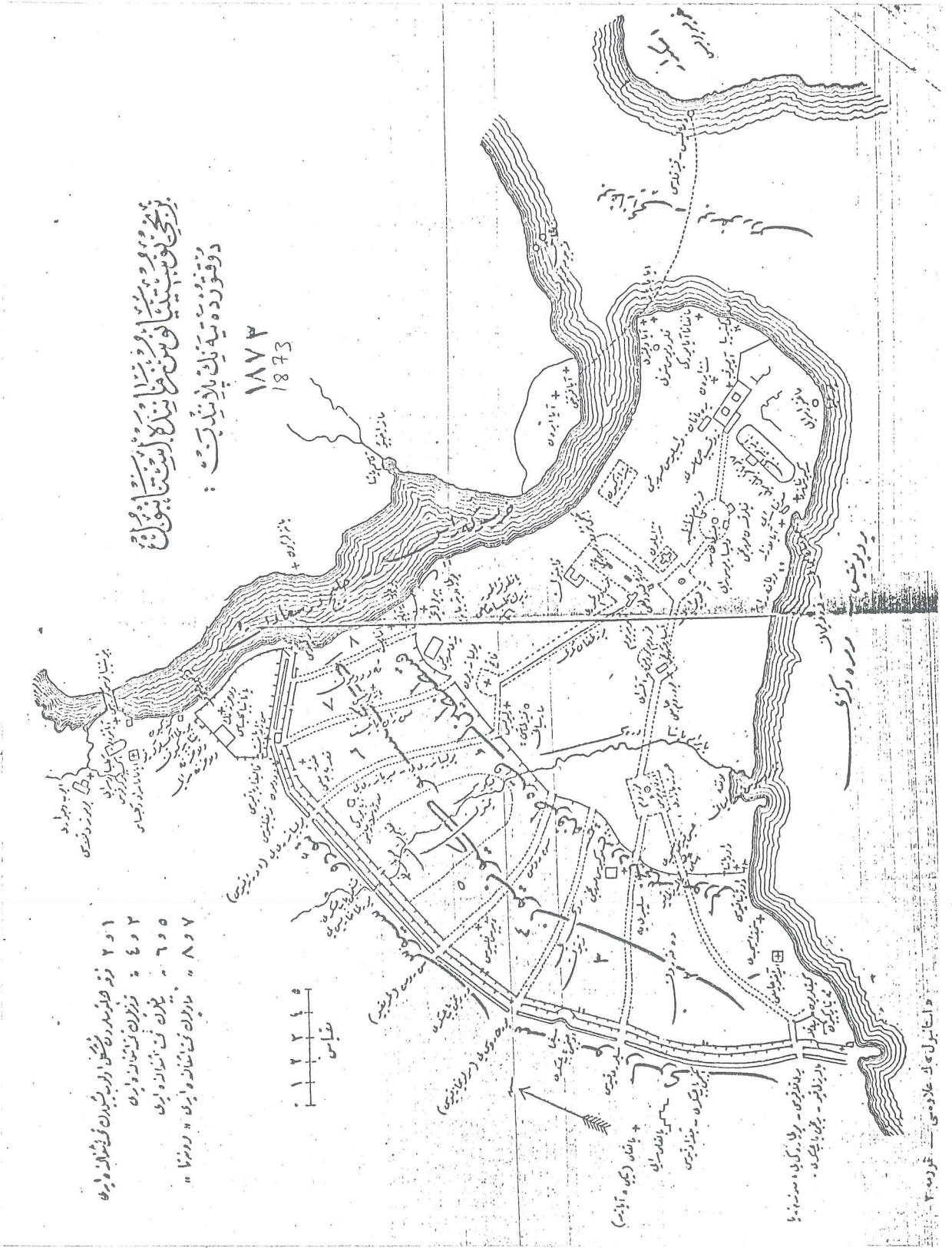
RESİM 33 - İstanbul Haritası 18.yüzyıl

RESİM 34- İstanbul Haritası 1843 (Kauffer et J.Hammer)

RESİM 35- Istanbul Haritası 1850 (Helmut von Moltka)

RESİM 36- 1873 Istanbul Arkeoloji Planından (Mehmet Ziya)

RESİM 37- 19.yüzyılda İstanbul Haritası (Ekrem Hakkı Ayverdi)

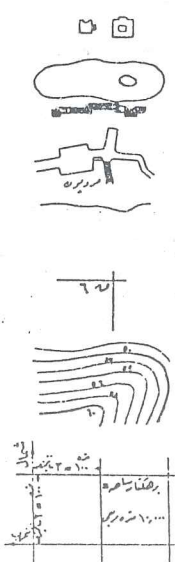
آ ب ت د ه ف ز ع ی ق ل م ن

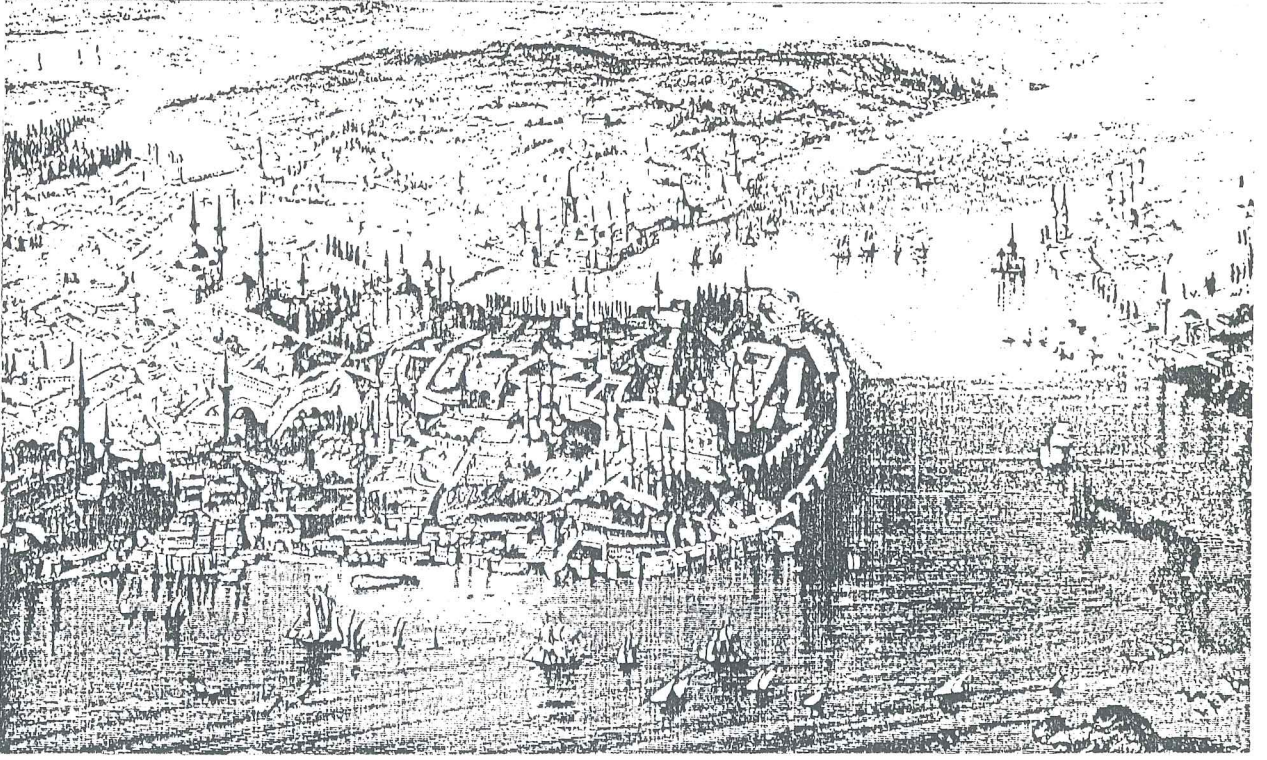
RESİM 38a- İstanbul Haritası (Pafta üzerinde tarih bulunamamıştır)

RESİM 38b- Lejand

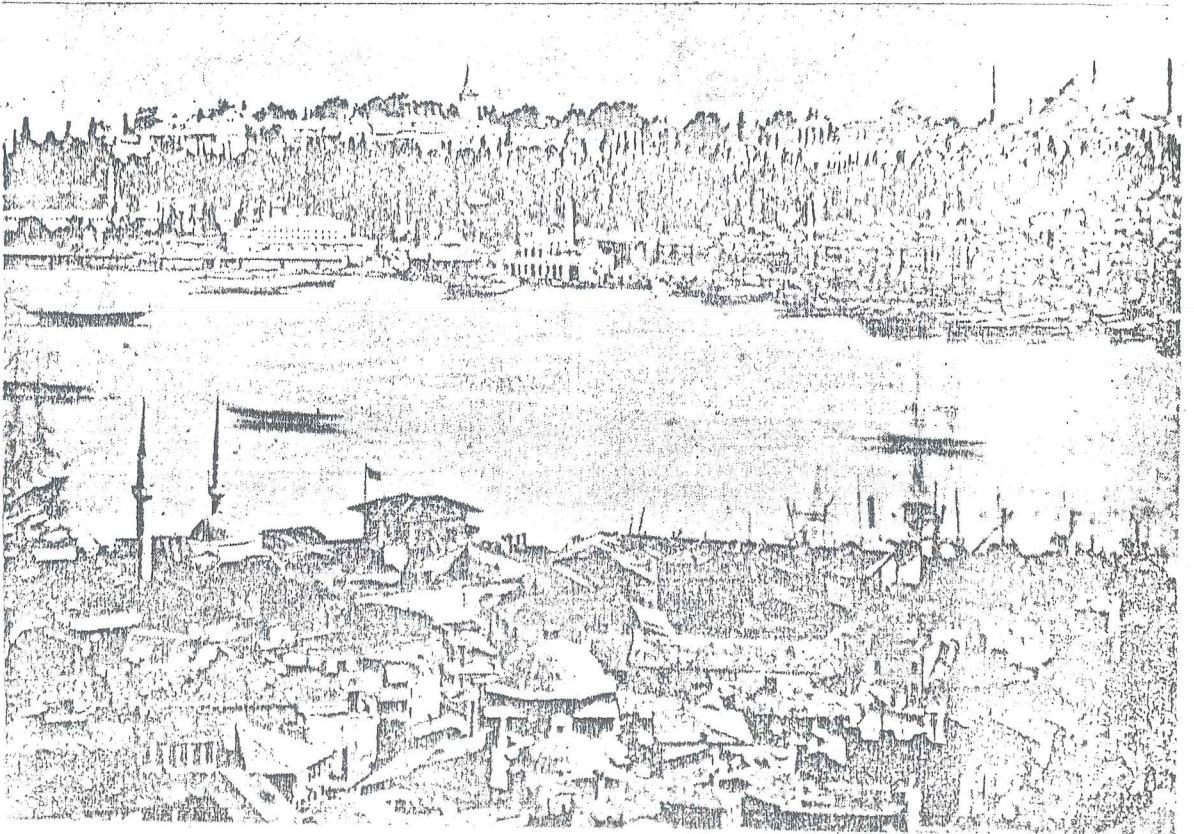
سبانی رسمیه، جاهلہ، تہذیبی، خستہ نزلہ، الخ
 پارک، باغچہ، بنجر، مزارع، الخ ..
 آسکی قلعه دیوارلری
 با معررم جاده لر، یوللر، عینقازلر، الخ ..
 ساحل بحر
 تراموا یوللری
 1/1000
 تقیساتی اراندہ ایبر ..
 تسوہ مختصری لرا ای تہذوہ برور . ارتفاع
 خلیج تسوہ و سطح سہ نظر قیاد لندر .
 زوایا غلطہ تسلیمی برکتیہ ربع ساحل لندر

Resmi binolar, camiler
 Parklar, bahçeler
 ekili alanlar.
 Eski kale duvarları
 Caddeler, yollar
 Deniz kenarları
 1/1000
 Tesviye eğrileri
 2 m ara ile
 1 Hektar
 10000 m²

RESİM 39- 19.yüzyılda İstanbul (İstanbul Ansiklopedisi)

RESİM 40- 19.Yüzyıl 2.yarısı Sirkeci Bölgesi (Combeostrogog)

4.4. ÇALIŞMA BÖLGESİNDEKİ TARİHİ YAPILAR

4.4.1. Yeni Cami (Valide Cami)

Camiinin temelini Mehmet III'ün annesi Safiye Sultan (1597) de attırmıştır. Planı Mimar Davut Ağa tarafından yapılmışsa da ölümü dolayısıyla inşaatı Mimar Dalgıç Ahmet Ağa tarafından yapılmıştır.⁴⁹

Ancak inşaat 1603 yılına kadar devam etmiş olup Mehmet III'ün ölümü ile elli sene kadar yarım kalmıştır. Bu arada civarda çıkan yangından da hasara uğramıştır.

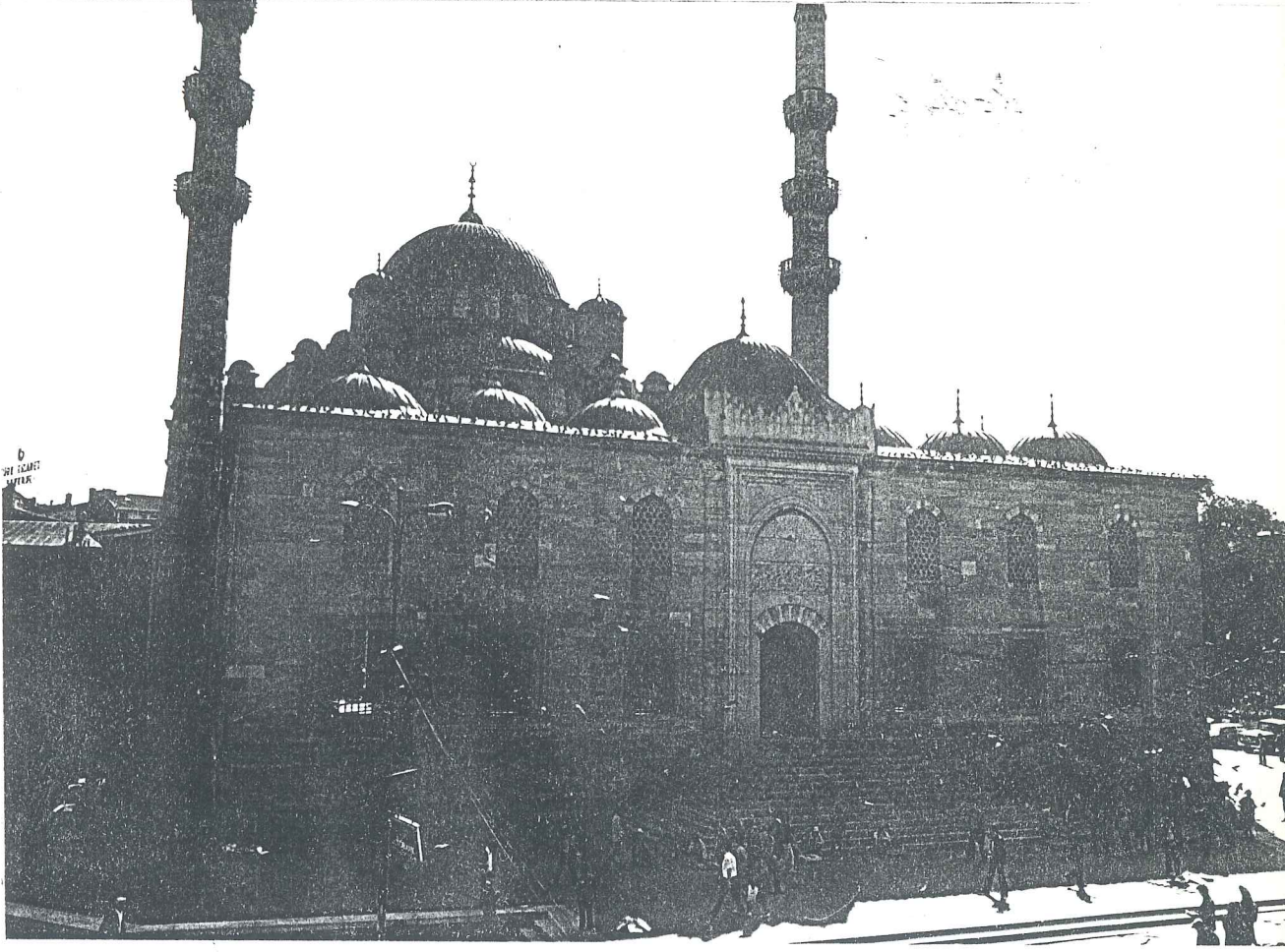
Mehmet III'ün valdesi, Turhan Hatice Sultan tarafından Mimar Mustafa Ağa'ya külliye olarak 1663 yılında tamamlattırmıştır.

Camiinin Mimarisi: Yeni Cami planı itibariyle, Sinan ekolüne mensup olup Şehzade Camiinden tesir aldığı ve Sultanahmet Camiine de tesir ettiği görülmektedir.

Binanın temeli, Mimar Sinan'ın Büyükçekmece köprüsünde yaptığı gibi kazıklar çakılmak ve birbirlerine kurşun kuşaklarla bağlanarak yapılmıştır.⁵⁰

Camiye üç kapıdan merdivenlerle girilmektedir. Camiinin içine girildiği zaman kubbe ve yarım kubbeler, kemerler sonsuzluk hissi veriyor.

Avluda bulunan 24 sütun revakların 24 kubbesini taşımaktadır. Avluya doğu yönünde iki köşede üçer şerefeli iki minare vardır. Dikdörtgen planlı camiinin üstünü 24 pencereli merkezi kubbeye bunun desteklediği kubbeler örtmektedir.

RESİM 42- Yeni Cami

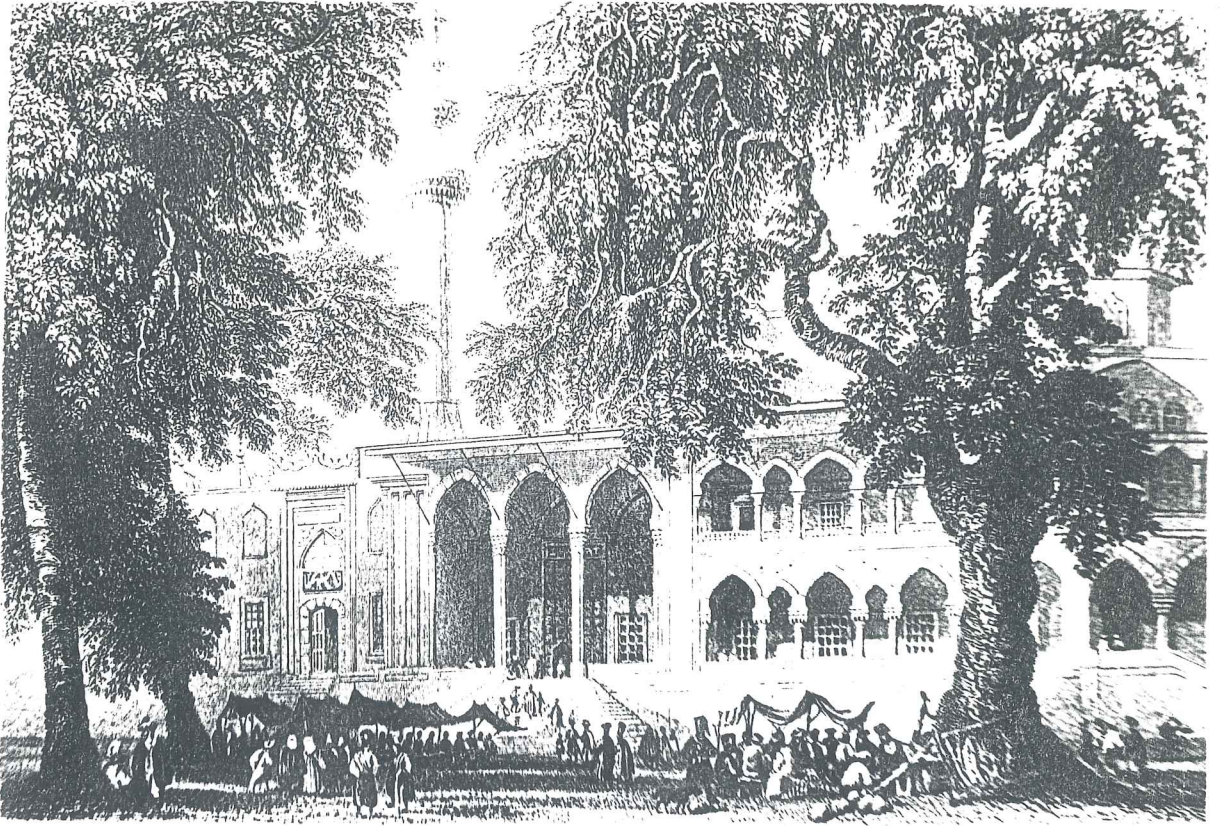
Merkezi kubbe, dört büyük kubbe ve dört askı üzerine tutturulmuştur. Bu dört kemere ise dört yarım kubbe dayanmış ve her yarım kubbede, camiin dış duvarına üç pencereli kemerle bağlanmıştır.

Bu yarım kubbeler altında daha küçük ikişer yarım kubbe vardır.

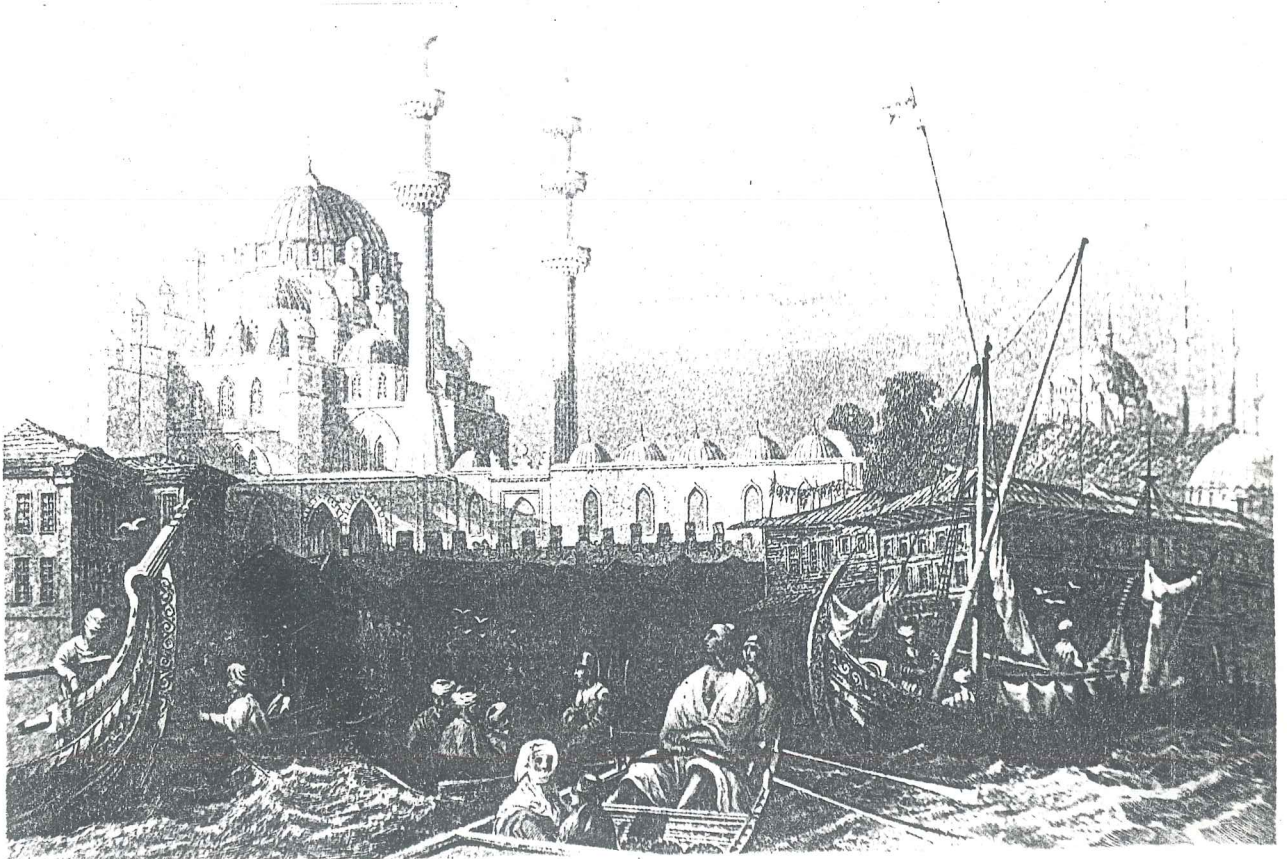
Camii içinde ise üç tarafta bulunan mahfiller 6 kalın ve 2 ince kırmızı sütuna bağlanmıştır. Mahfelin üstündeki 6 kubbeyide gene daha ince 6 sütun tutmaktadır.

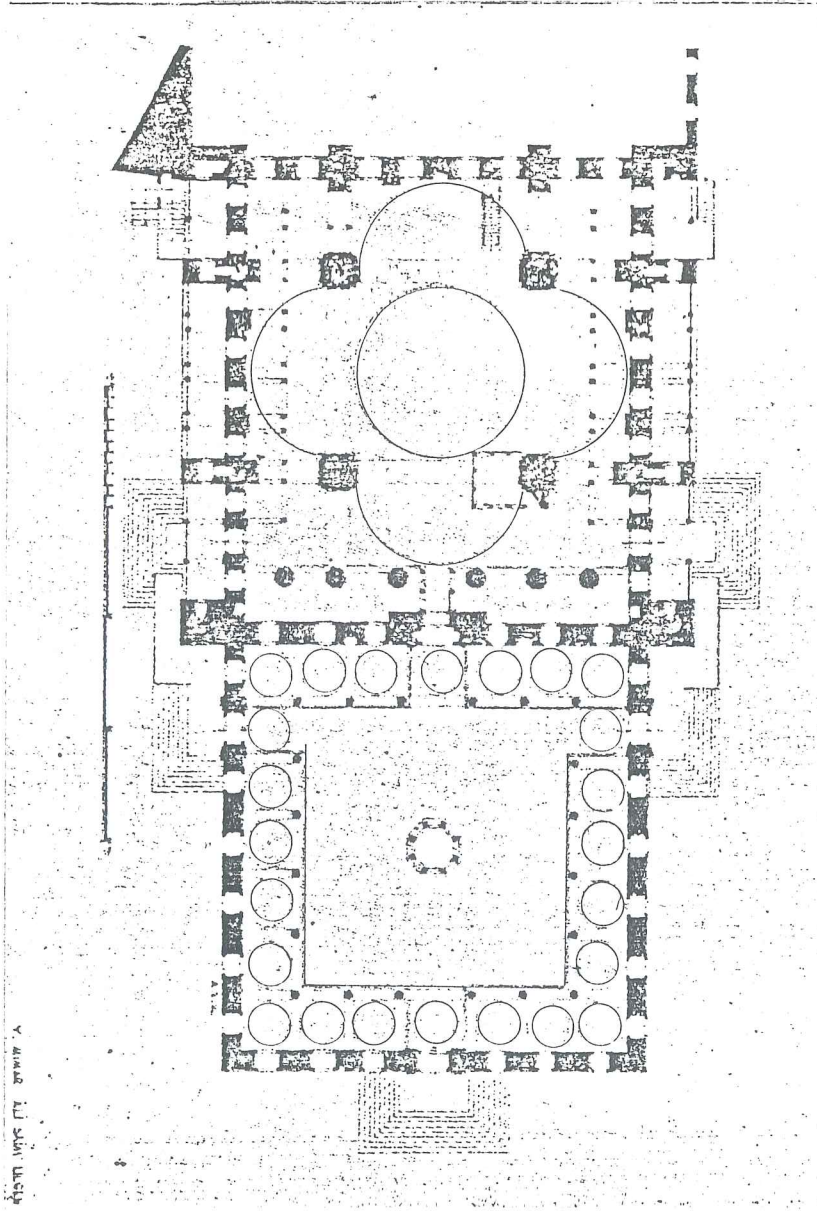
Fil ayaklarının ve bütün sütunların başlıkları skolastiktir. Sağ ve solda 13'er sütun vardır. Yeni cami çinileri devrinin en güzel örneklerindedir.

Kasr-ı Hümayun: Camiye bitişik muhteşem bir kemer üzerine oturtulan ve geniş bir rampa ile çıkılan bu kasrın, büyük bir sofası ve ikisi ocaklı olmak üzere üç odası bulunmaktadır. Duvarları camiye nazaran daha güzel çinilerle bezelidir. Tavanları ahşap oymalı olup altın yaldızlıdır.

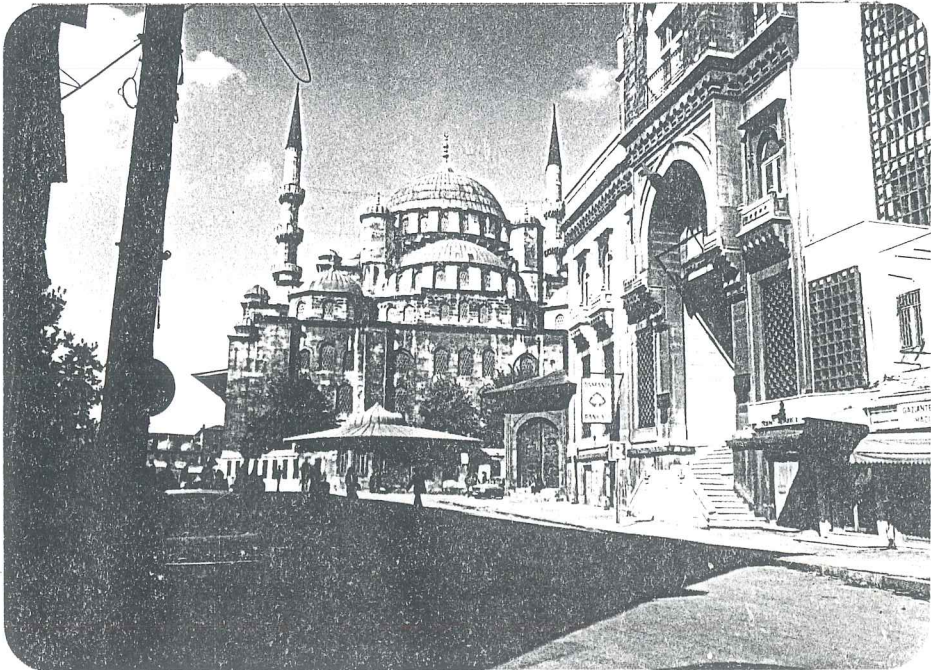

RESİM 41- Yeni Camii (Barlett)

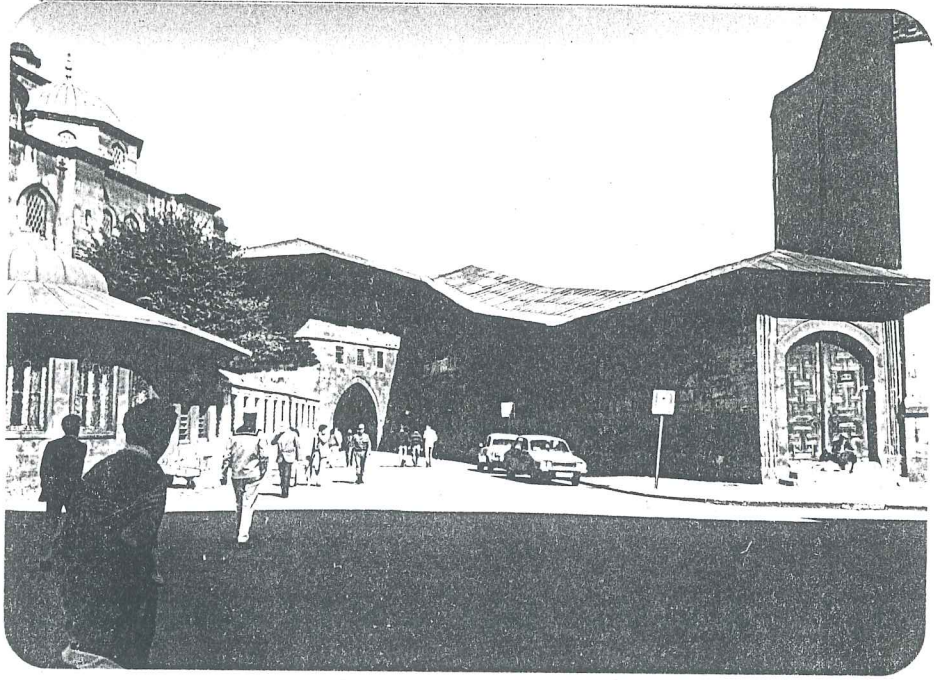

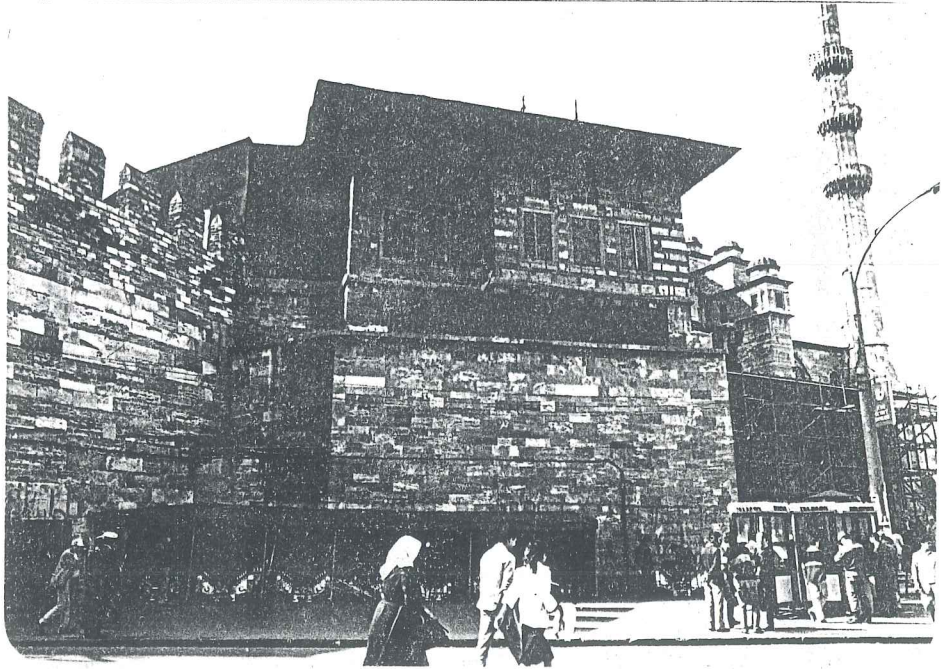
RESİM 43- Yeni Cami Planı

RESİM 44- Yeni Cami

RESİM 45-46- Kasr-ı Hümayun

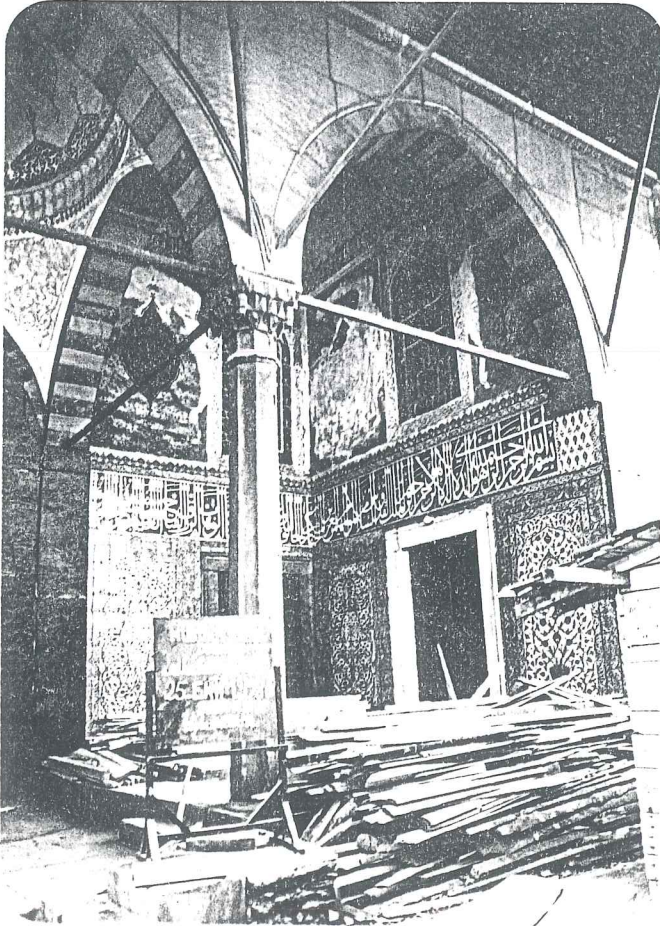
4.4.2. Hatice Turhan Sultan Türbesi

Yeni Caminin arkasında bulunan türbe büyük kubbeli ve revaklı bir yapı olup 1683 yılında vefat eden Hatice Turhan Sultan adına yapılmıştır. 51

Türbenin girişi ve içi devrinin en güzel çinileriyle kaplıdır. Alçı pencereleri de oldukça güzeldir.

Türbede Hatice Sultan'dan başka IV.Mehmet, II Mustafa, III. Ahmet, III.Osman ve I.Mahmut'ta yatmaktadır. Bu yapıya sonradan iki türbe daha ilave edilmiş olun bunlar Abdülmecit ile Abdülhamit'in şehzade ve sultanları ile V.Murat'a aittir.

Hatice Sultan türbesinin sağ köşesinde III.Ahmet'in yaptırdığı kütüphane binası vardır. Kitaplar Süleymaniye Kütüphanesine nakledilmiştir.

RESİM 47-48- Hatice Turhan Sultan Türbesi

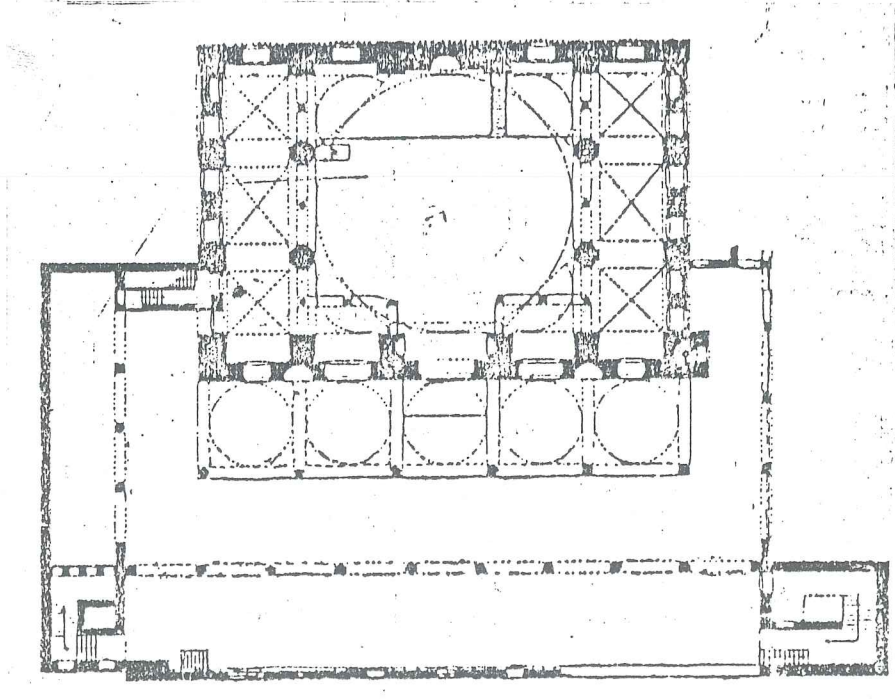
4.4.3. Rüştem Paşa Camii

Kanuni Sultan Süleyman'ın Sadrazamlarından Rüştem Paşa bu camii 1560 senesinde Mimar Sinan'a yaptırmıştır.⁵² Eminönü'nde, Uzunçarşı Caddesi ile Hasırcılar Caddesi arasında, Burmalı Han ile Küçük Çukur Han karşısındadır.

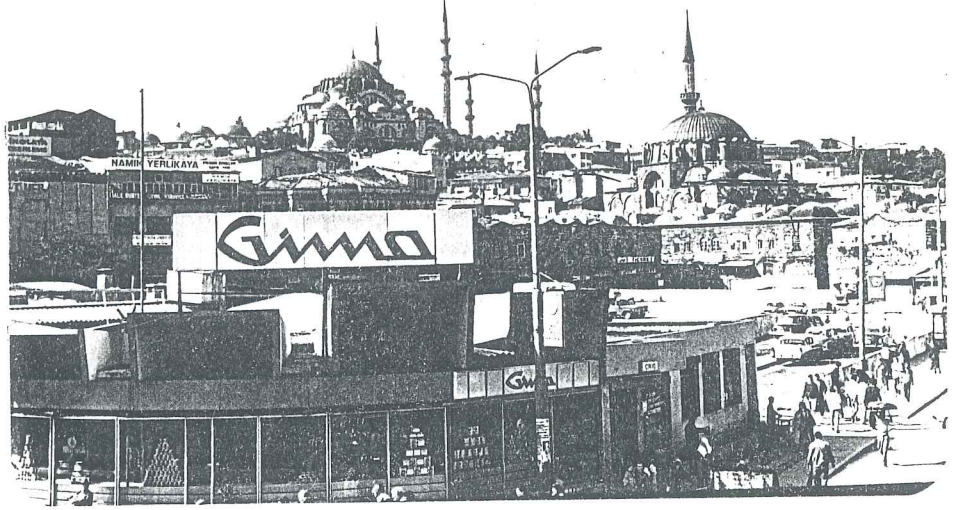
Yeri çukur olduğundan Mimar Sinan altına dükkalar yapmak sureti ile su basmanı yapmıştır. Camiye iki taraftan merdivenlerle girilmektedir.

Camiin planı, dikdörtgen olup merkezi kubbe kemerlerle dört fil ayağına ve sütunlara oturtulmuş iki yanı ise kemerlerle üçe ayrılmış olup bunlarda tonozlarla örtülmüştür. Son cemaat yeri altı sütunlu ve beş kubbelidir.

Camiinin bir başka özelliğide fil ayaklarıda dahil olmak üzere kubbe eteklerine kadar devrinin en güzel çinileriyle bezenmiş olmasıdır.

RESİM 49- Rüştem Paşa Cami Planı

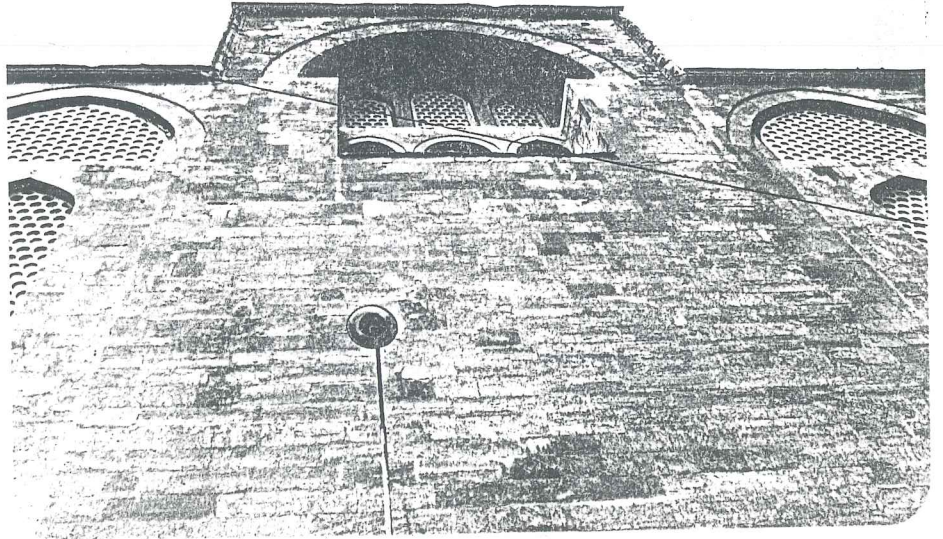
RESİM 50- Rüstem Paşa Cami

RESİM 51- Rüstem Paşa Cami ve Hanı

RESİM 52-53 Rüstem Paşa Cami

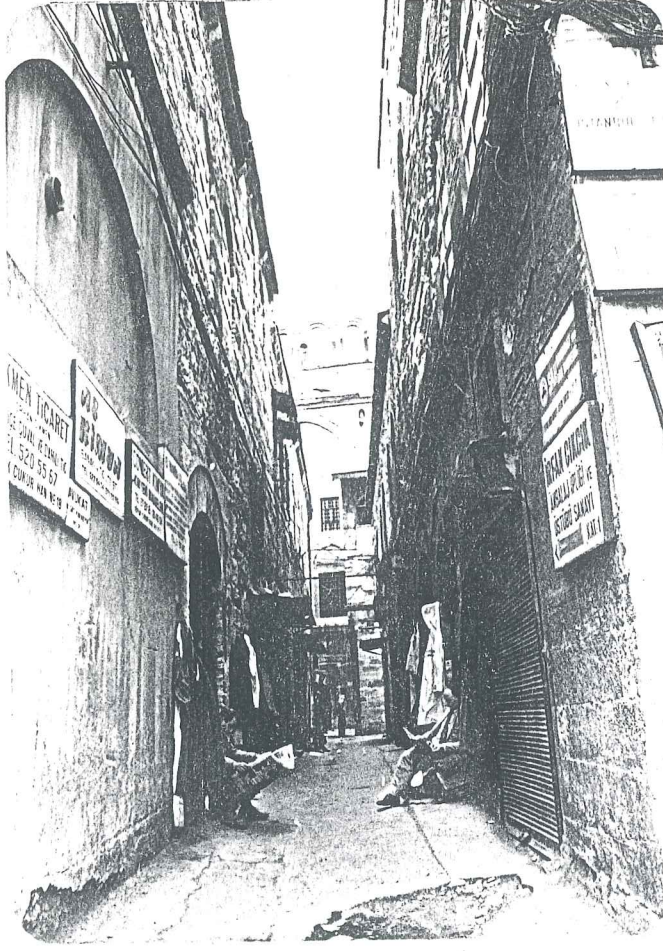
4.4.4. Büyük Çukur Hanı "Rüştem Paşa Hanı"

Eminönü'de Mahkeme ve Kızılhan Sokakları köşesinde, Burmalı Hanla Küçük Çukur Han arasındadır. Rüştem Paşa Külliyesine dahildir.

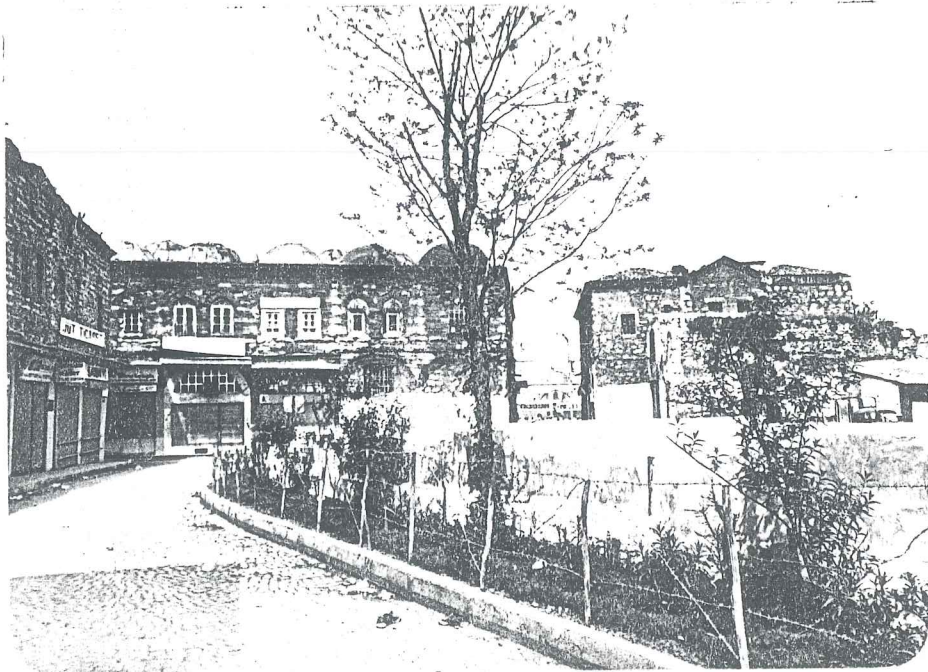
Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Sarı Rüştem Paşa tarafından 1556-1568 yıllarında Mimar Sinan'a yaptırılmış olup 16 yüzyıl eseridir. Tek avlulu ve iki katlı İstanbul Külliye Hanları grubuna girmektedir.⁵³

Yapı tekniği: Eski karakterini muhafaza etmiş olan yapının cepheleri taş ve tuğla hatılla yapılmıştır. Han dıştan iki katlı olup, içeride birde bodrumu vardır. Avlu ve kat girişleri aynı olmayıp farklı cephelerde yer alırlar. Mahkeme sokağından olan esas giriş, avluya beşik tonozlu bir geçitle bağlanır. Bodrum kat kemerlerinin tuğladan yuvarlak formlu oldukları ve kare kesitli taş payelerle taşındığı görülür. Zemin ve birinci kat revakları sivri kemerlidir. Merdivenler yine revakta yer almıştır.

İki katı birbirinden üç sıralı bir tuğla hatıl, üstünde iki sıralı taş sıra yine üstünde bir taş silme olan yatay bir hat ayırır. Üst katta her mekanda iki pencere vardır. Pencere taş söveli hatıllı olup üstleri sivri kemerlidir. Örtü sistemi köşede tonoz, diğer odalarda kubbelidir.

RESİM 55- Rüstem Paşa Hanı

RESİM 56- Büyük Çukur Han

4.4.5. Balkapanı Hanı

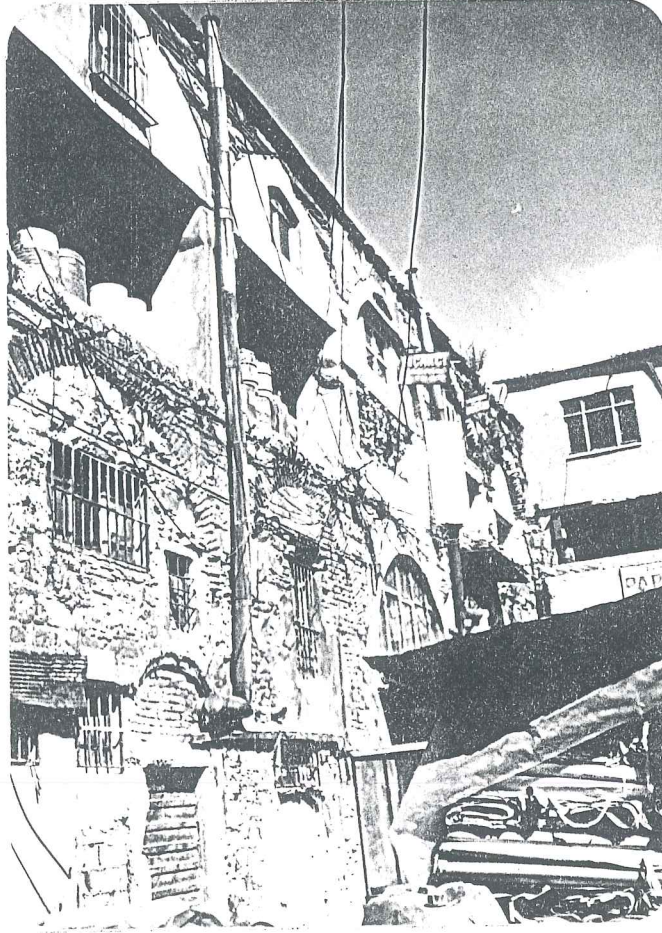
Istanbul hanlarının kesif olarak bulunduğu mevkiinin biraz dışında kalarak, Tahtakale caddesi, Balkapanı, Hasırcılar ve Cömert Türk Sokaklarının çevirdiği bir adayı teşkil eder.

Girişi Hasırcılar Sokağındandır. Eserin kitabesi yoktur. Yaptıranı ve mimarı bilinmemektedir. Hanın inşaat tekniği ve uslubu eserin 16.yüzyıla ait olmakla birlikte, Bizans devrinden kalan veya yıkılan bir yapının bodrum ve temelleri üzerinde kurulduğunu göstermektedir. Ancak cephe ve duvarlarda görülen karakter değişmelerinden bazı tadilat-lara uğradığı görülmüyor.

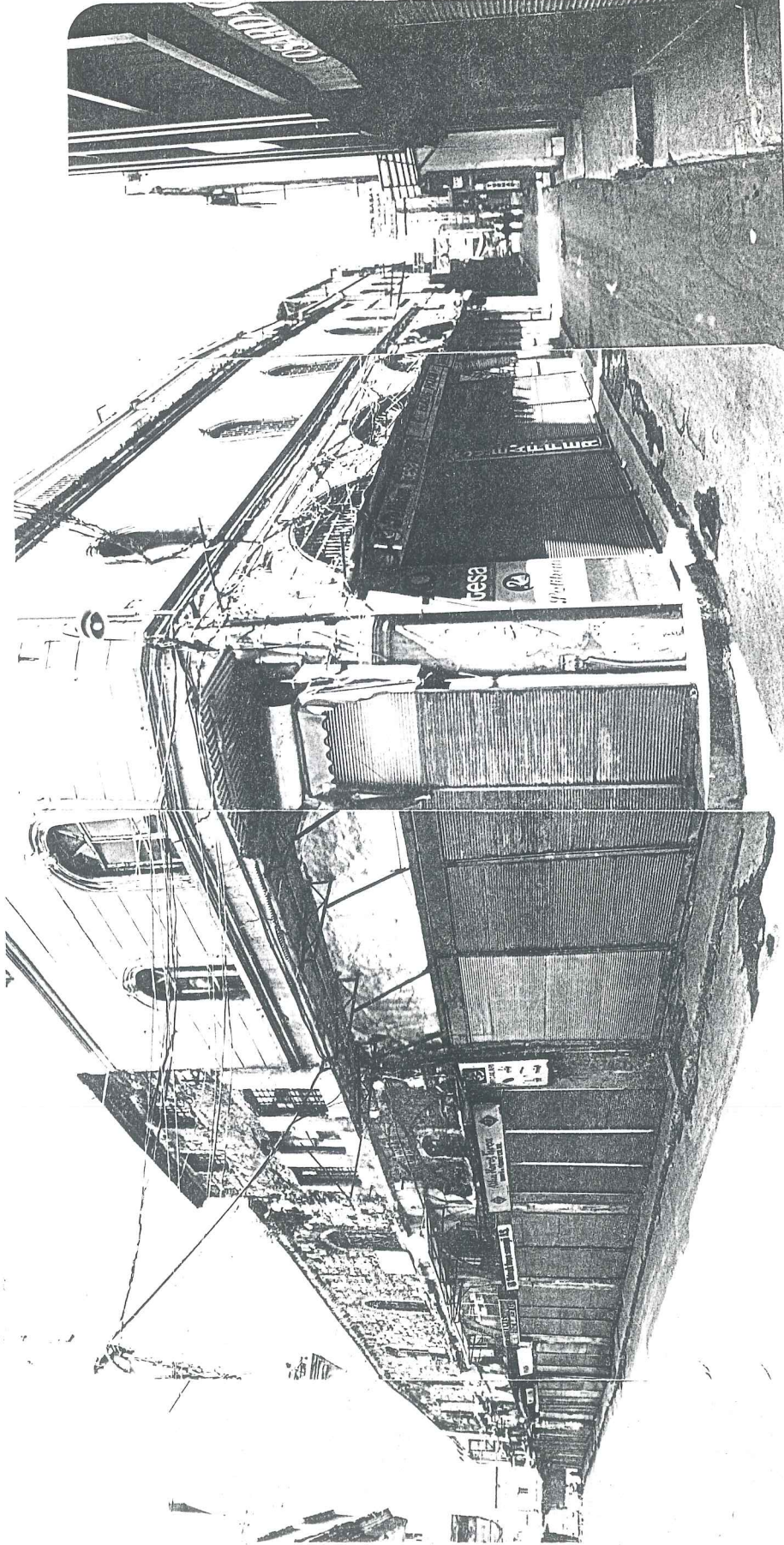
Balkapanı Hanı İstanbul'un tek avlulu ve iki katlı ticaret hanları gurubundandır. Yapı tekniği olarak bodrum mekanlarının, dar ve alçak, dehlizlerinin, kalın masif tuğladan, kemer tonoz payeler ve duvarlarla yapılması Türk hanlarında kullanılmayan bir teknik olduğundan Bizans devrinden kalmış olduğunu göstermektedir. Cephenin ise taş ve üç sıralı tuğla karışımla yine geleneksel tekniğe döndüğü görülür. Taş ise payeler, sütun başlıkları, kapı kemerlerinde ve pencere sövelerinde yer almıştır. Üst örtü sistemi bugün yer yer kiremitle örtülü olup tecrit malzemesi tamamen değişmiştir. Revak kubbelerinin kurşun kaplamaları yerlerini çimento harcına bırakmıştır.

Balkapanı Hanı dört serbest cepheye sahiptir. Basık taş kemerli girişi, avluya beşik tonozlu bir geçit sağlar. Merdivenler giriş geçidinin sağ ve solunda yer almıştır. Avlu bugün oldukça harap bir durumdadır. Zemin katta galeriye açılan kapıların yanında pencereleride vardır. Üst katta ise ayrıca dış cepheye açılan penceresi de

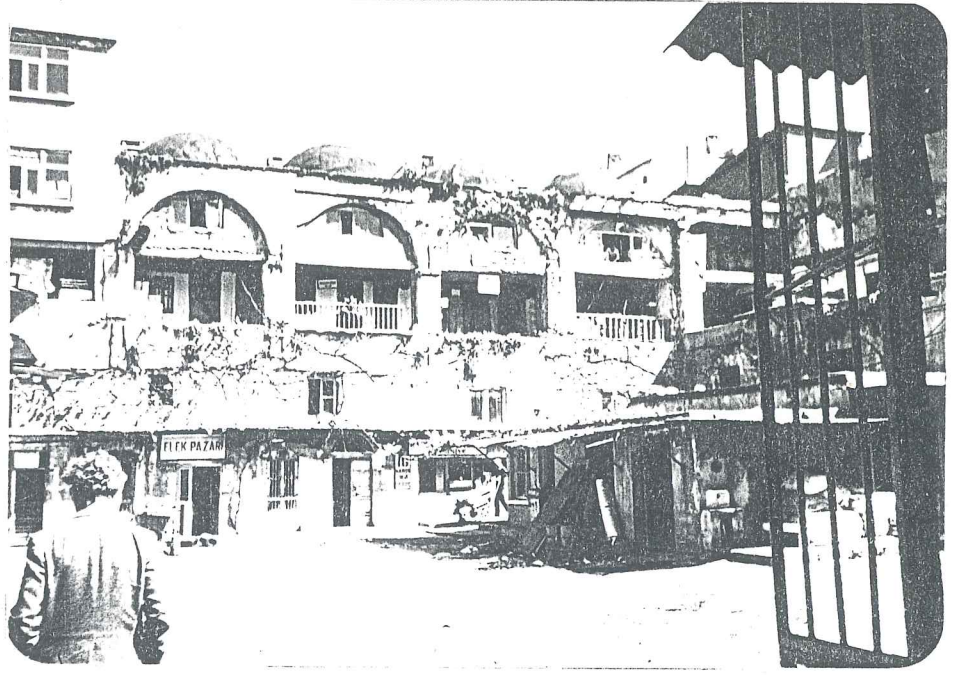
olup, avluya bakan duvarlarında birde ocak bulunmaktadır. Zemin ve üst katta mekanlar ve revaklı galeri, beşik tonozla örtülürken köşe hacimler ise çapraz tonozla örtülmüştür.

RESİM 57- Balkapan Hanı

RESİM 58- Balkapanı Hanı

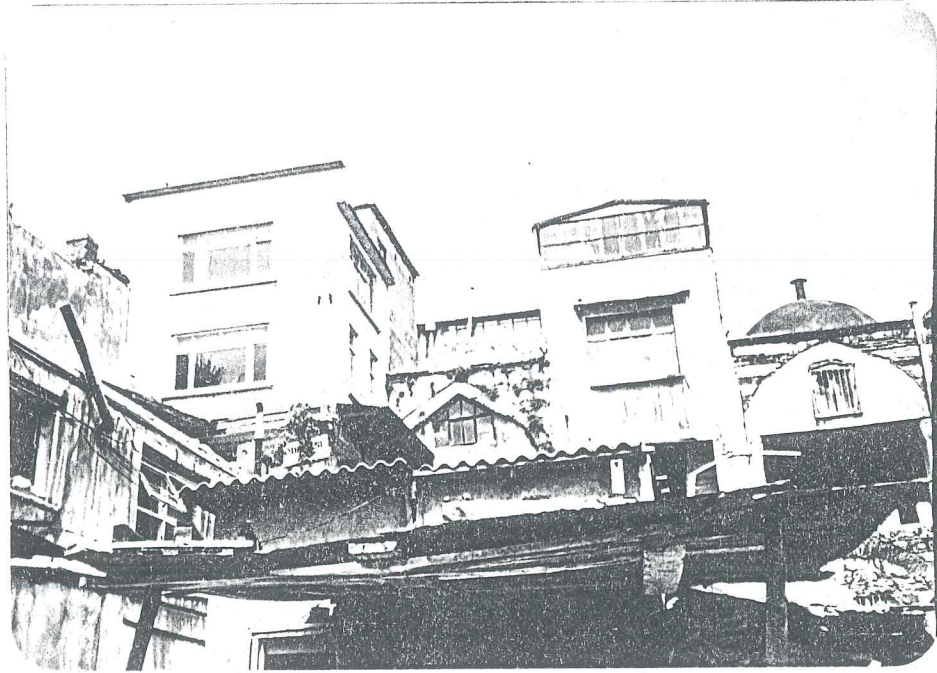

RESİM 59-60 Balkapanı Hanı

RESİM 61-62 Balkapanı Hanı

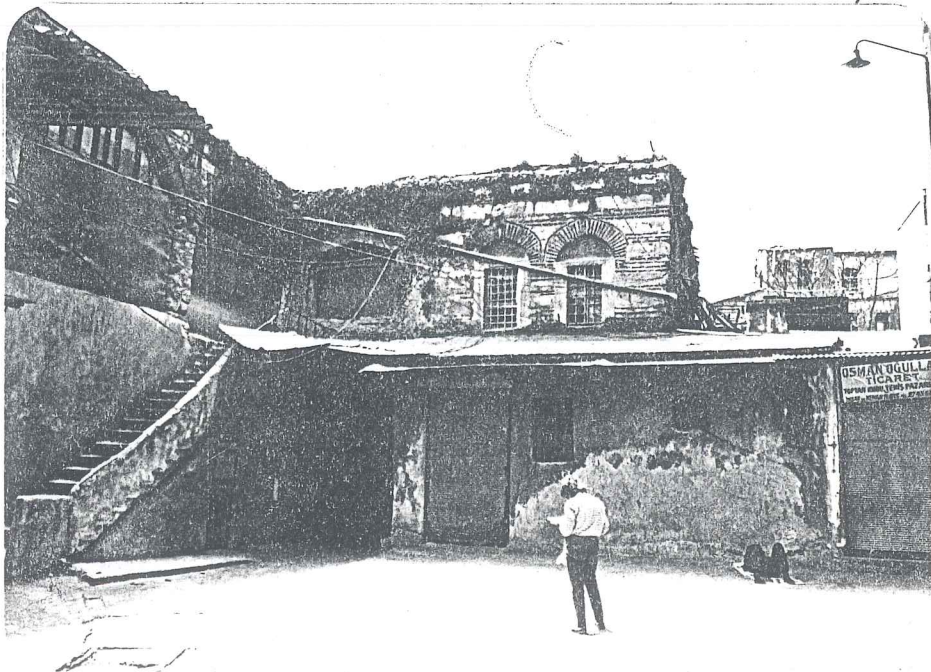
4.4.6. Burmalı Hanı

Eminönü Rüstem Paşa Mahallesiinde, Hasırcılar Caddesi ve Kızılhan Sokağı köşesinde, Rüstem Paşa Camii yanındadır.

Burmalı Hanı, Rüstem Paşa tarafından 1556 tarihlerinde Mimar Sinan'a yaptırılmış olup eser kitabesizdir.⁵⁵ 16.yüzyıl eseridir. Yapı plan tarzındanda anlaşıldığı gibi han olarak değilde mahkeme binası olarak yapılmıştır. Yapı tekniğinde taş ve tuğla hatılların kullanıldığı görülüyor. Bugün harap durumda olmasına rağmen muhtazam taş sıralar halinde yine oldukça düzgün tuğla hatılların beraber işlendiği farkedilmektedir. Tuğla revak kemerlerinde, örtü sisteminde, pencere üst kemerlerinde kullanılmıştır. Taş ise payeler, kapı kemerleri, pencere hatıl ve sövelerinde kullanılmış.

Burmalı Hanı klasik han şemasına uymayıp yarım yarım avludur. İki girişli olup, plan da iki katlıdır. Yapının örtü sistemi ise zeminde revaklar ve mekanlar beşit tonozla örtülürken üst kata beşik tonoz revaklarda kullanılmış, mekanlar kubbeyle örtülmüştür.

RESİM 63- Mahkeme Sokağından Burmalı Han

4.4.7. Küçük Çukur Hanı

Eminönü'nde Mahkeme Sokağında, Rüstem Paşa Cami ile Büyük Çukur Hanı karşısındadır. Kanuni'nin damadı Sadrazam Rüstem Paşa'nın 1556-1558 yıllarında Mimar Sinan'a yaptırmış olduğu Külliye'ye dahil olup 16 yüzyıl eseridir. Tek avlulu ve iki katlı İstanbul Külliye Hanları grubuna girmektedir. ⁵⁶

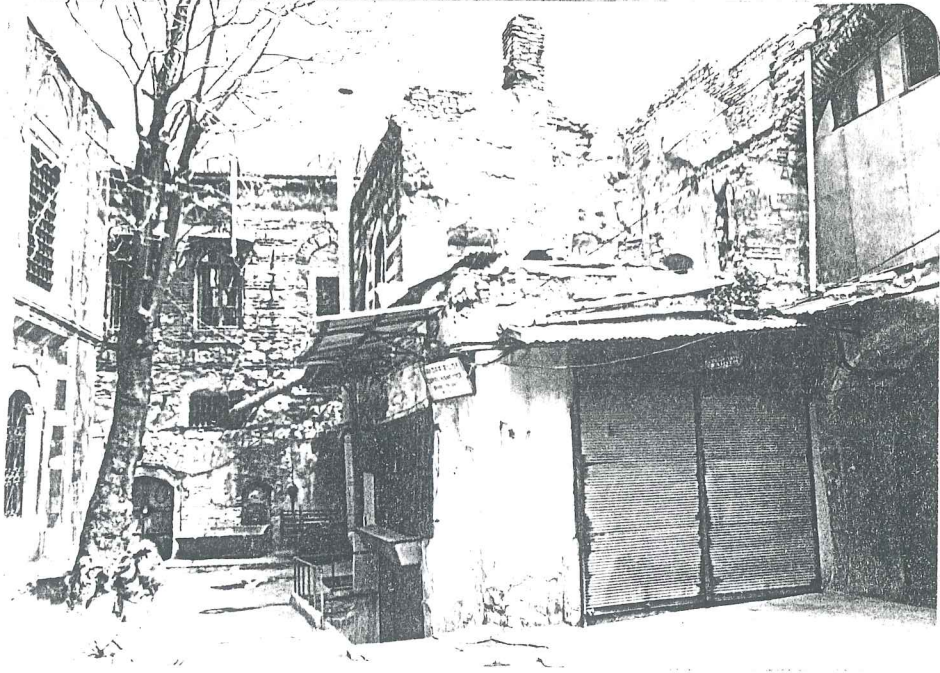
Yapı Tekniği: Taş ve tuğla beraberce kullanılmış olup, cephe de ince ve kaba yontma taş ile tuğla hatıllar, içeride ise moloz taş duvar kullanıldığı görülür. Planı iki katlıdır. Zemin ve kat girişi ayrı ayrı olup yan yana Mahkeme Sokağına açılırlar.

Zemin Katta pencere olmayıp üst kat pencereleride hatılsız ve sivri kemerlidir. Gümüş Pala Caddesine bakan cephe restore edilmiştir. Avlu girişi beşik tonozludur. Her iki katta da avlu cephelerini çevreleyen galerideki revaklar yuvarlak formlu ve kare kesitli payelerle taşınırlar.

Merdivenler revakta yer almıştır. Örtü sistemi ise katta köşe odalarda çaprak tonoz, diğerlerinde kubbe revaklarda yine çapraz tonoz halindedir. Zemin kat çok değişmiş olmakla beraber tonoz olduğu anlaşılmaktadır.

4.4.8. Kızıl Han

Papaz hanı olarakta adlandırılan yapı; Rüstem Paşa Külliyesi yanında, Hasırcılar Caddesi, Kızıl Han ve Kalçın Sokakları arasında alır. Mimari ve yaptıranı bilinmemektedir. Ancak yapı tekniği ve cephe malzemeleri 16. veya 17.yüzyıl sonu yapısı özelliği göstermekteyse de, İstanbul hanlarında pek görülmeyen taş işçiliğindeki profillerle bu yüzyıl eserlerinden ayrılmakta olup kesin bir tarih verilememektedir. ⁵⁷

RESİM 64- Mahkeme Sokağından Küçük Çukur Han

RESİM 65- Kızıl Han

RESİM 66- Mahkeme Sokağından Kızıl Han Girişi

RESİM 67- Kirazlı Han

Yapı Tekniği: Yapıda taş ve tuğla hatıl kullanılmış olmakla beraber, hatılların birden dörde kadar değişen sıralar halinde olduğu görülür. Giriş ve payelerde yine taş kullanılmış, örtü sistemi ise tuğladandır.

Dört cepheside serbesttir. Giriş tek olup dükkanlar arasında Kızıl Han Sokağındandır. Avluya tonozlu bir geçitle bağlıdır. Avluda revaklar dört açıklıklı ve tuğladandır. Zemin kat tonozla örtülüdür. Üst kat ise revaklar çapraz tonoz, odalar kubbeyle örtülüdür.

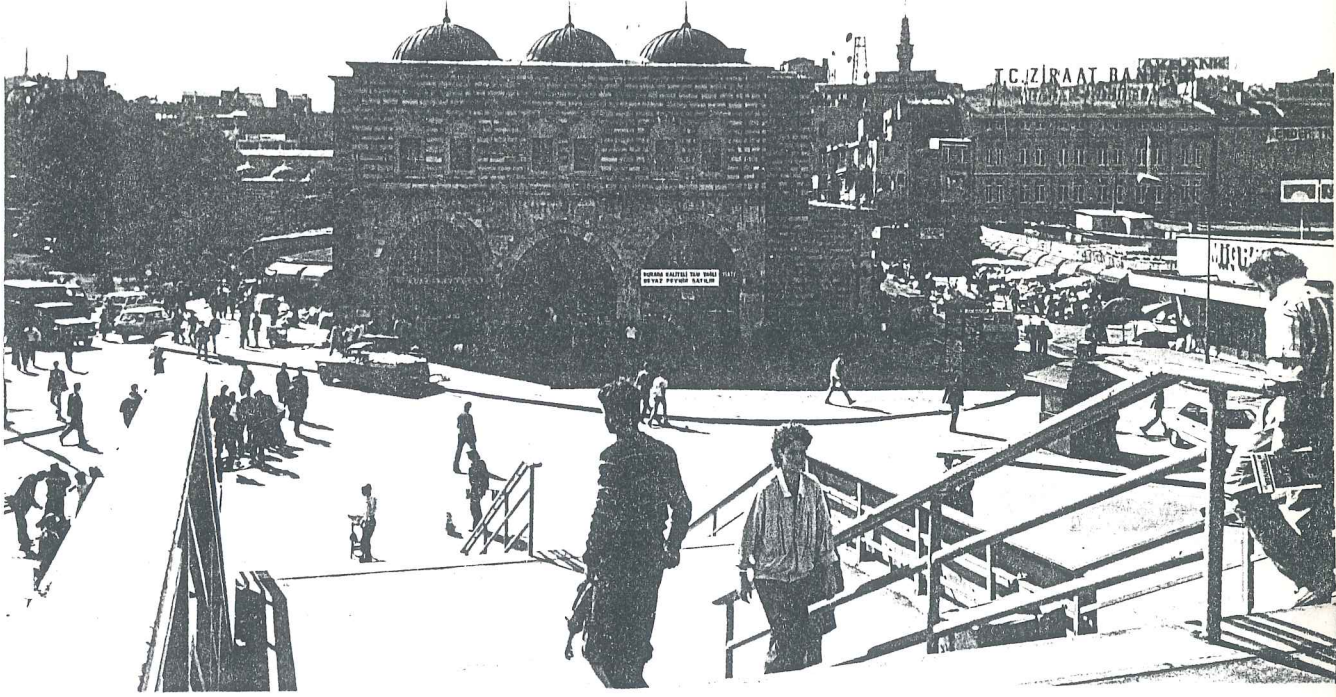
Giriş cephesinde dükkanlar çok değişmiş olmasına rağmen muhtemelen yuvarlak kemerlidir. Üst kat pencereleri her mekanda iki tane olup düz taş hatıllı ve üstleri yuvarlak tuğla kemerlidir. Her iki pencere arasına gelecek şekilde üstlerinde küçük kare bir pencere daha vardır. Üst kat kirpi saçakla son bulur.

4.4.9. Mısır Çarşısı

Türk Çarşılarının en güzel örneklerinden biri olan bu yapı, Valide Turhan Sultan tarafından 1660 senesinde Mimar Kasım Ağa'ya yaptırılmıştır.⁵⁶

Altı kapısı vardır. 1689 senesinde çıkan bir yangında çarşının hemen hemen bütün ahşap dükkanları yanmış ve on Mısır hazinesi kıymetinde eşya mahvolmuştur.⁵⁷ Kapalı çarşıya oranla yükseklikleri daha fazla olan ve bodrumlar ile birlikte 86 dükkanı kapsıyan çarşı, 1940 yılında İstanbul Belediyesi tarafından istimlak edilerek eski şekliyle yeniden düzenlenerek 1943'de kullanıma açılmıştır.⁵⁸

Çarşının iki ucunda mimari bakımdan kuvvetli tesir kazanmak üzere yükseltilmiş iki giriş yapılmıştır. Bu kısımların üst tarafı önceleri Ticaret Mahkemeleri olarak kullanılmış olup, birinde esnaf

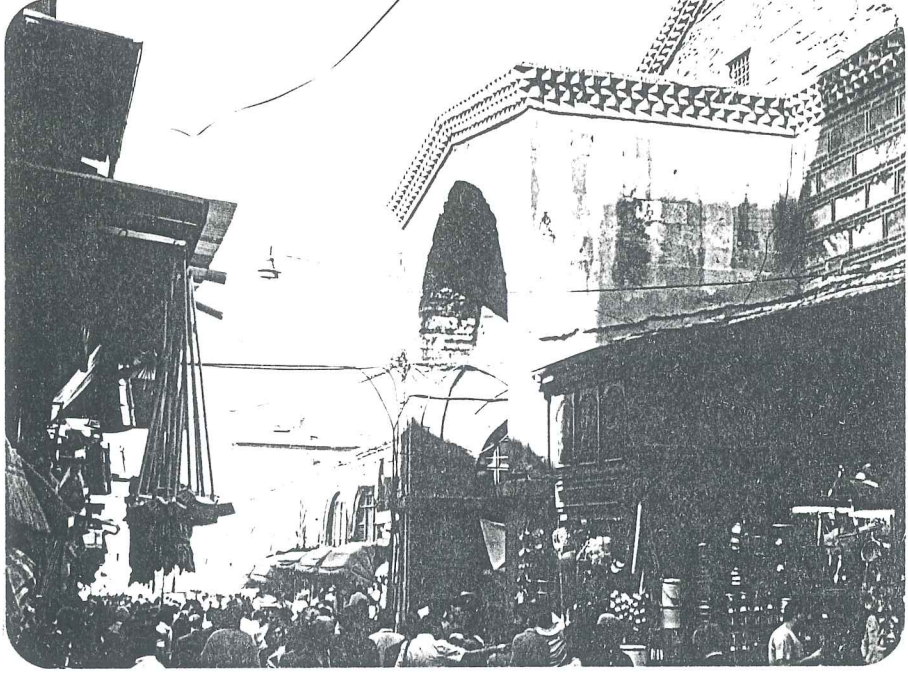

RESİM 68- Mısır Çarşısı

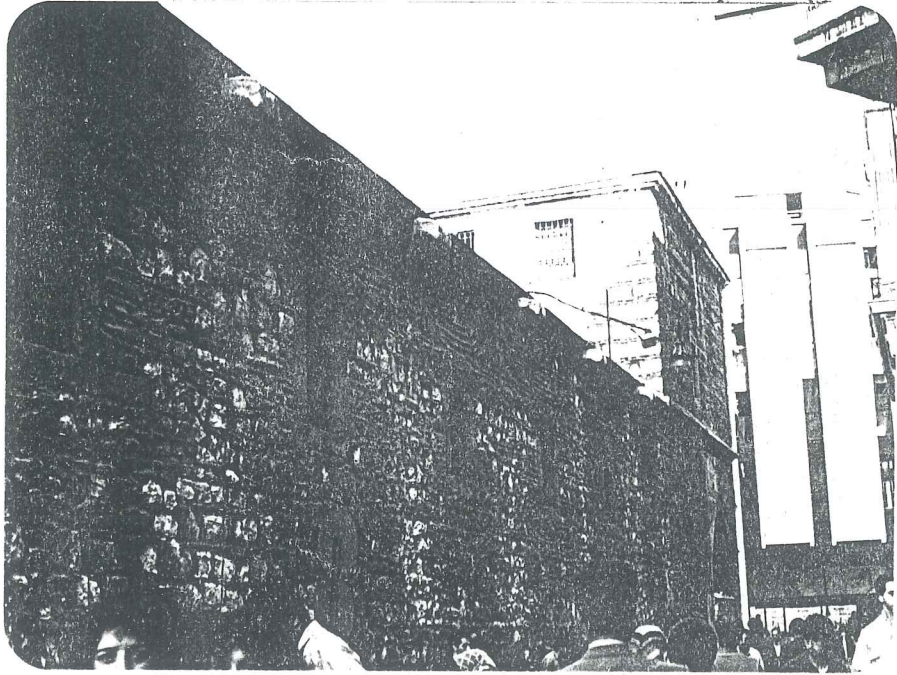
diğerinde halk ile esnafın arasındaki ihtilaflara bakan kadılar oturmuştur.

Çarşıda bugünkü gibi Hind'den Mısır'dan getirilen baharat, boya ve bunlara benzer şeyler satılırdı. Mimari açıdan çarşı nispeten ferah ve aydınlıktır. Dükkanların ön kısmı şimdiki gibi açık olmayıp, önde içeri çekilmiş ve ahşap peykeler üzerinde satış yapmaya mahsus bir kısım ve arkada bir kapıdan girilen oda şeklinde idi. Bugün ise kapılar geniş kemerler olarak açılmıştır.

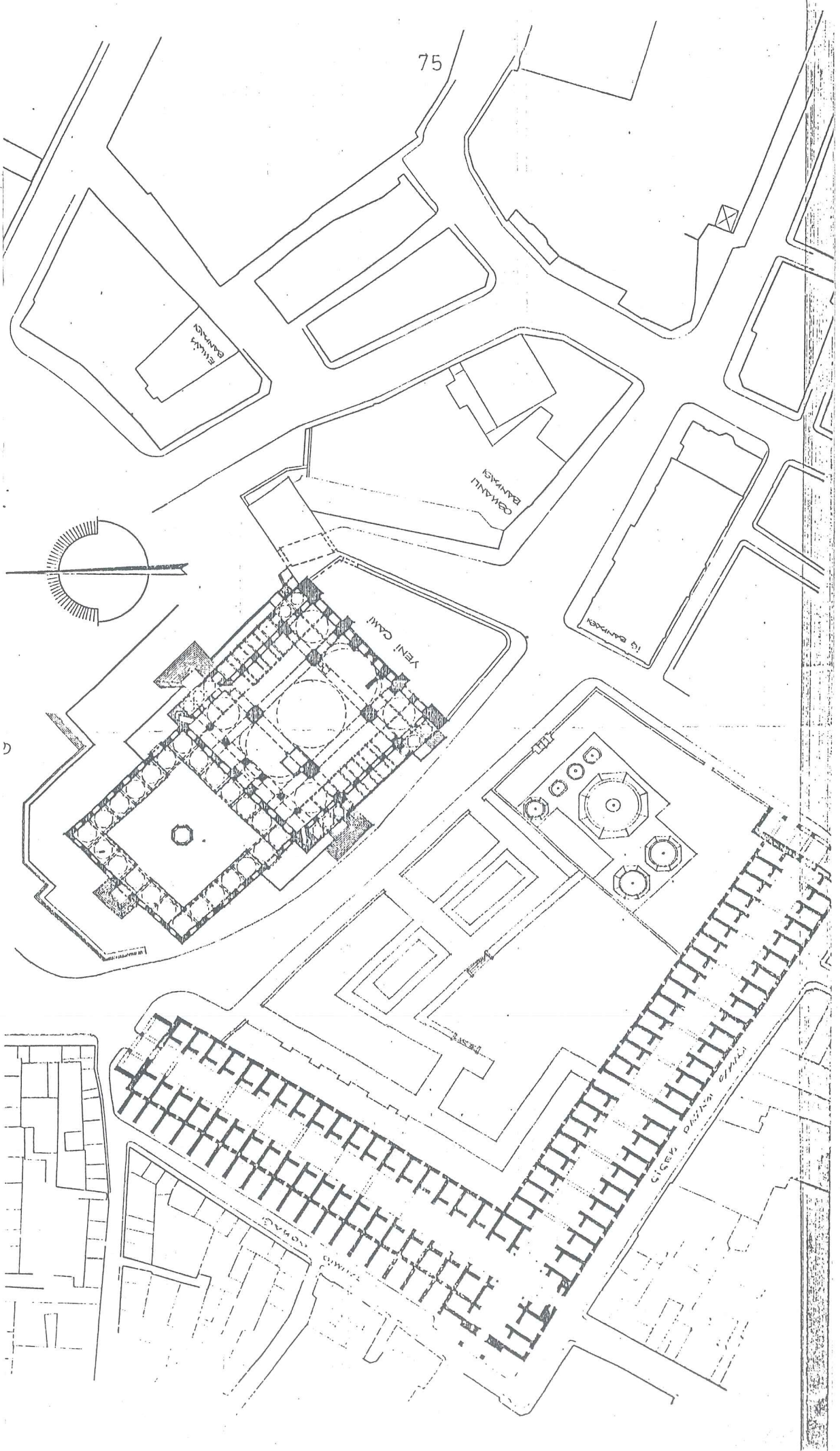
Mısır Çarşısının yapı tekniği: Bütün binada kesme taş, kesme taş tuğla karışık örgü ve moloz taş olmak üzere muhtelif yapı tekniği kullanılmıştır. Tahmis Sokağı üzerinde dış tarafa açılan dükkanların çoğu yıkılmış ve değiştirilmiştir. Eminönü istikametinde uzanan koldaki dükkanlardan cami tarafındakilerin üstü kubbeli, Tahmis Sokağında kalanlar ise tek meyilli çatıdır.

RESİM 69- Mısır Çarşısı Tahmis Caddesi Cephesi

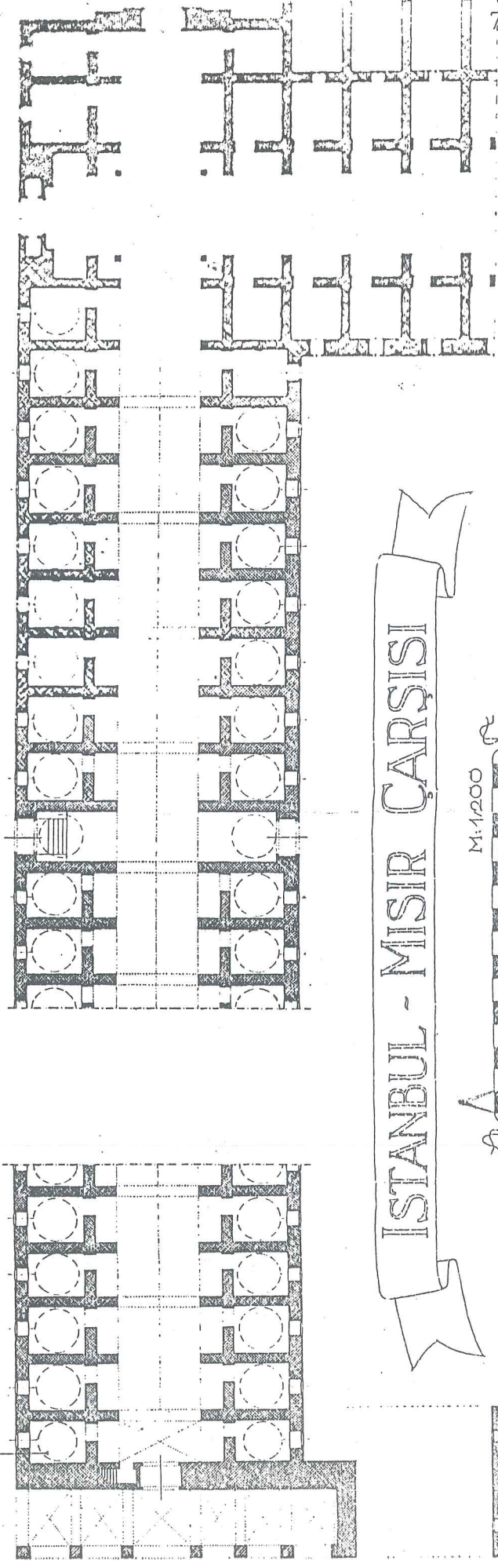
RESİM 70- Mısır Çarşısı Çiçek Pazarı Sokağı Cephesi

Mısır Çarşısı Vaziyet Planı

ÇİÇEK PAZARI BÖŞAĞI
ORTA GİRİŞİ

BU ALANDA BÜÇÜN
ÜST KATA ÇIKAN
MEZEVEN VARDIR.

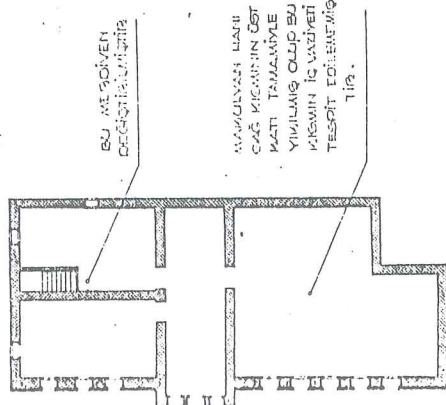
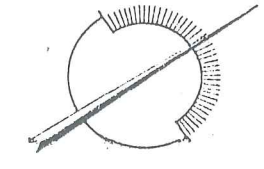

İSTANBUL - MISIR ÇARŞISI

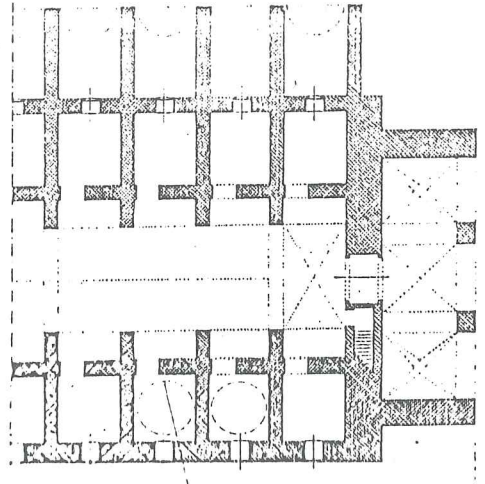
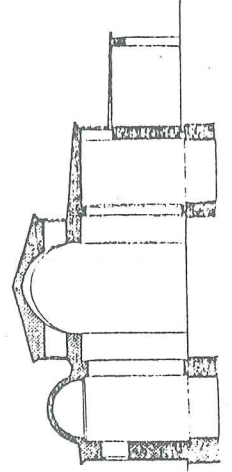
15000 m² alan
Türkiye'nin en büyük
Çarşısıdır. 1900 yılında
inşaatı yapılmıştır.
M. 1915

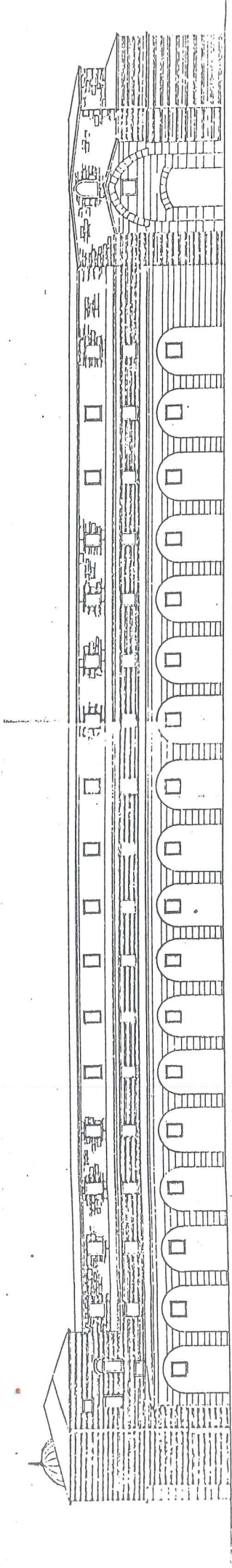
1. KATTA 100
2. KATTA 100
3. KATTA 100
4. KATTA 100
5. KATTA 100
6. KATTA 100
7. KATTA 100
8. KATTA 100
9. KATTA 100
10. KATTA 100

BU MEZEVEN
DEĞİŞİKLİKTİR.

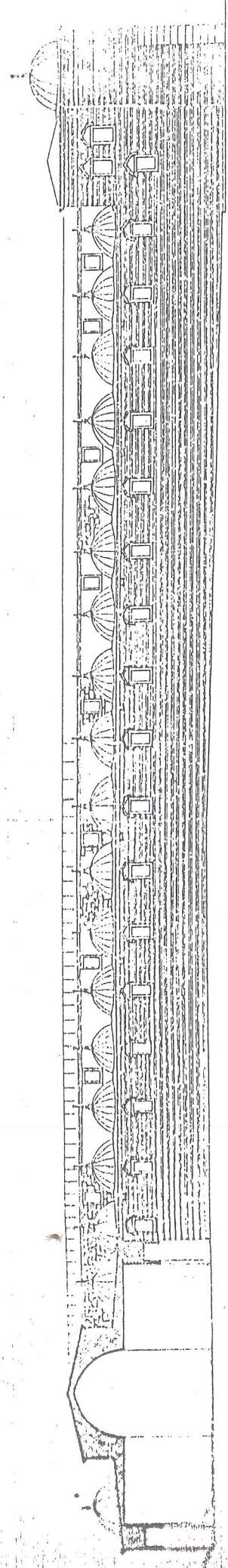
MARUVAN HANCI
ÇOK KÜÇÜK.

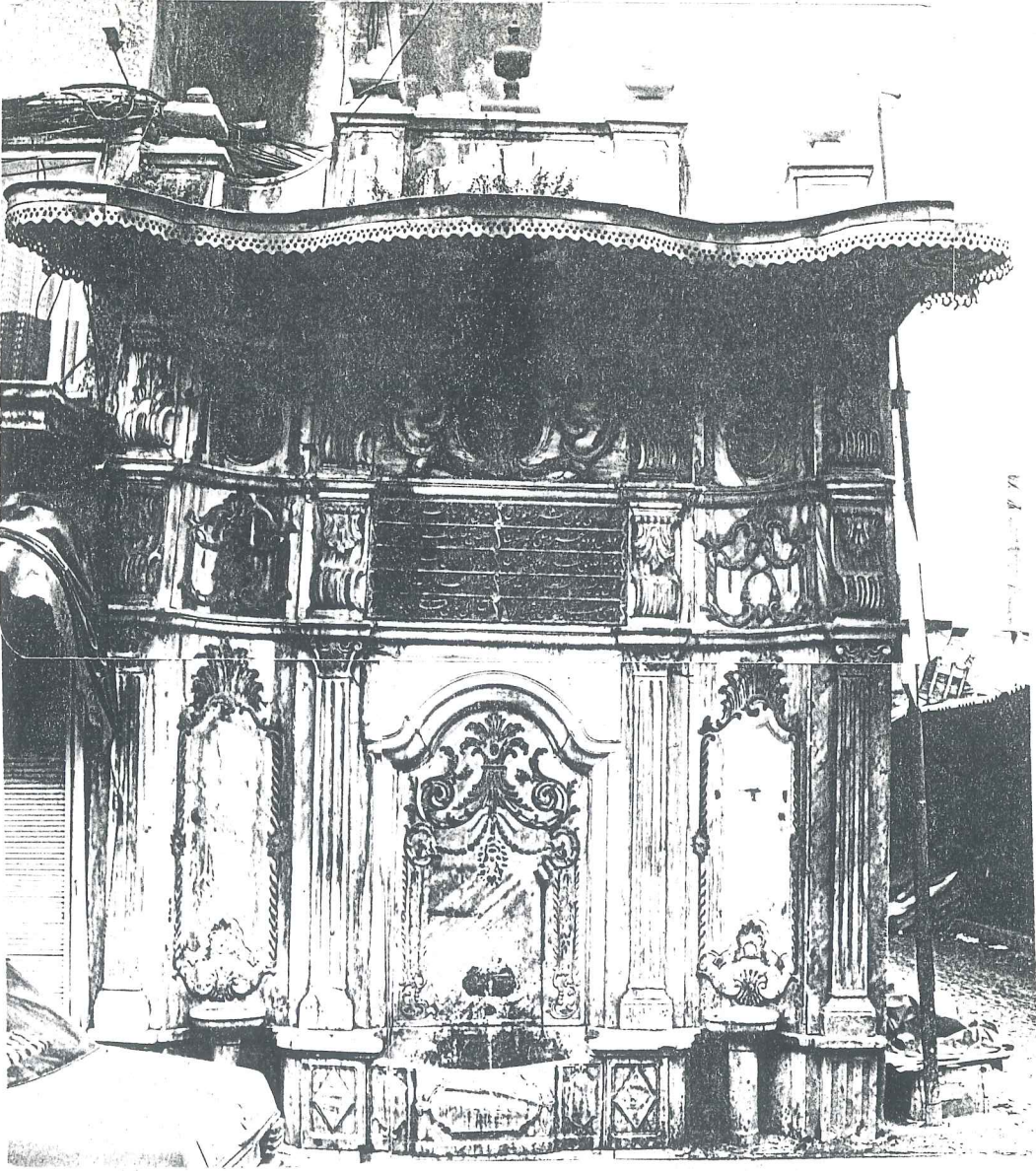
YENİ CAMİ TARAFI

TAHMÎS SONAĞI CEPHESİ

AVLU CEPHESİ

YENİ CAMİ TARAFI

RESİM 72- Hatice Sultan Çeşmesi

4.4.10 Çeşmeler

Hatice Sultan Çeşmesi: 1806 yılında yaptırılmış olup Mısır Çarşısının karşısında ve Kalçın Sokağı köşesinde yer almaktadır. III. Selim'in kardeşi Hatice Sultan yaptırmıştır. Çeşmenin tekne ve cephesi tamamen mermer kaplı olup altın yaldızlıdır. Cephe işçiliği ve oymaları çok güzeldir.⁵⁹

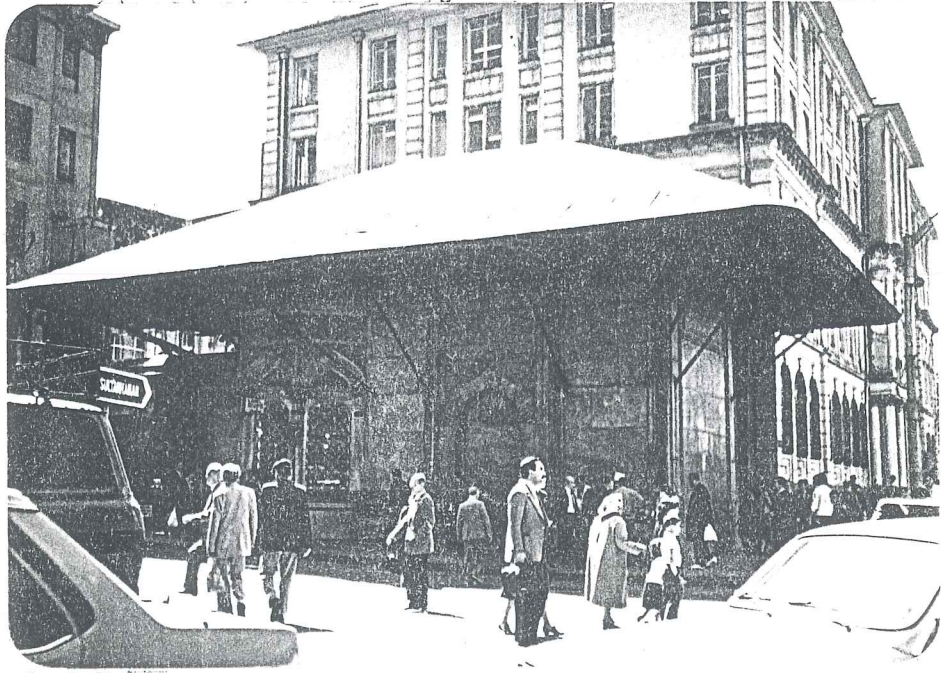
İnce bir işçiliğe sahip olan saçağın altında, kitabenin üst tarafı kabartma tezyinatlıdır. Kitabe ise ayna taşının üstünde ve kemerin altında ve talik yazılıdır. Çeşme kullanılmamakta ve onarıma ihtiyacı vardır.

Hatice Turhan Valide Sultan Çeşmesi: 1663 tarihinde Eminönü Yeni Cami "Valide Cami" karşısındadır. Geniş bir saçakla çevrili çatısının üstü kurşunla kaplıdır. Türk klasik mimari uslubundadır.⁶⁰

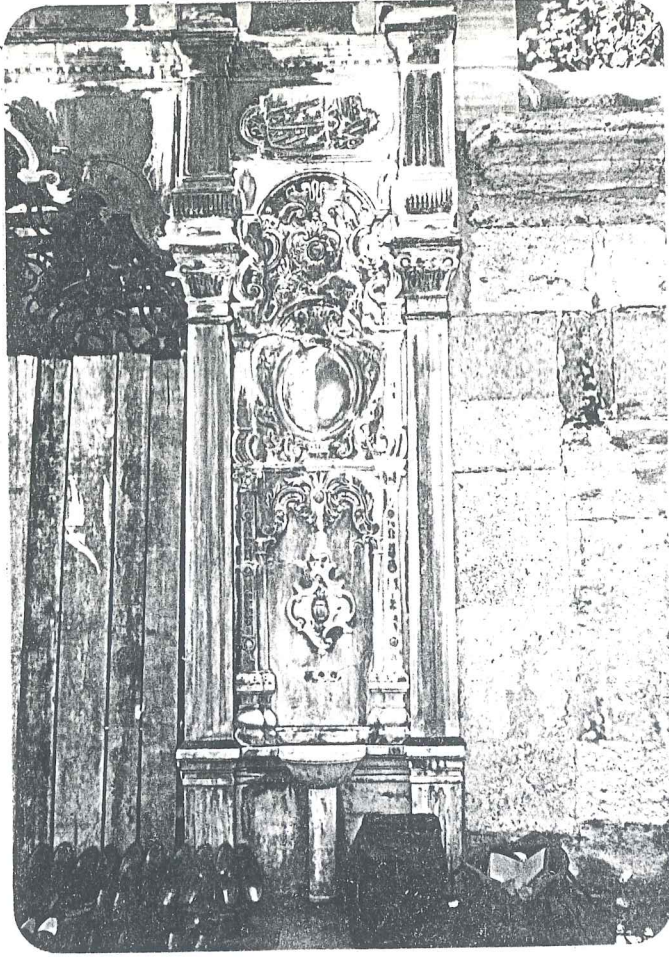
Rukiye Kadın Çeşmesi: Eminönü Yeni Cami Hatice Turhan Sultan Türbesi duvarındadır. III.Ahmet'in kızı Hatice Sultan ölünce ruhuna Rukiye Kadın yaptırmıştır.⁶¹ (1738)

Mihrişah Valide Sultan Çeşmesi: 1796 tarihinde Eminönü, Balık Pazarı karşısında Taşçılar Caddesinde yaptırılmıştır. Bugün yıkılmış bulunmaktadır.

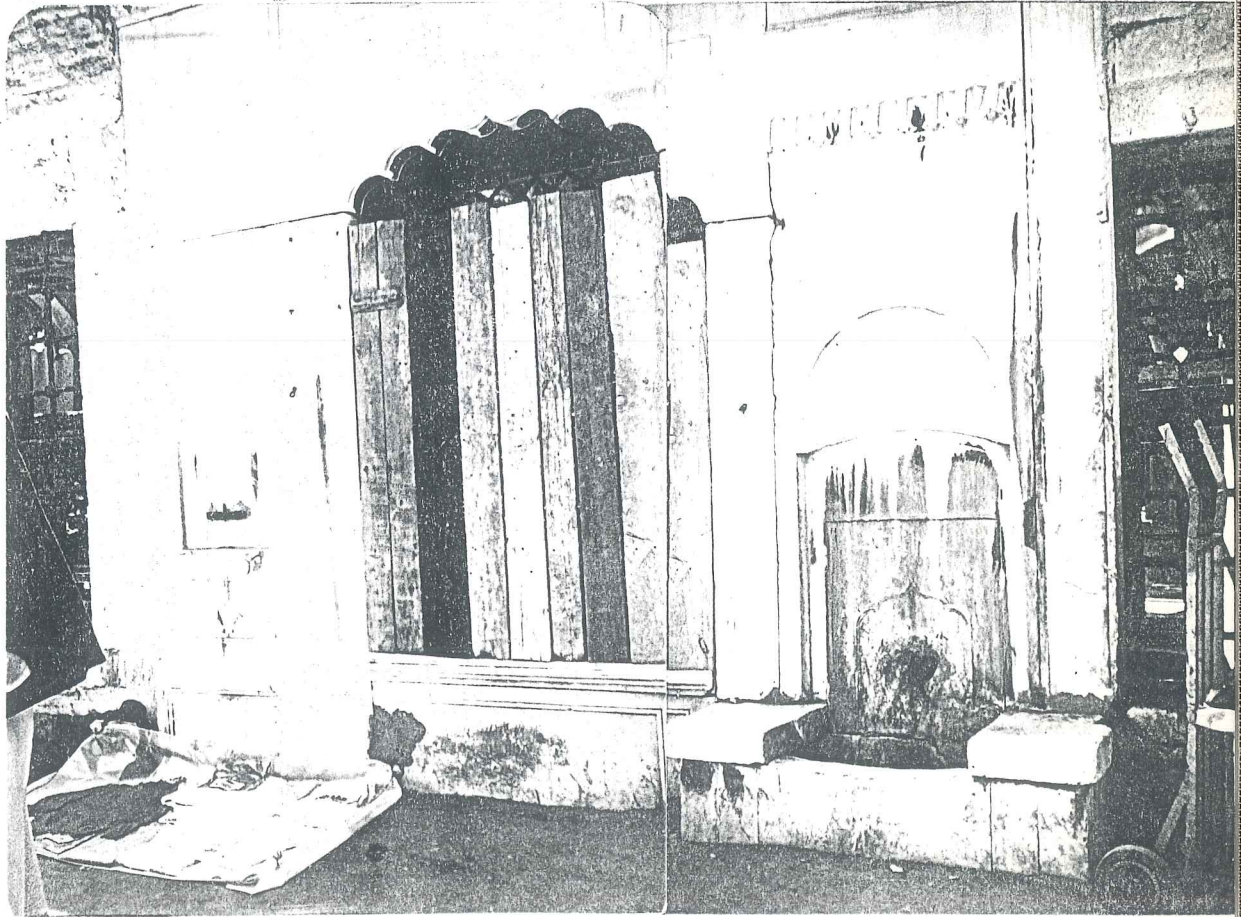
Çeşnigir Zeynep Usta ruhu için Selim'in annesi Mihrişah Valide Sultan yaptırmıştır.⁶²

RESİM 73- Hatice Turhan Valide Sultan Çeşmesi

RESİM 73-75 Rukiye Kadın Çeşmesi

Seyyit Hacı Mehmet Ağa Çeşmesi: Tahtakale'de Balkapanı Hanı avlusunda 1813 yılında yaptırılmıştır.⁶³ Çeşme yıkılmış bulunmaktadır.

Avlunun ortasında ve büyük hazneli olup, dört satırlık kitabenin ilk satırında "Balkapanlı Yağcı Seyyit Elhac Mehmet Ağa'nın ruhu için yaptırıldığı " yazılmıştır.

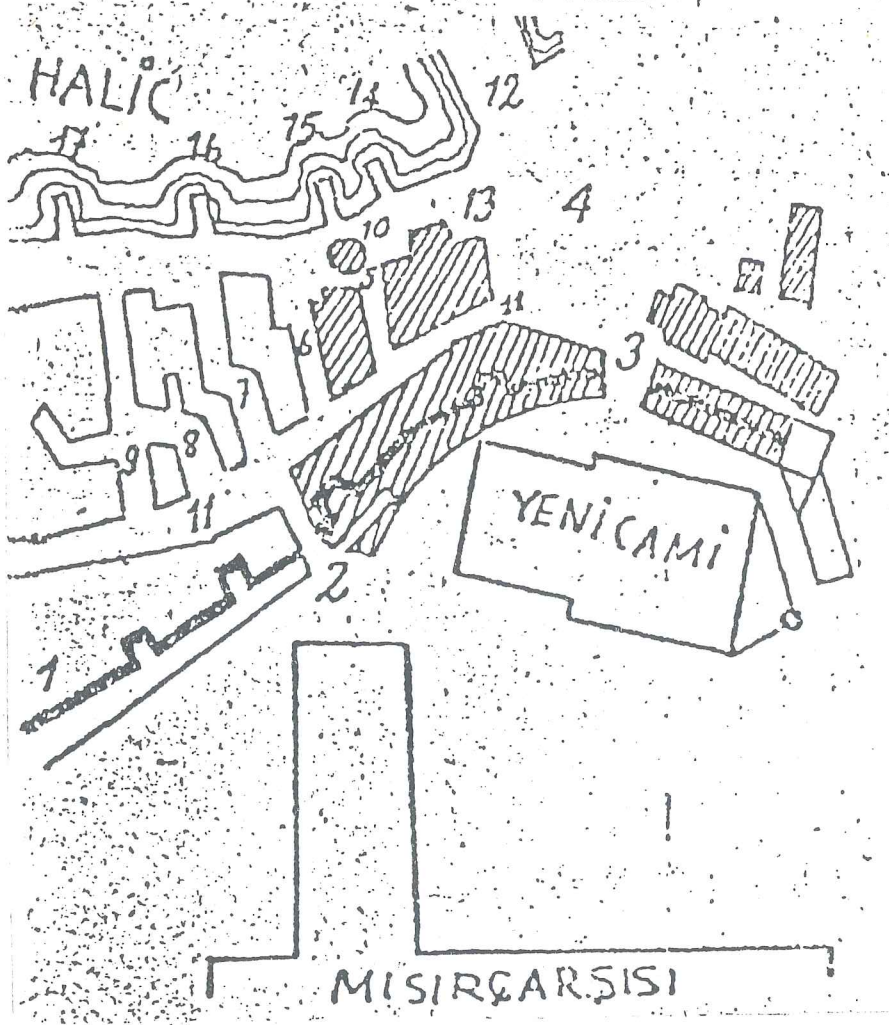
4.5. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TAHTAKALE VE ÇEVRESİ

Tahtakale Bizans'tan bugüne kadar ticari işlevini sürdürmüştür. 19. yüzyıl sonları ile 20.yüzyıl başlarında Osmanlı hanlarının yanısıra geç devir hanlarıda yapılmış bulunmaktadır. Eminönü bölgesi ise 1936 yılında başlayan ve 1986 yılına kadar aralıklarla devam eden istimlaklerden dolayı oldukça değişim göstermiştir.

Bunlardan ilk olarak Balık pazarını ele alacak olursak 1936 yılında Yeni Cami ve Mısır Çarşısı önü açılarak kroki (1'de) gösterilen taralı yapılar yıkılmıştır.⁶⁴ Bunlar arasında Büyük Valide Hanı ve İz-zet Mehmet Paşa Cami ile Balık Pazarı kapısı, Yeni Cami kapısı yer almaktadır.

1957'de yapılan istimlakte ise Lüleci Sokağı ile Peynirci Akif Sokağı arasındaki bloklar yıkılmış ve Balık pazarının dükkanları kaldırılmıştır. 1958'de belediye Mısır çarşısının Tahmis caddesi üzerindeki dükkanları restore ettirerek balıkçılara tahsis etmiştir. Eminönü'nü Unkapanı'na bağlayan ana yolun büyük bir kısmı Balık Pazarı Caddesidir. Zindankapı, Keresteciler Caddeleri de Balık Pazarı Caddesinin diğer isimleridir.

Bu çarşı boyu caddesinin 1952 yılındaki durumu şöyle anlatılmaktadır. "Eminönü'nün ve Rüştan Paşa Mahalleleri arasında sınır teşkil eden ikişer, üçer katlı binalar altında dükkanlar sıralanmıştır.

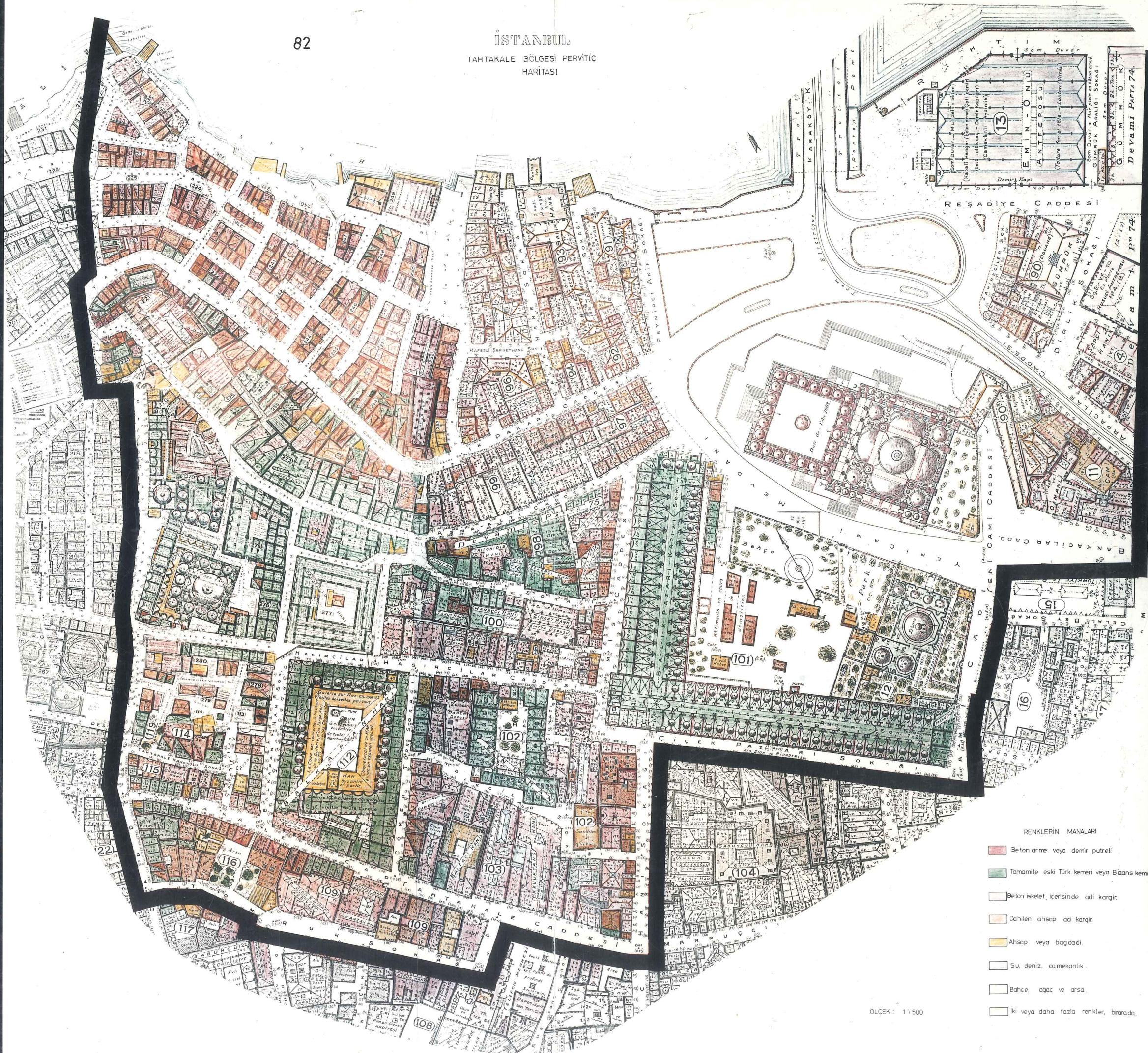
- 1) Bizans devrinden kalma kale bedeni
- 2) Balık Pazarı kapısı
- 3) Yeni Camii kapısı
- 4) Eminönü Meydanı
- 5) Helvacı Bekir Sokağı
- 6) Peynirci Akif Sokağı
- 7) Lüleci Sokağı
- 8) Balıkçılar Sokağı
- 9) Balıkhane Sokağı
- 10) İzzet Mehmet Paşa Camii
- 11) Balık Pazarı Caddesi
- 12) Köprü

RESİM 75- Kroki 1

Yol ise iki arabalık olup parke döşelidir"⁶⁵ yine 1957'de yok olan mahalleler arasında Zindan Kapısı Sokağı, Çirozcu Sokağı, Yoğurtçu Sokağı, Ahi Çelebi Mahallesi, Tuzcular Sokağı, Hasır İskelesi Sokağı ve Limoncular yer almaktadır.

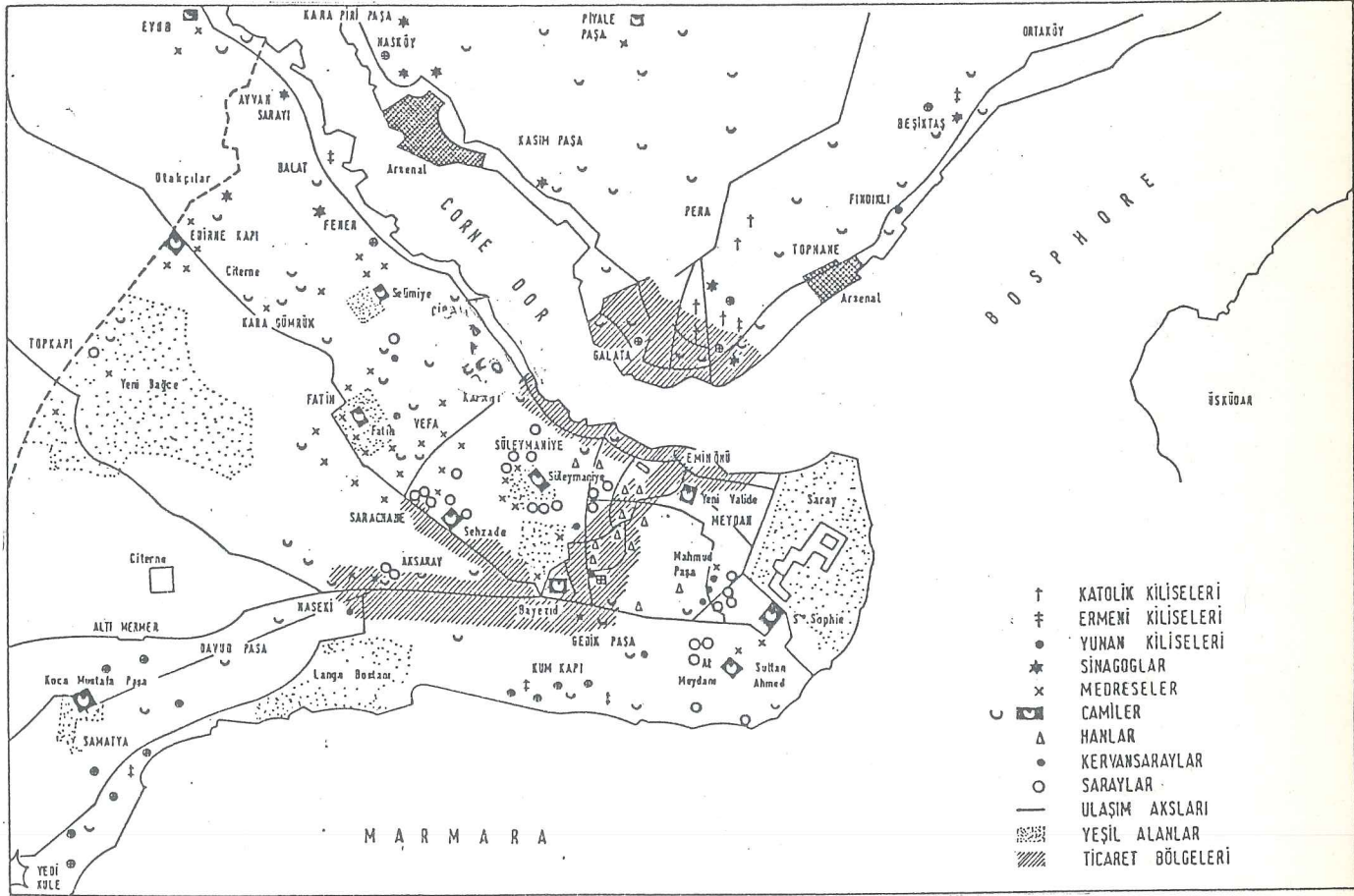
Bu yıkımlar sonucu, Eminönü-Unkapanı Caddesi açılmış ve Eminönü-Sirkeci arasındaki gümrük anbarları kaldırılarak Eminönü meydanı yok olmuştur. 1966 yılında ise trafiğin yoğunlaşması ile yeni bir proje hazırlanarak açılan cadde ise Yeni Cami önündeki alanın kaldırılmasına sebep olmuştur.

1986'da yapılan son istimlakde ise Yemiş Çarşısı ve Zindan Han etrafındaki yapılar yıkılmıştır. Dünden bugüne sadece Zindan Han kalmıştır.

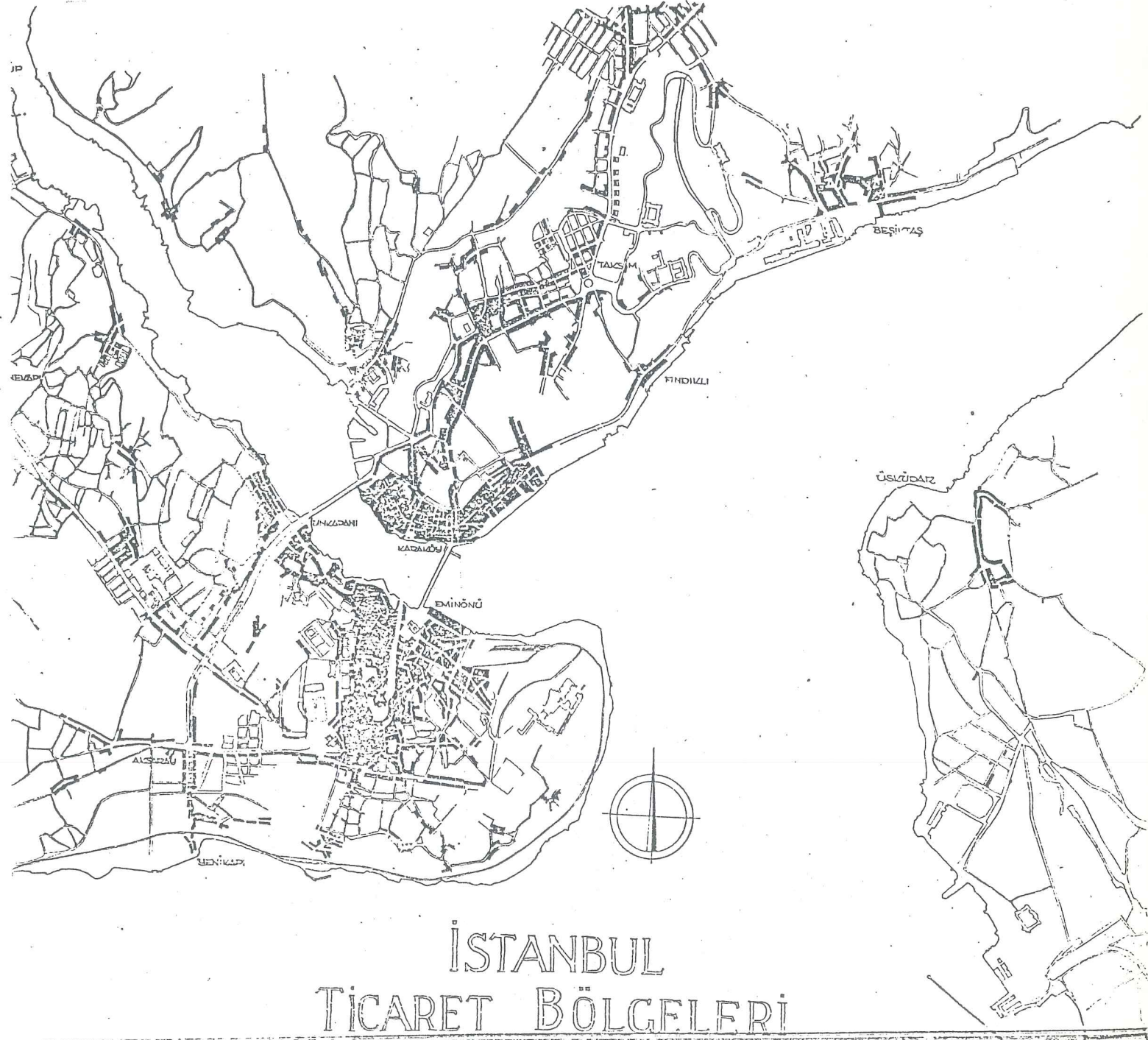

RENKLERİN MANALARI

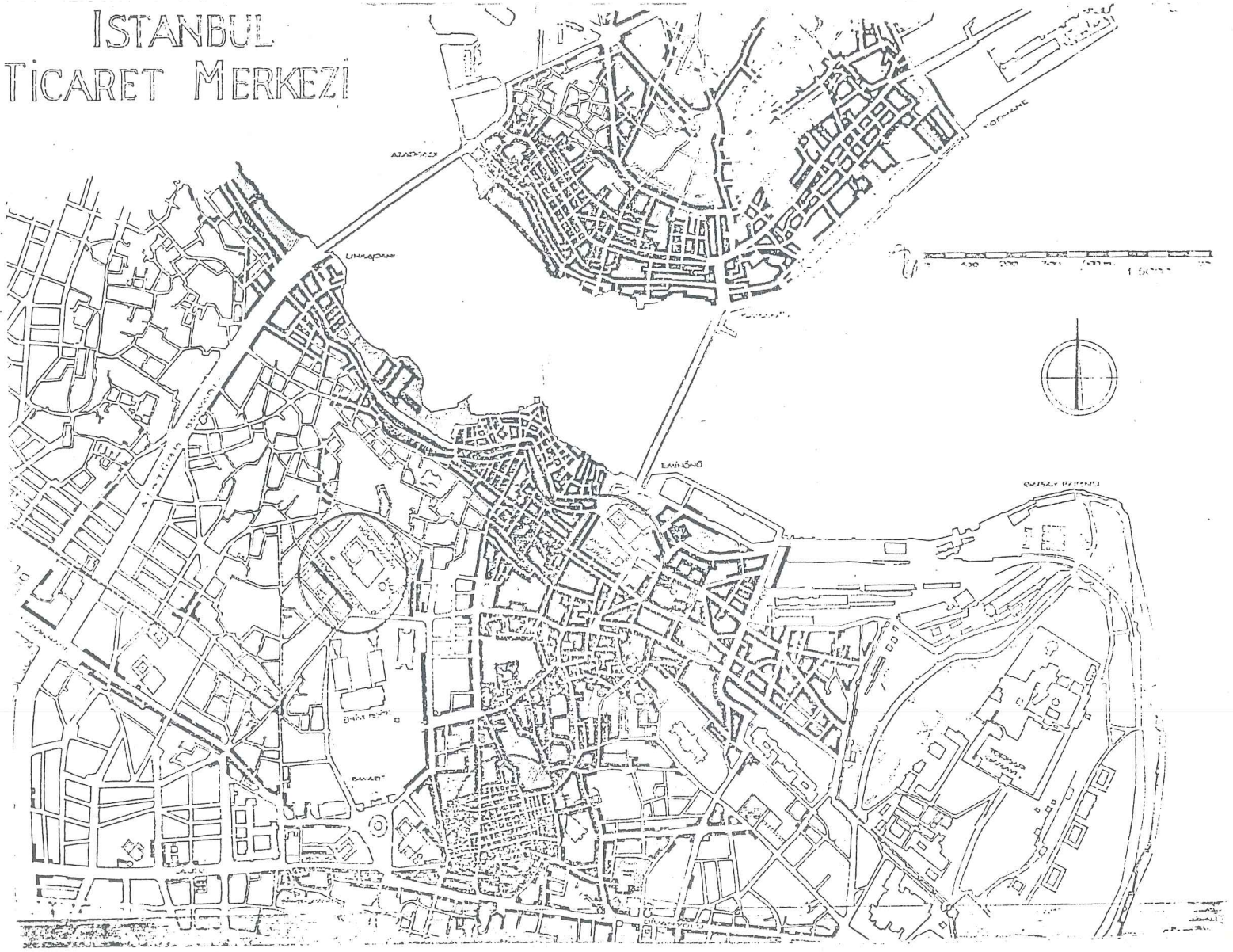
- Beton arme veya demir putrelı
- Tamamile eski Türk kemeri veya Bizans kemeri
- Beton iskelet, içerisinde adi kargir.
- Dahilen ahşap adi kargir.
- Ahşap veya bagdadı.
- Su, deniz, camerkanlık.
- Bahçe, ağaç ve arsa.
- İki veya daha fazla renkler, brarada.

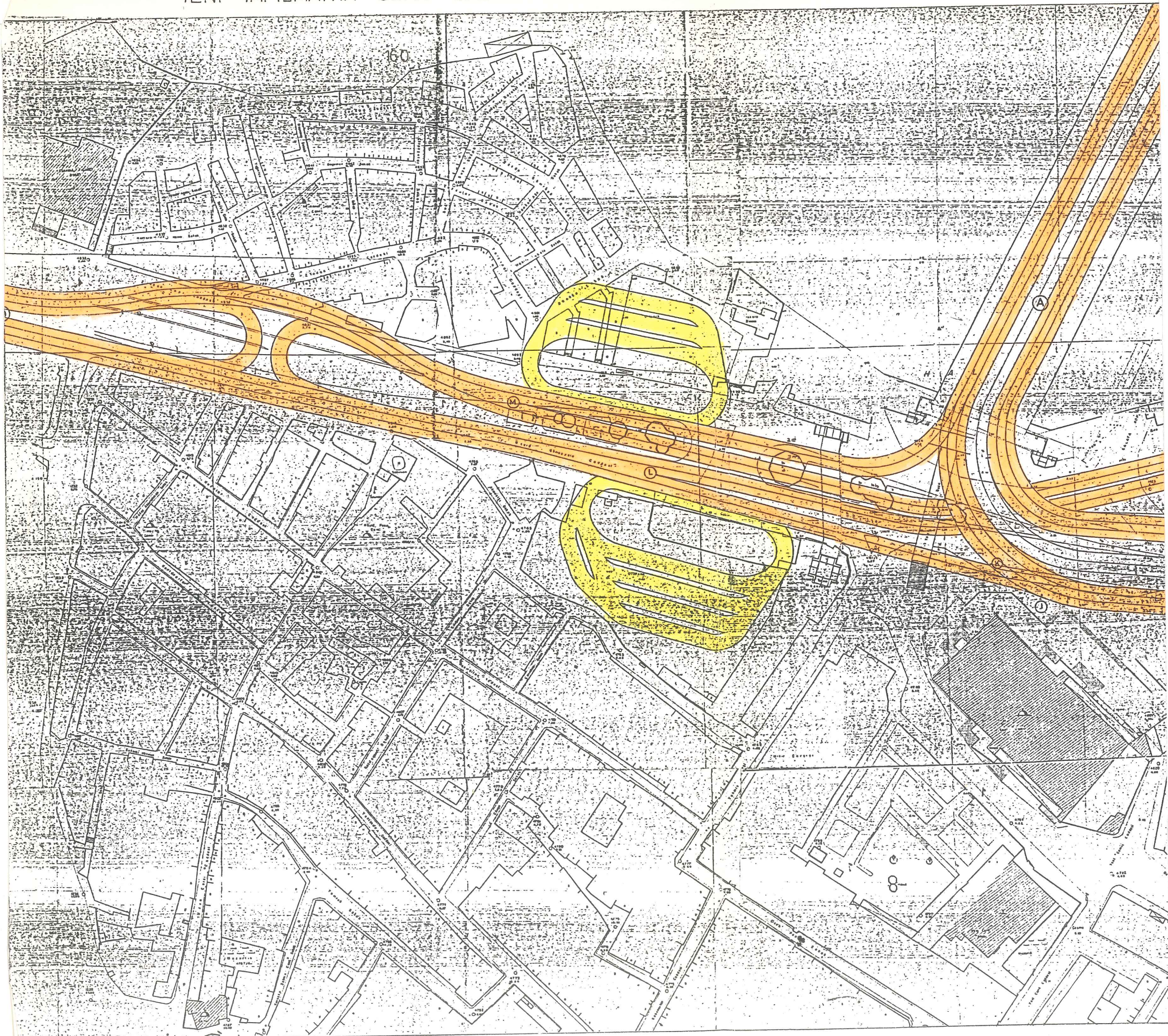
RESİM 76- Önemli Yapılar-Ulaşım-Ticaret Bölgesi

ISTANBUL TICARET MERKEZİ

YENİ YAPILMAKTA OLAN GALATA KÖPRÜSÜ ve BAĞLANTI YOLLARI

TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN YAPAY FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

5. TAHTAKALE VE ÇEVRESİNİN YAPAY FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ

5.1. SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLER

Eminönü ve Tahtakale bölgesinde çeşitli ticaret grupları yer almıştır. Çoğunluğu, esnafı ile toptancılıkla uğraşan tüccarlar oluşturmaktadır. Esnaf hanlar arasında sıkışmış küçük atölyelerde veya bir, iki katlı harap dükkanlarda işlevlerini sürdürme çabasındadırlar.

Daha çok tornacılık, tahta oymacılığı, kehribar işlemeciliği, rahle yapımı gibi ahşap işleriyle uğraşı veriyorlar. Burada kiralar tek katlı olanlarda 50.000 lira, iki katlı olanlarda ise 80-100.000 lira arasında değişmektedir.

Hanlarda ise, boncukçular, saatçiler, hırdavatçılar, kağıtçılar, mukavvacılar, züccaclar, çakmakçılar, kırtasiyeden elektroniğe her türlü malın daha çok toptan olmak üzere alım ve satımı vardır.

Eski eser niteliği taşıyan bu hanlar gerekli onarımı görememektedirler. Han sahiplerinin, kiracıların gerek maddi açıdan gerekse kültürel açıdan yeterlilik gösterememeleri, binaların harap olmasına seyirci kalmalarına sebep teşkil etmektedir.

Yeni yapılan hanlarda ise ticaretle birlikte mesleki bürolarda yer almaya başlamış bulunmaktadır. Hanların kiraları ise m²'si 40-50.000 lira arasında değişmektedir.

5.2. NÜFUS VE EKONOMİ

Tahtakale bölgesinde nüfusun çalışma saatleri içinde oldukça

yoğun olduğu gözlenir. Gayrimüslim nüfus fazla olmamakla birlikte top-
tancılıkla olan uğraşlarına devam etmektedirler.

Istanbul'da her türlü ticaretin yapıldığı, önemli ticaret merkez-
lerinden biri olan Tahtakale'de, sayısı azalmış olan boş parsellerde ol-
dukça kıymetlenmiş bulunmaktadır.

Ayrıca bugün Tahtakale döviz piyasasının simgesi haline gelmiş
bulunuyor. Kendisine sınır çizilemeyen bu piyasanın giderek büyüdüğü,
iş hacmini genişlettiği, cirosunu da süreç içinde arttırdığı öne sürülü-
yor. Gayri resmi döviz piyasası ile, Tahtakale.

5.3. SOKAK-PARSEL-YAPI BAĞLANTISI

20.yüzyıl başlarına kadar Eminönü ve sahil kesiminde ikişer,
üçer katlı hanlar ve bu yapıların zemin katlarında da dükkanlar yer al-
mıştır.

Parseller çoğunlukla dikdörtgen biçimli, bitişik nizam olup,
bağımsız parseller ise azdır. Sokaklar ise en fazla iki araba geçecek
genişlikte genellikle birbirine paralel ve köşe parsel sınırları yolla-
rı dik kesmektedir. Osmanlılar devrinde yapılan hanlar oldukça büyük
parselleri işgal etmiş bulunmaktadır.

Yine 20.yüzyıl ilk yarısına kadar Tahtakale çevresinde yapılar
serbest nizamda ve büyük parsellerde yapılmışsa da 20.yüzyılda yapılan
yeni hanlar sonucu boş parsel hemen hemen kalmamıştır. Serbest nizam
yok olarak yerini bitişik nizama bırakmış ve kat yükseklikleride art-
mıştır. Bazı hanların arasında küçük aydınlıklar ve avlular gözükme-
tedir. Yapılarda çıkma kullanılmamıştır.

5.4. PLAN TIPLERİ

Tahtakale caddesi pilot ada plan tipleri sahife 128 gösteril-
miştir.

ŞEKLİ 3. TARİHİ ÇEKİRDEKLER

1. Neşetçiler Kasrı
2. Yalı Köşkü
3. Yenikapı Külliyesi ve Mısır Çarşısı
4. Rüstem Paşa Camii
5. Süleymaniye Külliyesi
6. Şehzadebaşı Külliyesi
7. Valens Sü Kemerli
8. Hacı Kadir Camii
9. Selsefa Kadir Camii
10. Fatih Külliyesi
11. Gül Camii
12. Sultan Selim Camii ve Külliyesi
13. Feri Patrikhanesi
14. Feri Kethuda Camii
15. Kariye Camii
16. Tekfur Sarayı
17. Vatağan Camii
18. Aya Tekla Kilisesi
19. Bizans Şapeli (Toklu İbrahim Dede Mesjidli)
20. İvaz Efendi Camii
21. Apemaz Zindanı
22. Defterdar Camii
23. Cezari Kasım Camii
24. Silahi Camii
25. Zai Mahmut Paşa Camii ve Külliyesi
26. Eyüp Sultan Külliyesi
27. Piyerloti Kahvesi
28. Saadabat Sarayı
29. İmrabör Köşkü
30. Halıcıoğlu Camii
31. Eski Tersane Sarayları
32. Ayndı Kavak Kasrı
33. Taşkınak Tersanesi
34. Kaptan Paşa Camii
35. Camialı Tersanesi
36. Azapkapı Camii
37. Galata Befesteni
38. Rüstem Paşa Camii
39. Arap Camii (S. Paul ve S. Domenico Kilisesi)
40. Galata Kulesi

5.5.2. Osmanlı ve Geç Devir Hanlarında Teknik Özellikler

Osmanlı hanlarında sağlam malzeme olan taşa gereken önem verilmişse de bu malzemeyi tuğla ile beraber kullanma tercih edilmiştir. Çoğunlukla dış cephede, hatıl ve kemer olarak kullanılmıştır.

Taşıyıcı elemanlar yine duvarlar ve payelerdir. Kemerleri taşıyan payeler taştan yapılmıştır. Taş payeler ise kare veya dikdörtgendir. Çoğunlukla tonoz ve kubbe ile geçilen çatı örtülerinin ağırlığının taş duvarlar ve payelerle zemine aktarılmasında yine kemerler vazife görür. Kemerlerde tuğladan yapılmıştır.

Örtü sisteminde tonoz ve kubbe birbiriyle karışmış olarak değişik tarzlarda tatbik edilmiştir.

13.yüzyıl sonlarından itibaren yapılmaya başlanan geç devir hanlarında kargir yapılardır. Taşıyıcı sistemde de moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Genellikle zemin katlarda taş, tuğla ise üst kat taşıyıcılarında görülmektedir. Katlar arasındaki bağlantıda volta döşeme ile yapılmıştır. Bitişik nizam olanlarda, doğal aydınlatma çatı fenerleriyle yapılmış olup, genel çatı örtüleri teras çatıdır.

Istanbul hanlarında taş işçiliği mükemmeldir. Kesme taş dış cephelerde ve süslemelerde kullanılmıştır.

5.5.3. Cephe Oluşumu

Çoğunlukla kargir olan yapılarda, karışık devir süslemeleri görülmektedir. Bunlar arasında; Osmanlı, Barok Ampir, Eklektik üslupları görebilmekteyiz. Kanatlı pencere tiplerinde de değişik kayıt ve açılır sistemleri bulunmaktadır.

Dört beş katlı binaların yanında, bir veya iki katlı

küçük dükkanlarda yer almaktadır. Osmanlı hanları cephelerinde inşaat tekniği olarak, taş ve tuğla karışımı esas alınmıştır. Tuğla sıraları değişken olmaktadır. Pencereler ise genelde taş söveli olup bazılarında dikdörtgen, bazılarında yuvarlak kemerli formlara sahiptirler.

Geç devir hanlarında cepheler genelde taş kaplama olmakla beraber taş süslemeler dışında kalan yüzeylerin sıva veya tuğla kullanıldığı cepheleride görebiliriz. Süslemeler ise taş olduğu kadar, dökmü sıvadanda olabilmektedir.

5.5.4. Yol Kaplamaları

Bölgede bulunan yolların tamamı parke kaplamadan asfalt kaplamaya çevrilmiştir. Sadece Kızılhan Sokağı parke kaplama olarak kalabilmiştir.

Bölgenin eski dokusu olan parke döşemeler Kahveciler, Karakol ve Çamaşırcılar Sokakları ise son yıllarda asfaltlanmıştır.

Eminönü civarındaki dar parke yollar da yapılan istimlakler sonucunda Eminönü-Unkapanı Bulvarı olarak açılmış ve asfalt kaplamaya geçilmiştir.

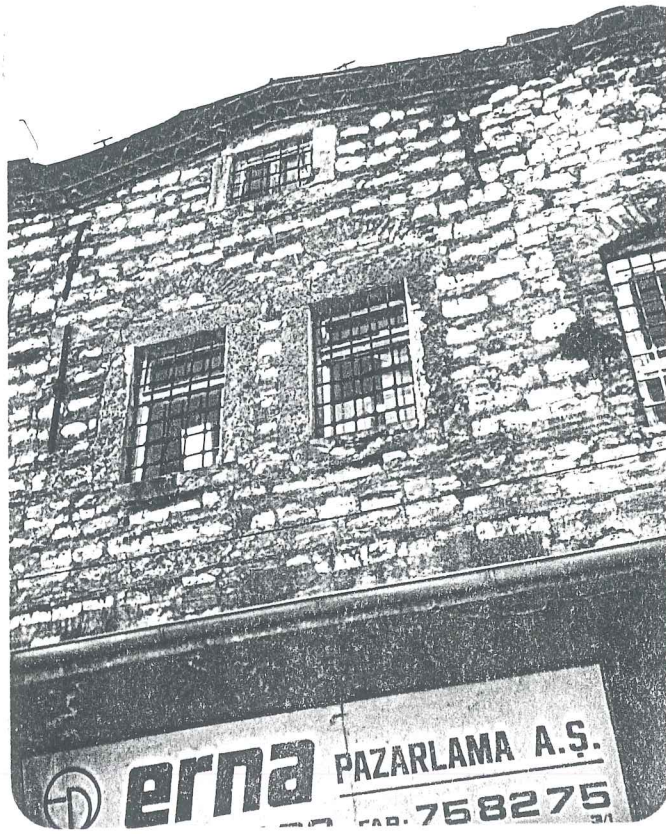

RESİM 80- Kızıl Han Sokağı

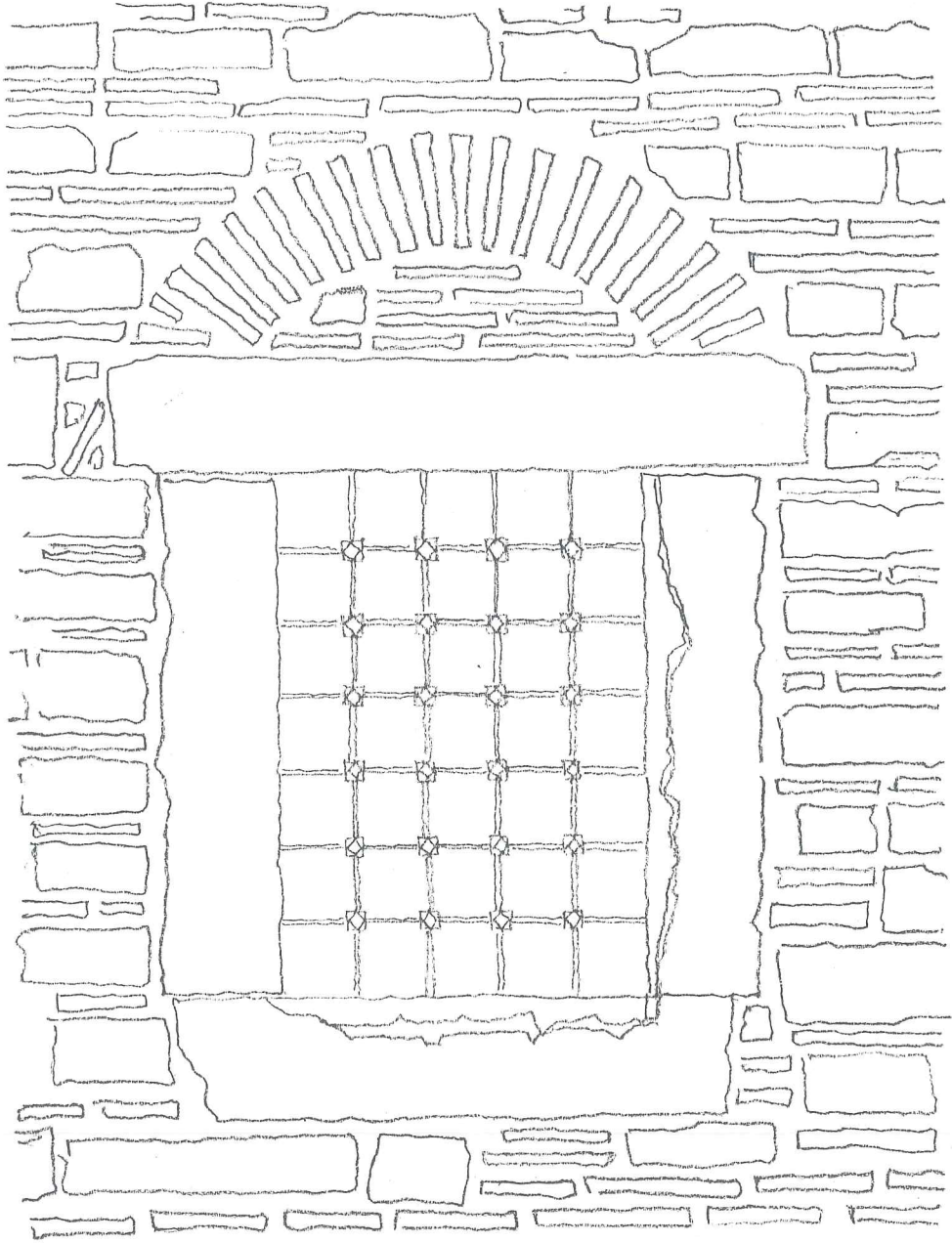
5.5.5. Pencere Tipleri

RESİM 81- Balkapanı Hanı

RESİM 82- Kızıl Han

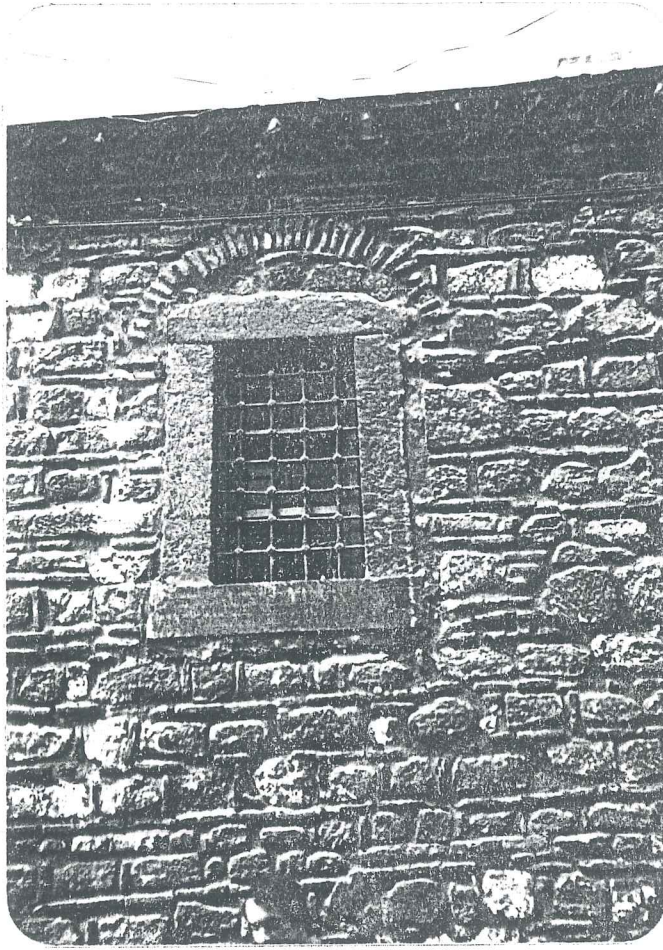

Kızıl Han

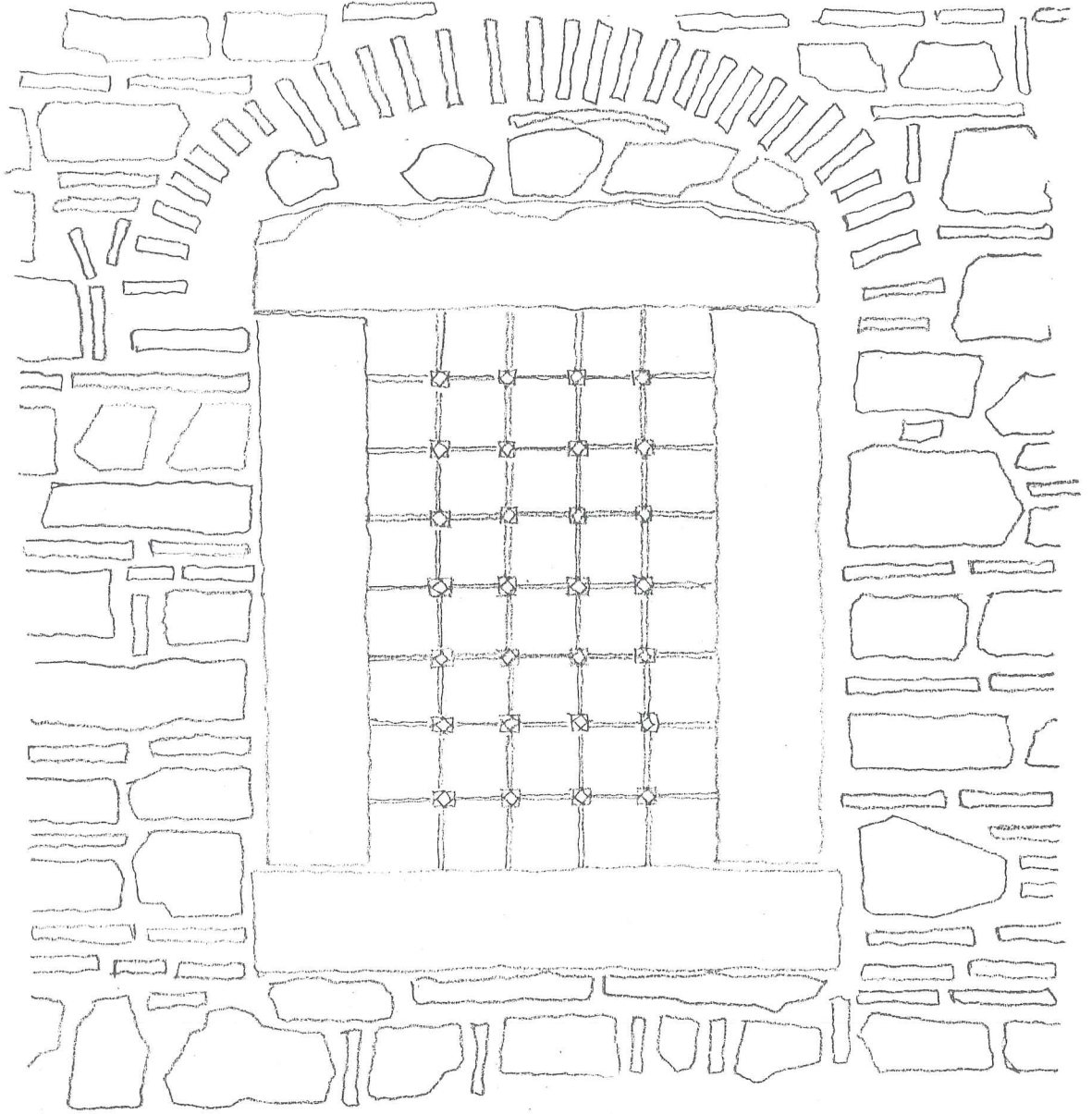
Hasırcılar Caddesi

Yapım Tarihi : 16-17 Yüzyıl - Sonu

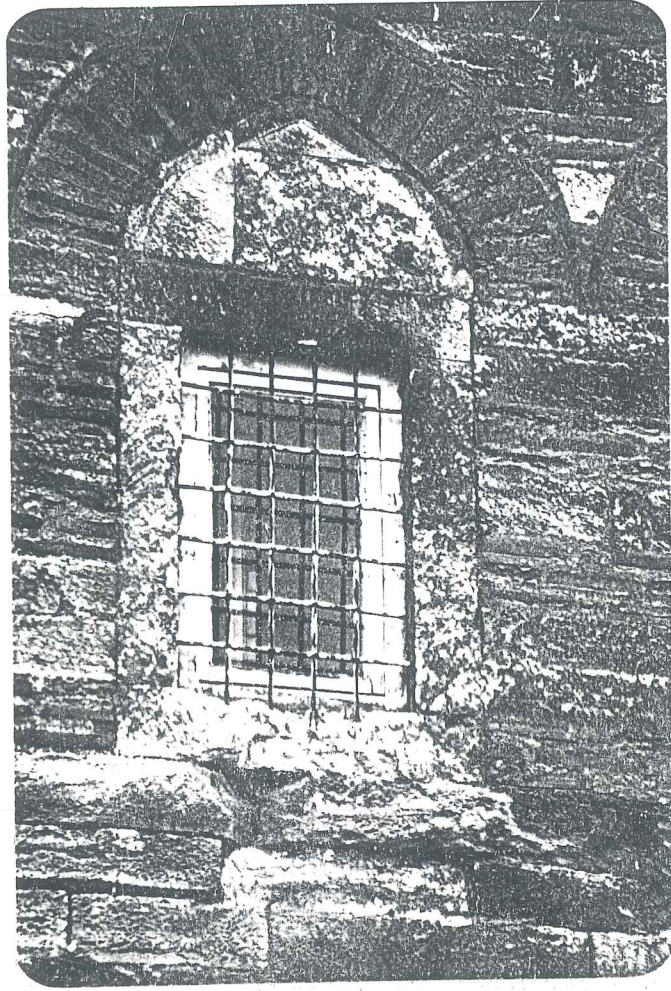
Uslup : Osmanlı

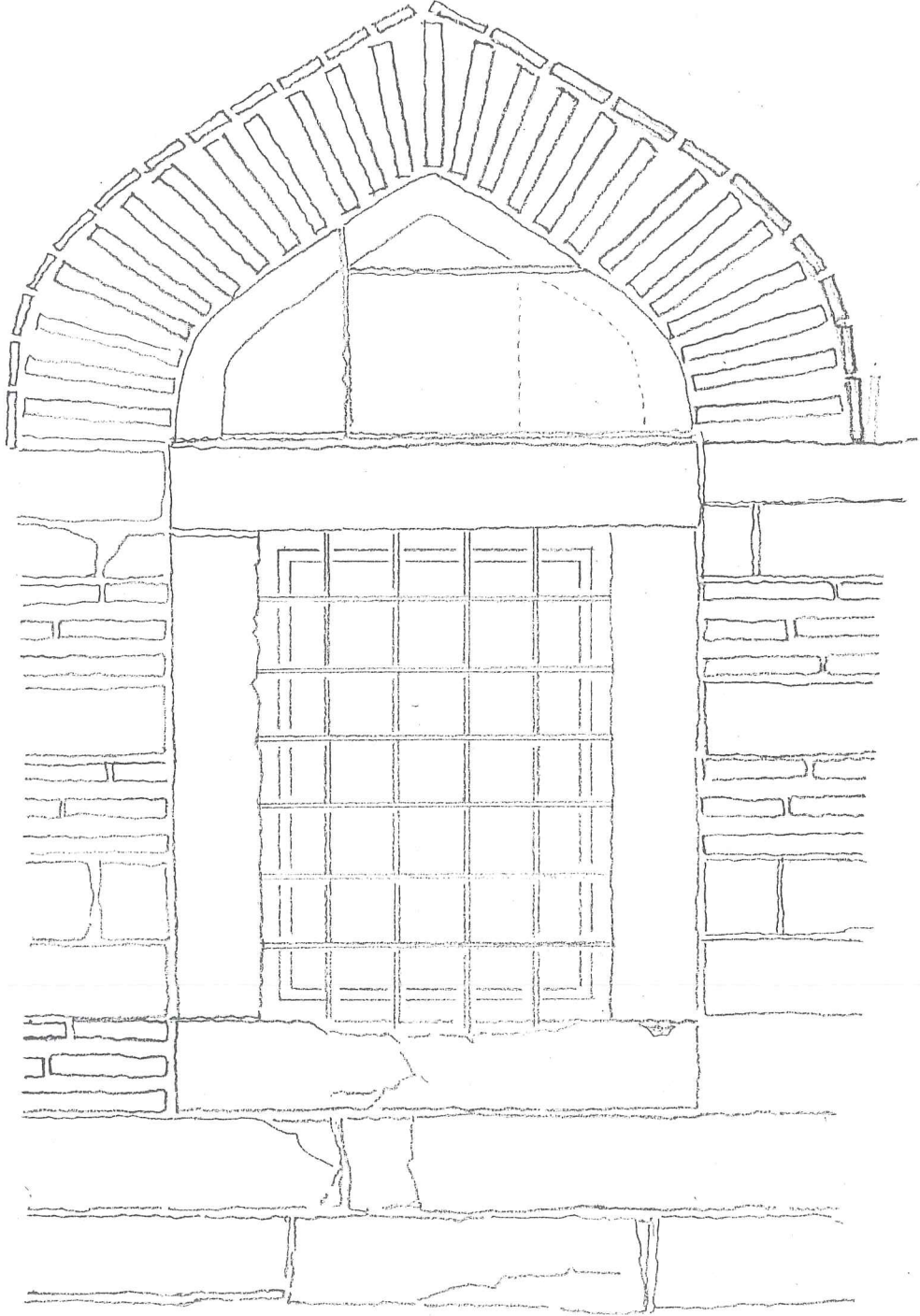
RESİM 83- Mısır Çarşısı

Mısır Çarşısı
Çiçek Pazarı Sokağı
Yapım Tarihi : 1556
Uslup : Osmanlı

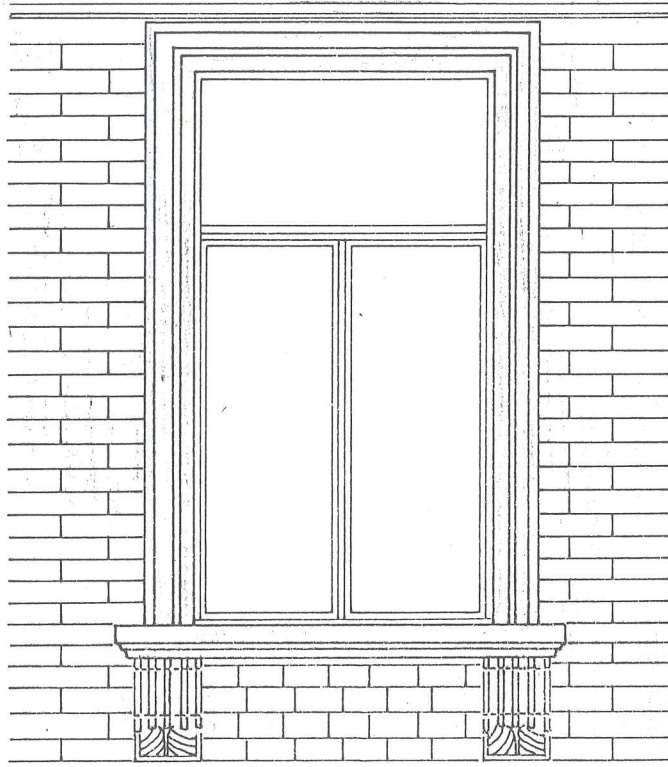
RESİM 84- Burmalı Han

Burmali Han
Kızılhan Sokağı – Hasırcılar Caddesi
Yapım Tarihi : 1660
Uslup : Osmanlı

RESİM 85- Bakkal Hanı

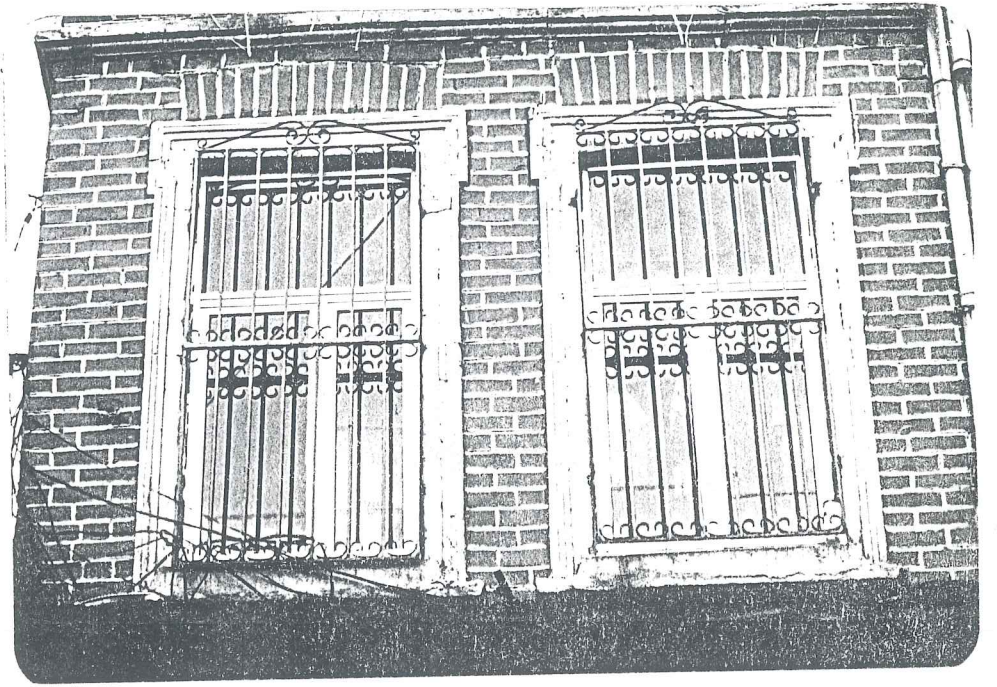

Bakkal Hanı

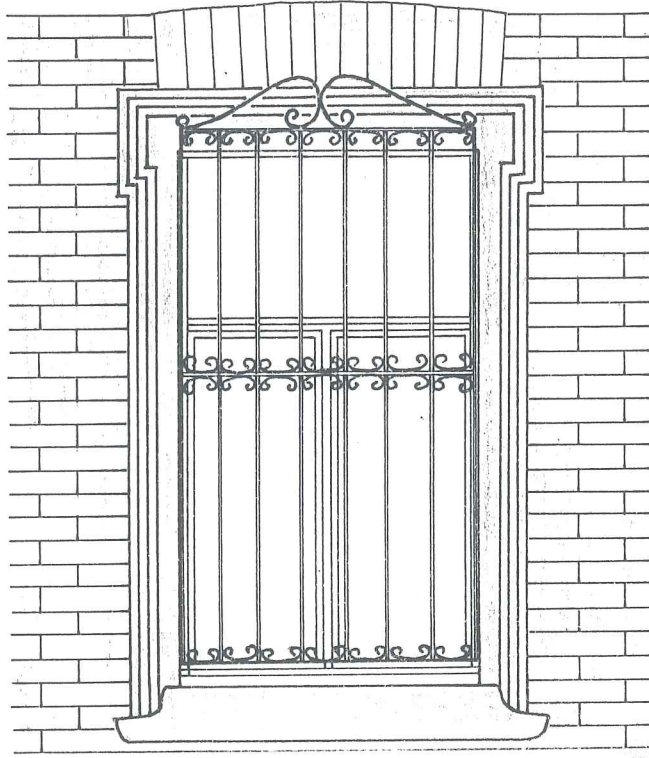
Çiçek Pazarı Sokağı

Yapım Tarihi: 20 Yüzyıl Başı

Uslup : Eklektik

RESİM 86- Bakkal Hanı

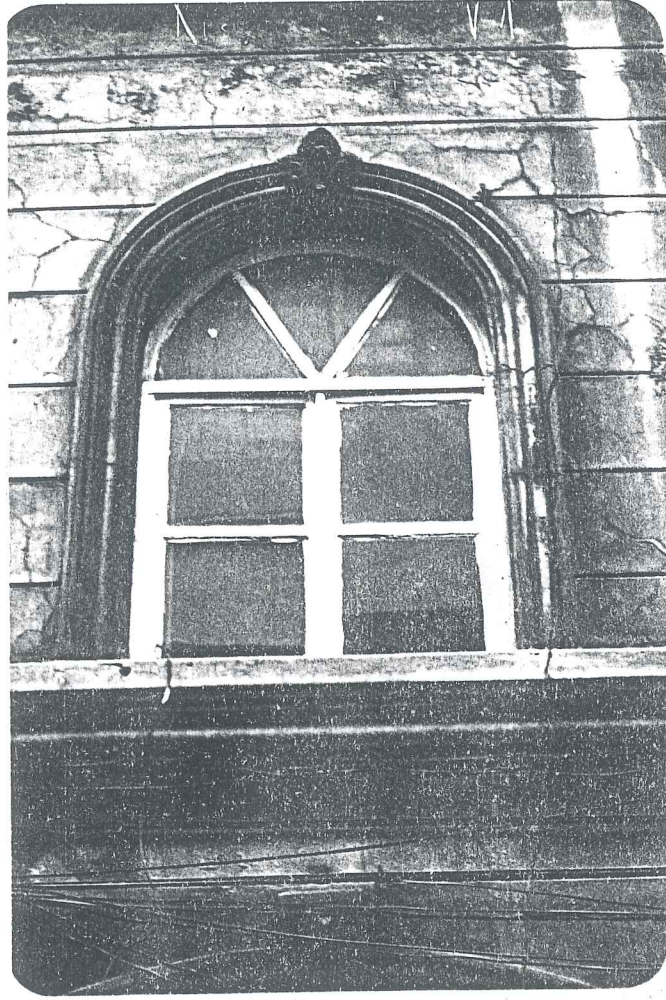

Bakkal Hanı

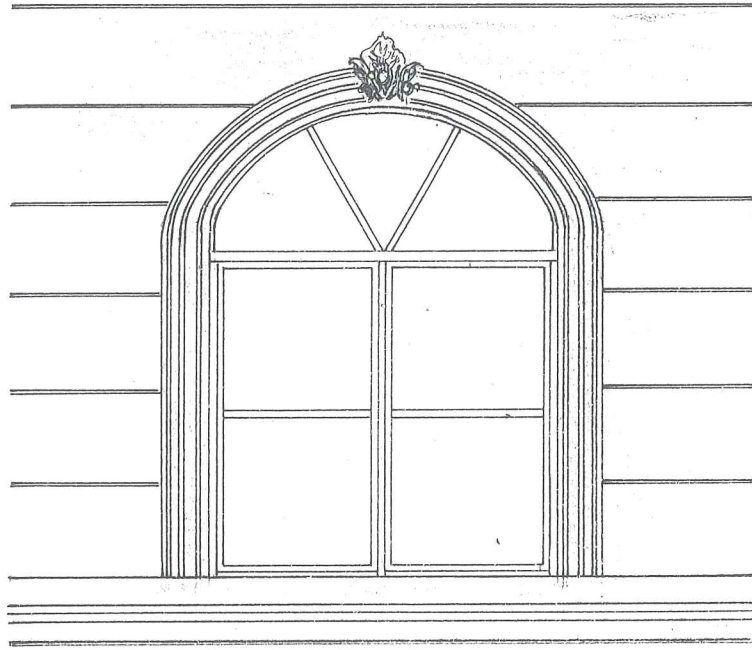
Çiçek Pazarı Sokağı

Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Başı

Uslup : Eklektik

RESİM 87- Küçük Ahtar Hanı

Küçük Ahtar Hanı

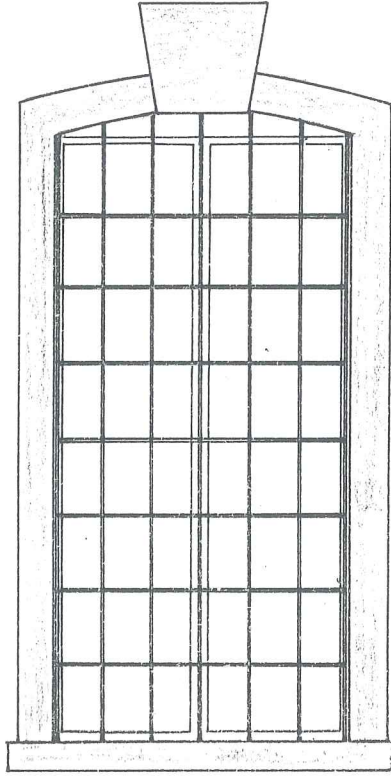
Tahtakale Caddesi - Balkapanı Sokağı Köşe Parsele

Yapım Tarihi : 20.Yüzyıl Başı

Uslup : Eklektik

RESİM 88- Cavuşbaşı Hanı

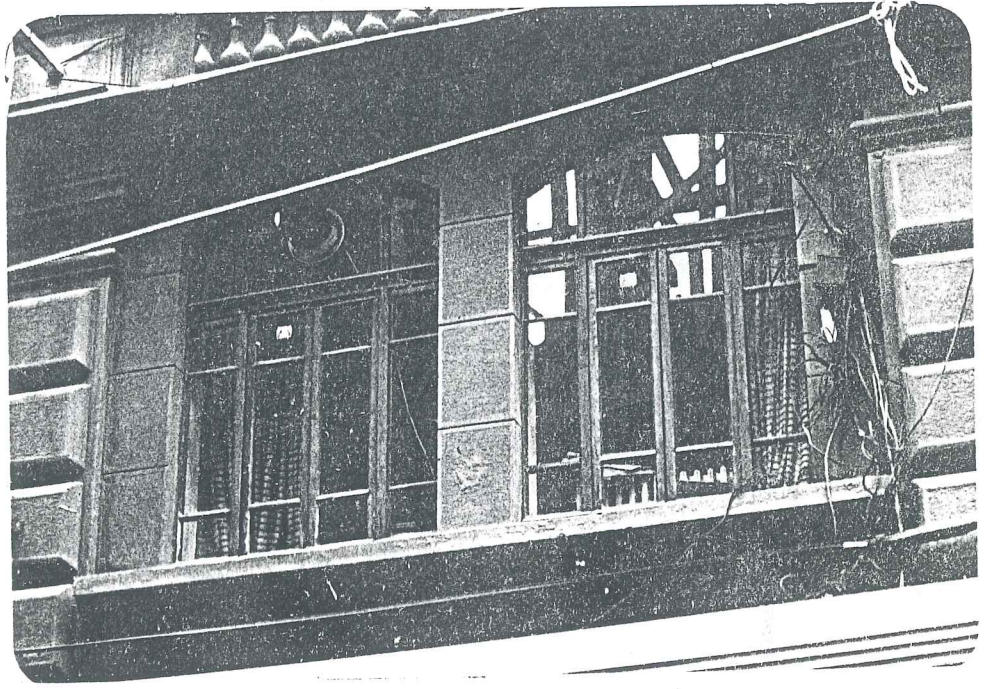

Cavuşbaşı Hanı

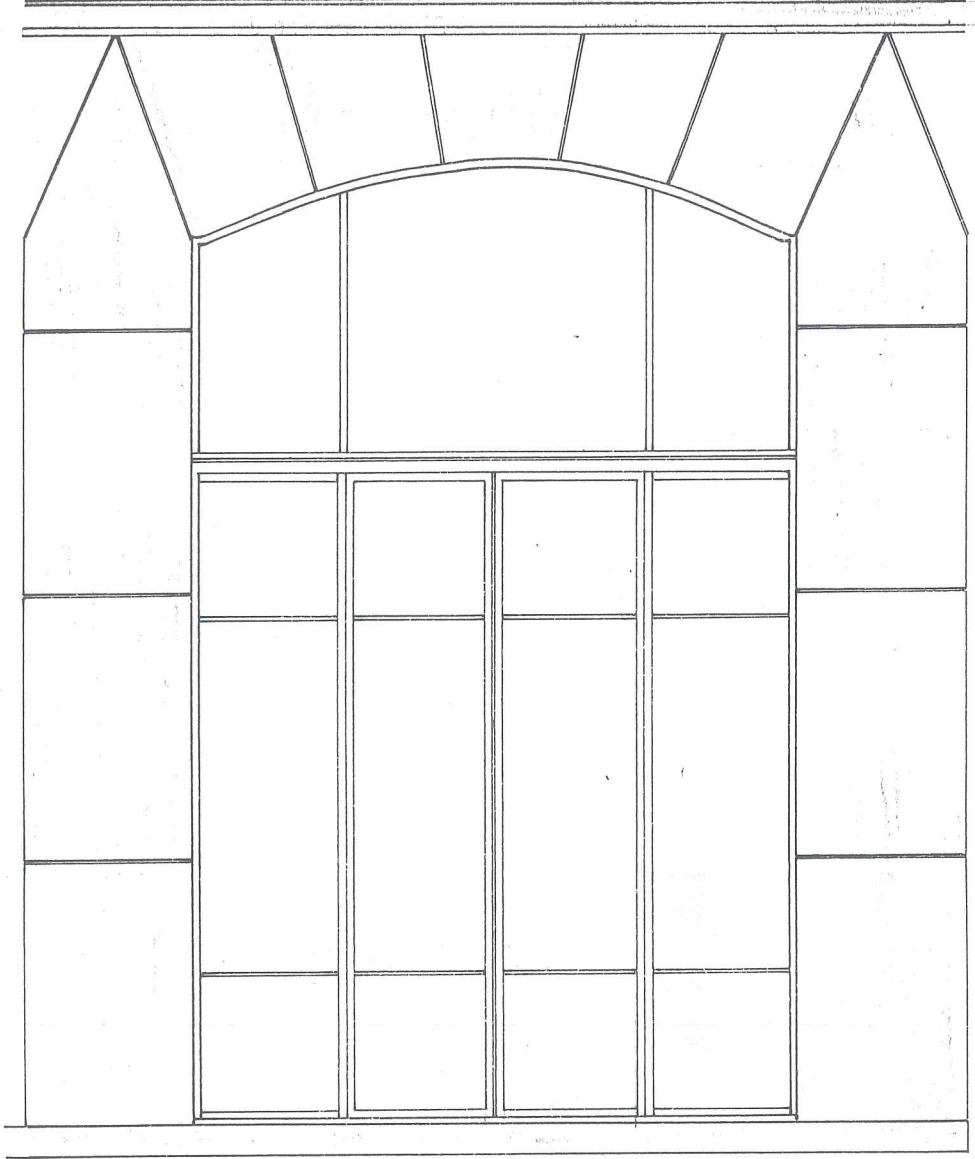
Kalcın Sokağı - Cavuşbaşı Sokağı Köşe Parseli

Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Başları.

Uslup : Eklektik

RESİM 89- Pamukbank

Pamukbank

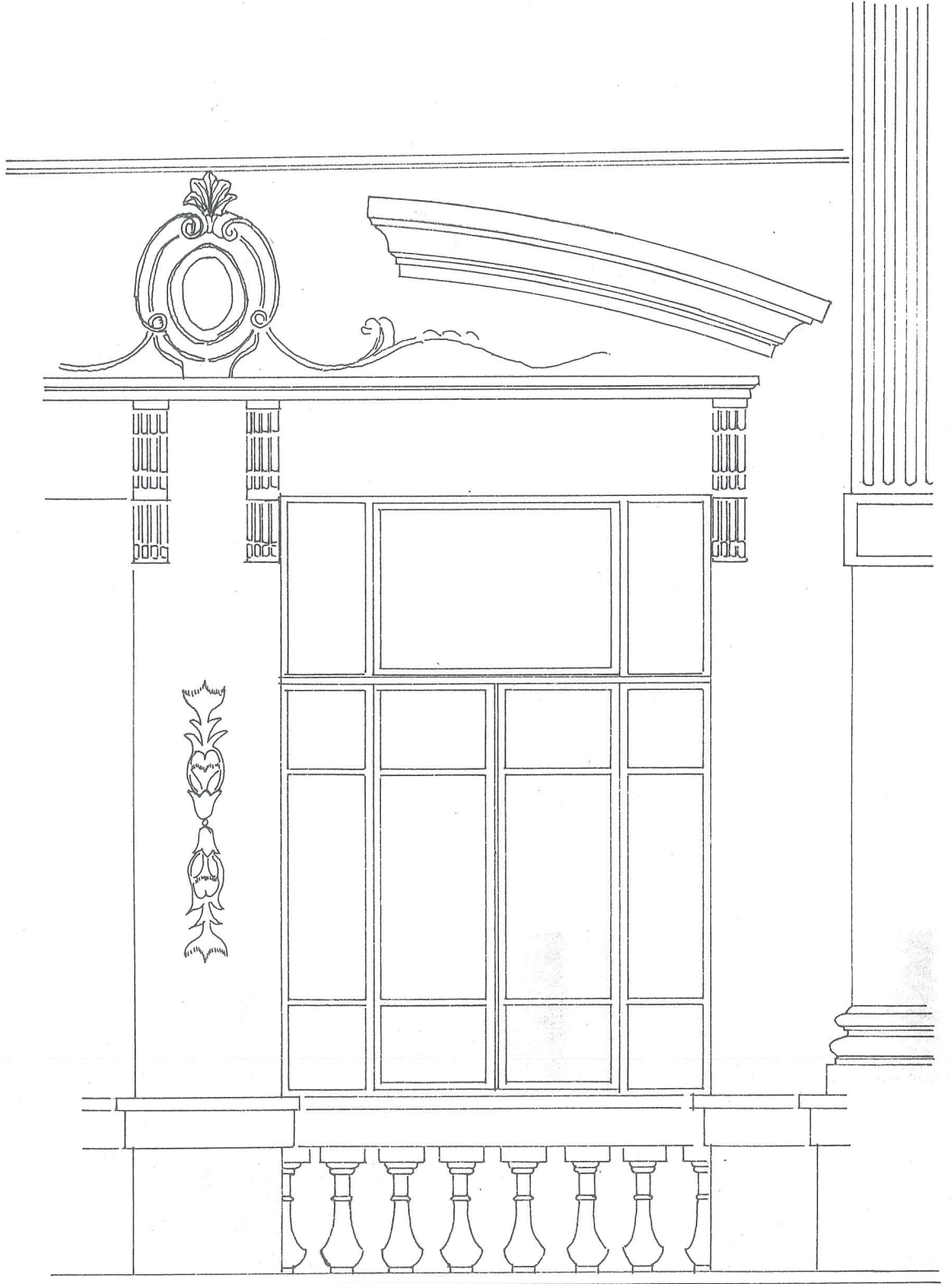
Tahtale Caddesi _ Tomruk Sokağı Kõşe Parseli

Yapım Tarihi : 20Yüzyıl Baş

Uslup : Eklektik

RESİM 90- Pamukbank

Pamukbank

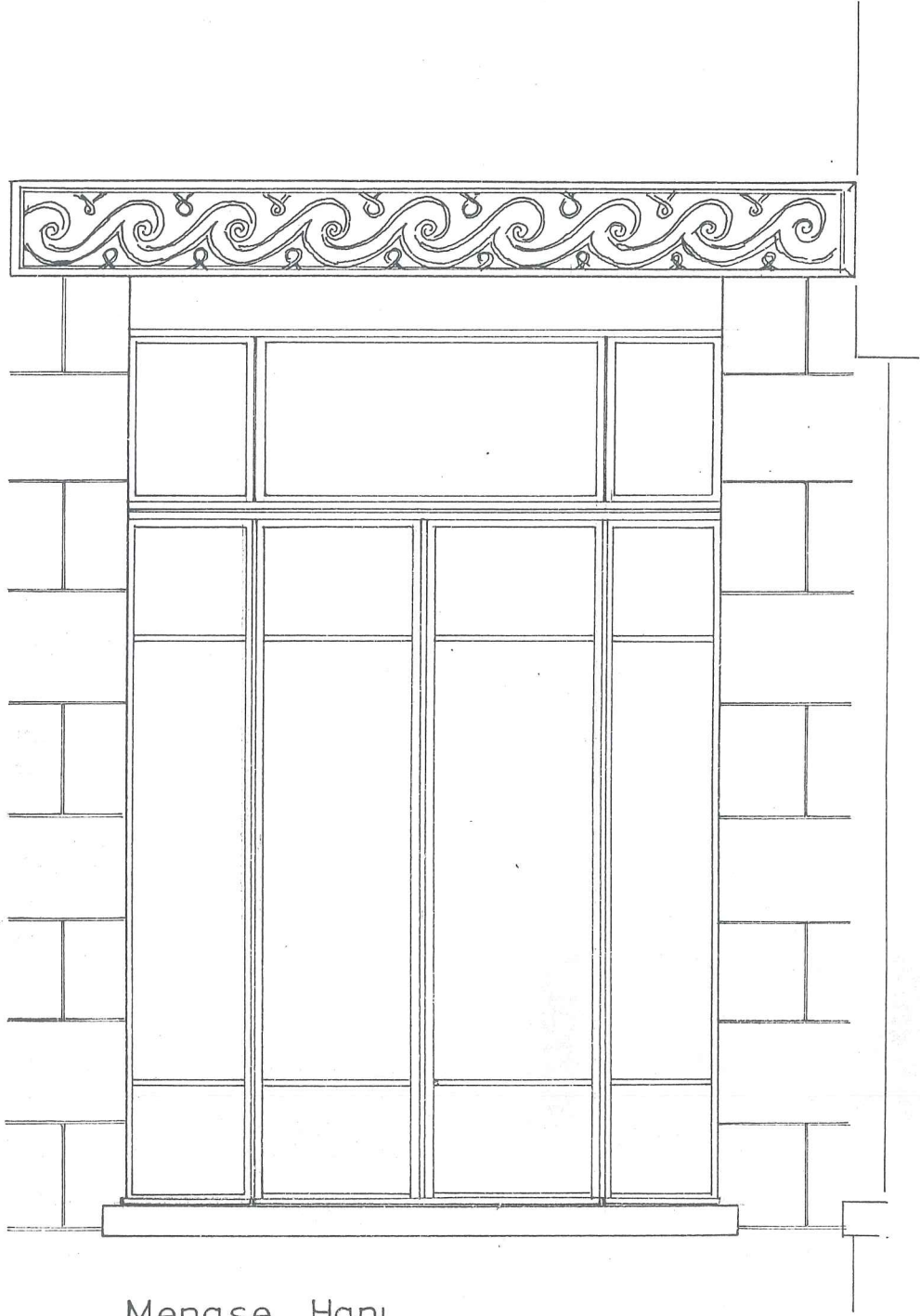
Tahtakale Caddesi _ Tomruk Sokağı Köşe Parseli

Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Başı

Uslup : Eklektik

RESİM 91- Menâşe Hanı

Menafe Hanı

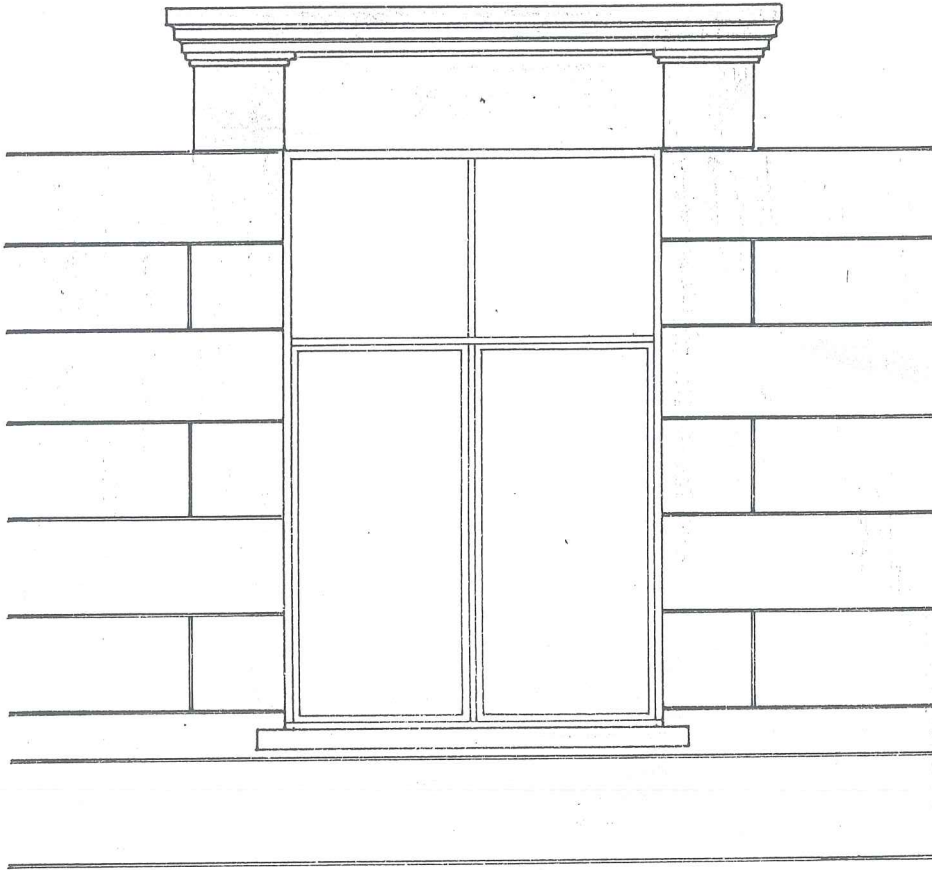
Tahtakale Caddesi

Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Basları

Uslup : Eklektik

RESİM 92- Prevuayans Hanı

Prevuayans Hanı

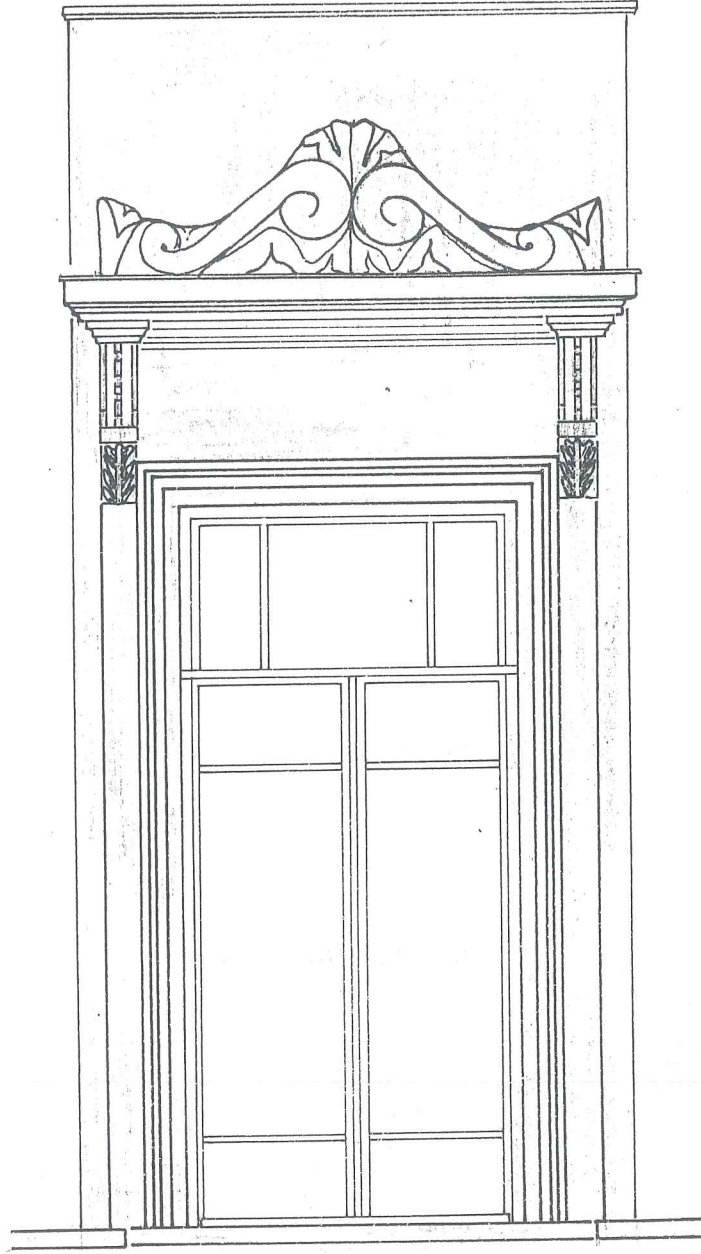
Tahtakale Caddesi

Yapım Tarihi : 20Yüzyıl Başları

Uslup : Eklektik

RESİM 93- Dekalo Hanı

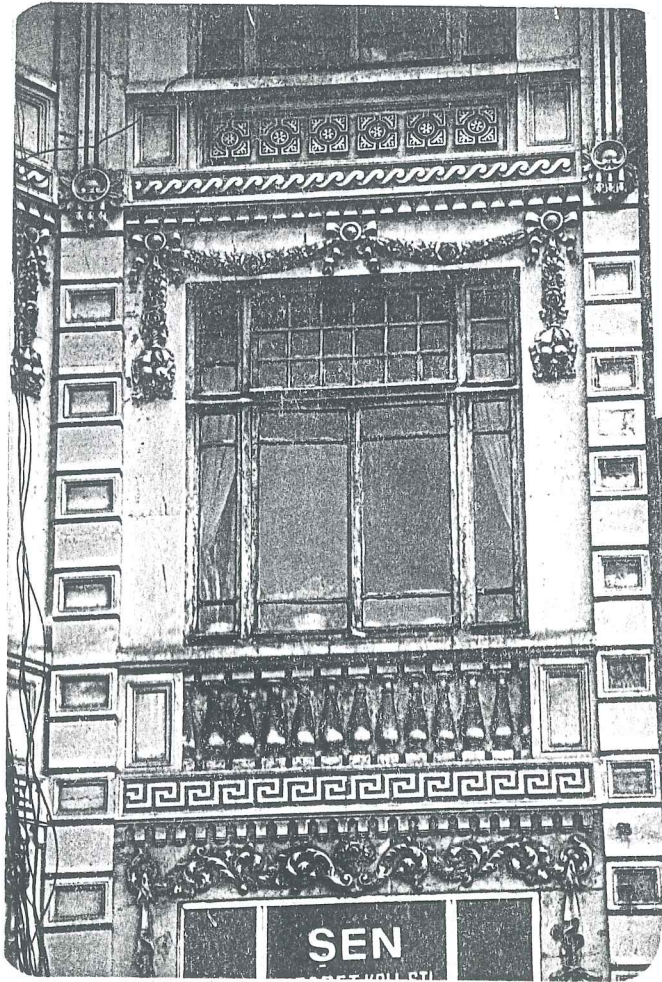

Dekalo Hanı

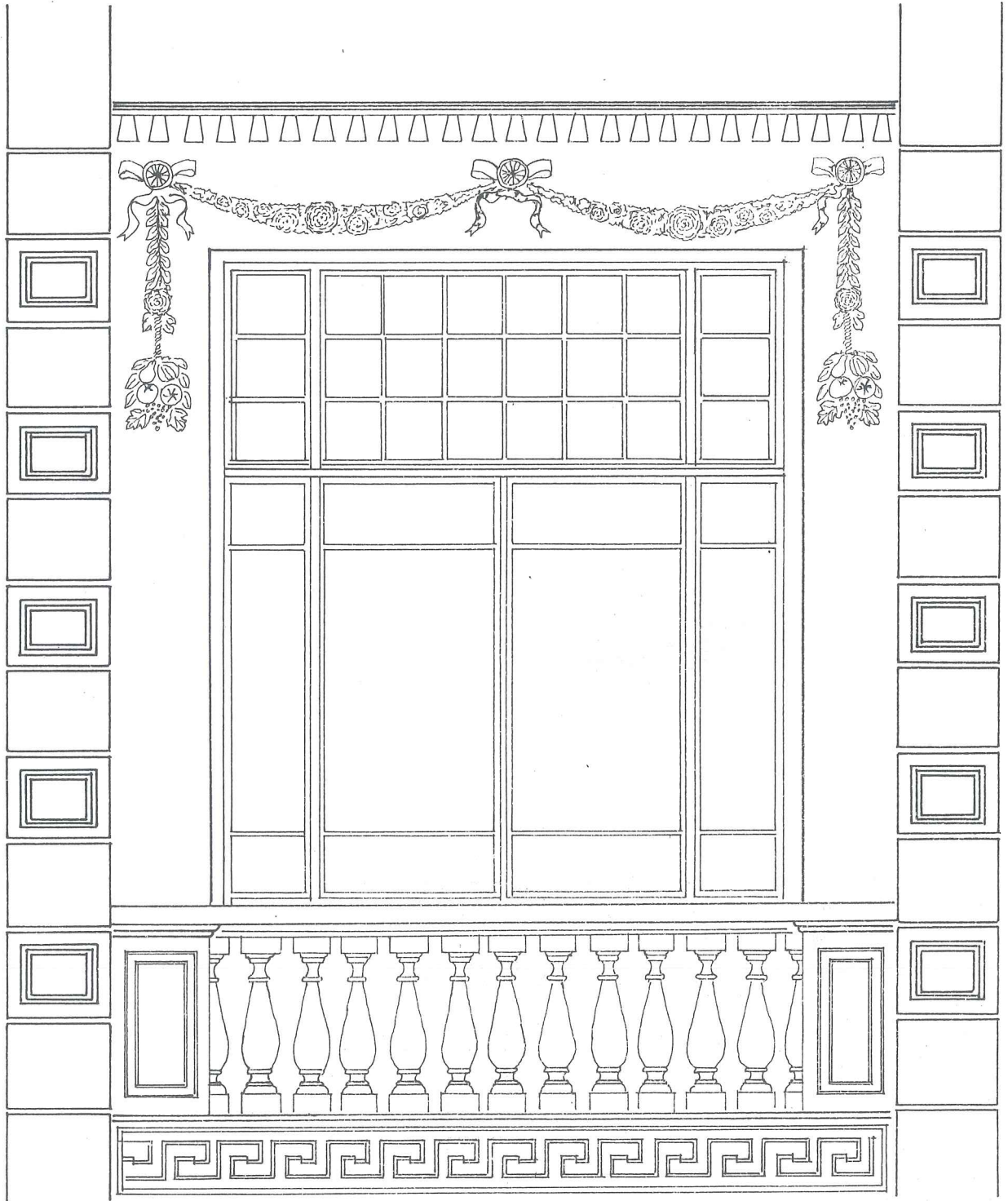
Tahtakale Caddesi

Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Başları

Uslup : Ekléktik

RESİM 94- Kurukahveciler Hanı

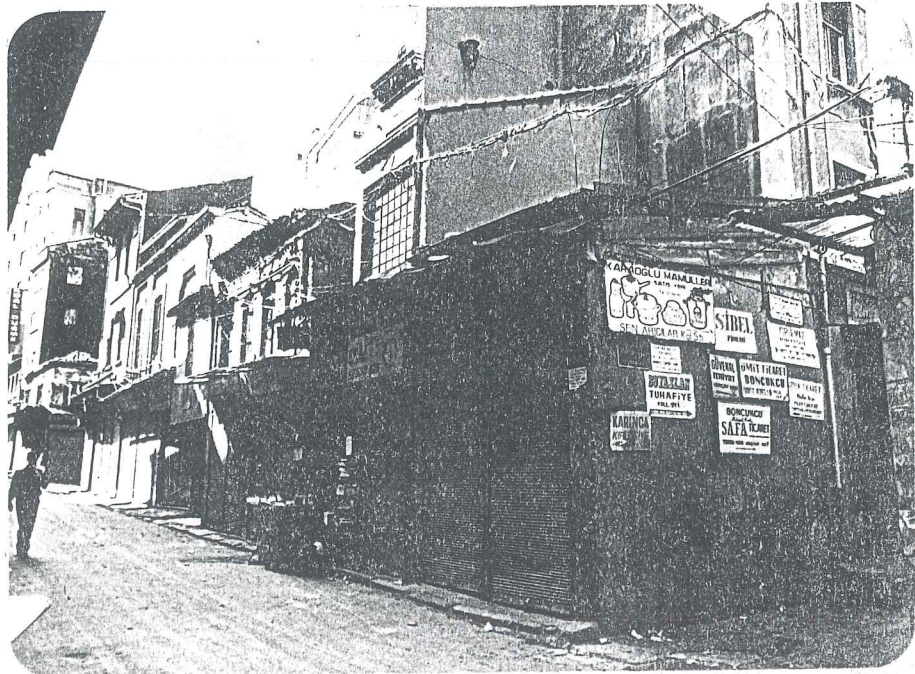

Kuru Kahveciler Hanı
Tahmis Caddesi
Yapım Tarihi : 20 Yüzyıl Başı
Uslubu : Eklektik

5.6 . FOTOĞRAFLA BÖLGE TESBİTİ

RESİM 95- Tahmis Caddesi - Sabuncu Hanı Caddesi

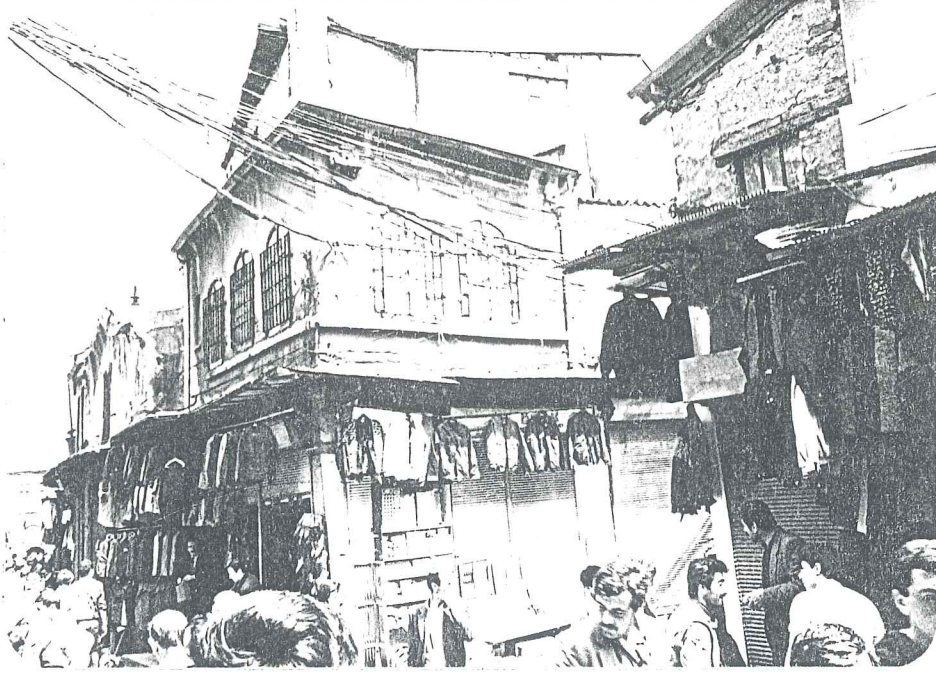
RESİM 96- Sabuncu Hanı Caddesi

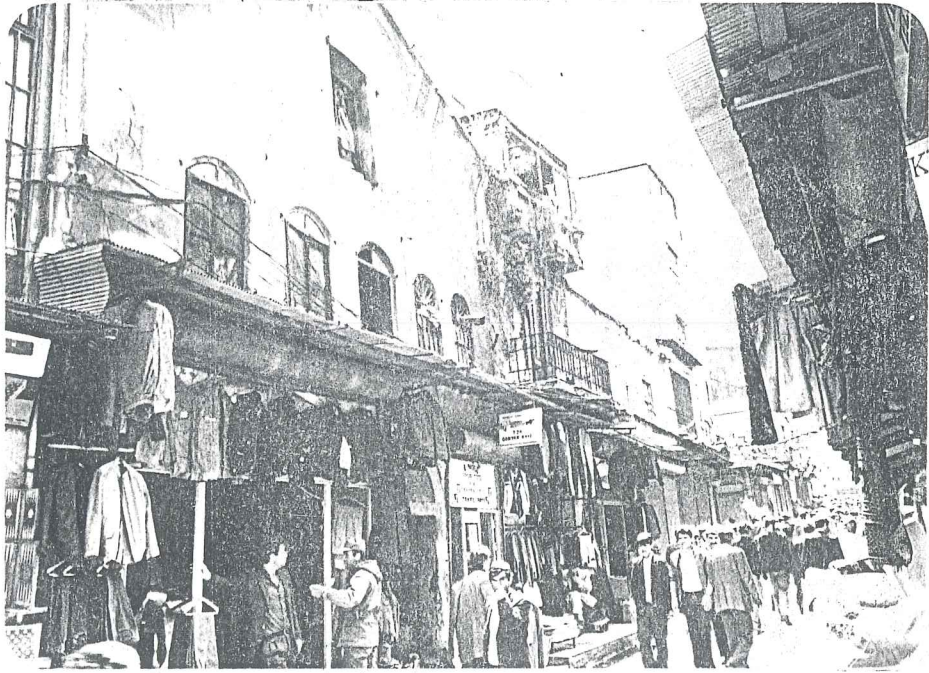
RESİM 100- Hasircilar Caddesi

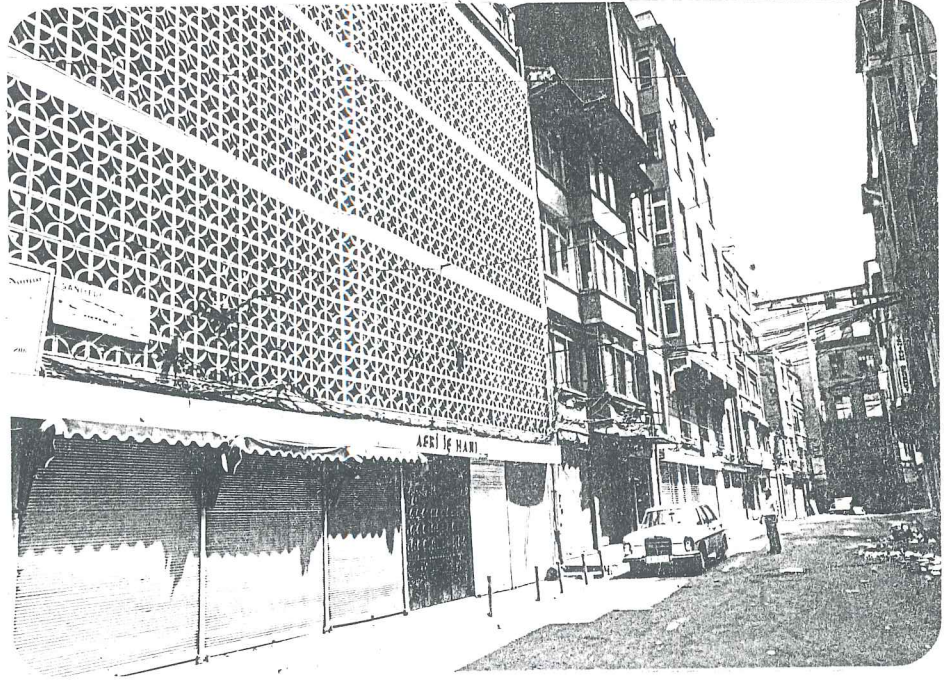

RESİM 101-102 Hasircilar Caddesi

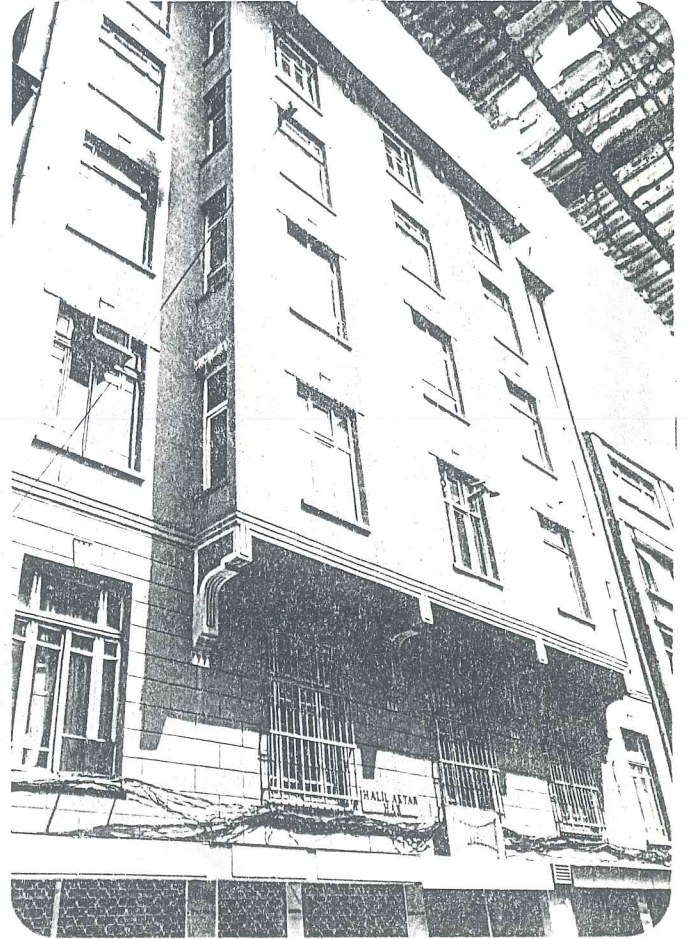
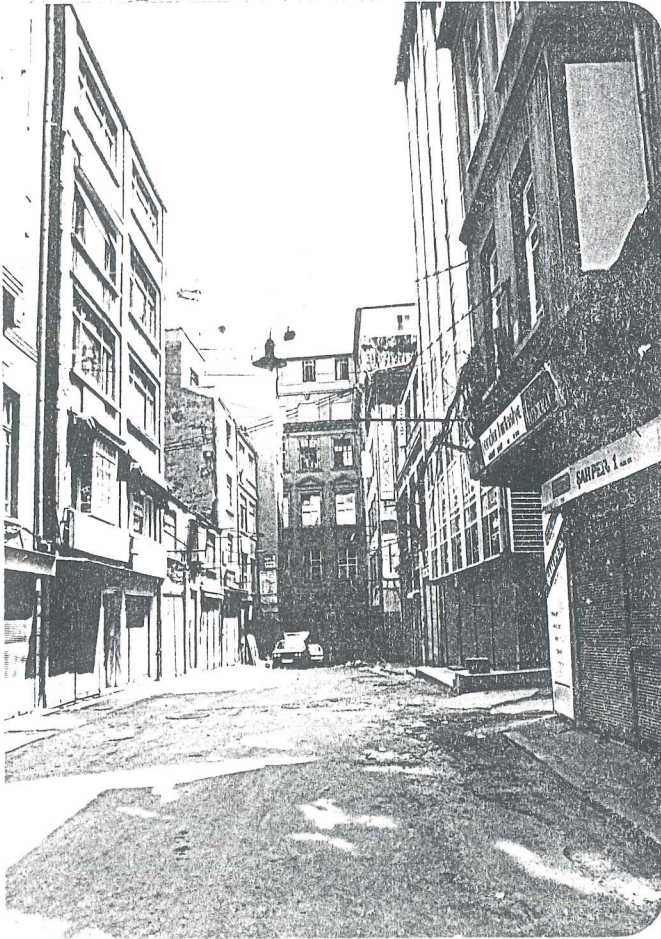

RESİM 108-109 Uzun Çarşı Caddesi

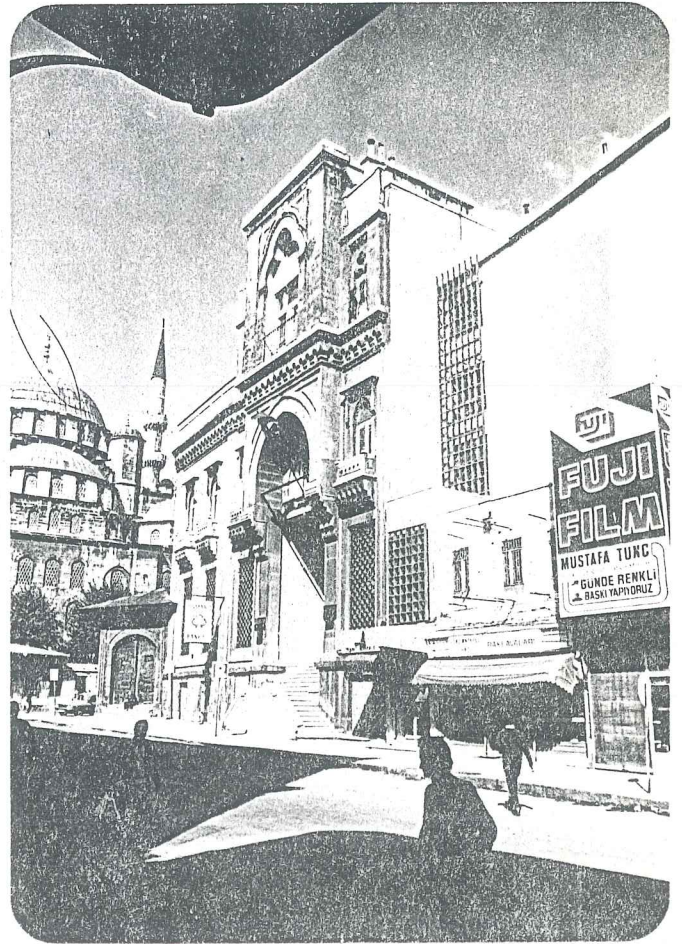
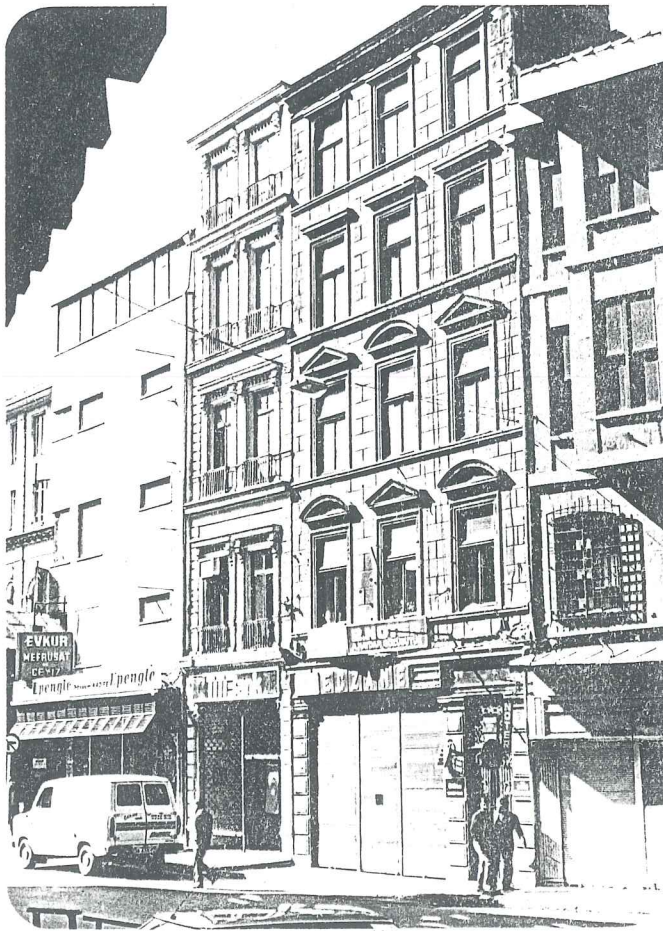

RESİM 110-111-112 Tomruk Sokağı

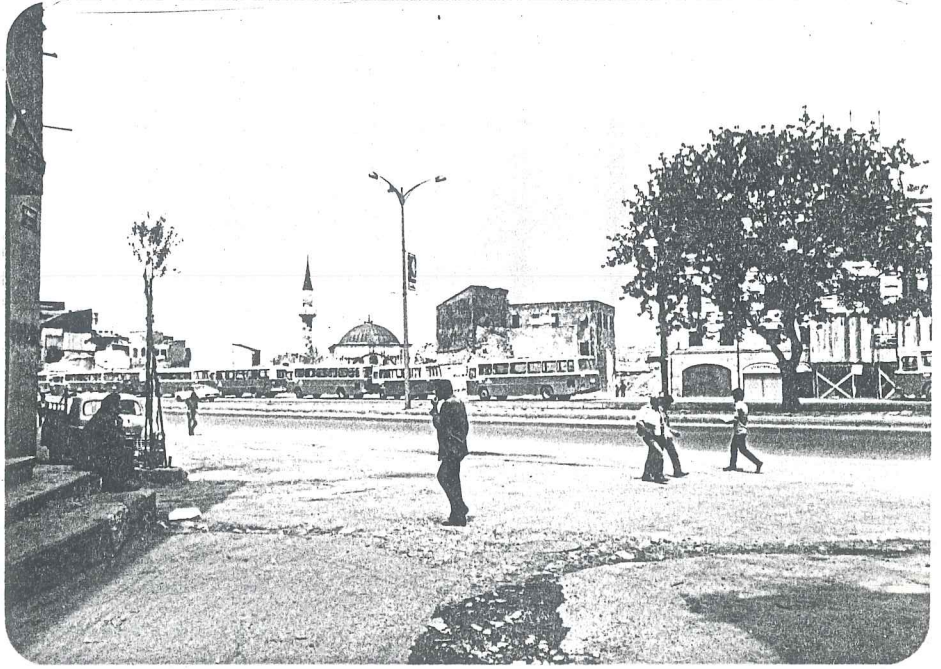
RESİM 113- Arpacılar Caddesi

RESİM 114-115 Bankacılar Sokağı

RESİM 116- Zindan Han

RESİM 117- Zindan Han Çevresi

ÖNERİLER

6. ÖNERİLER

6.1. TAHTAKALE CADDESİ

6.1.1. Tahtakale Caddesi Pilot Ada Plan Tipleri.

6.1.2. Tahtakale Caddesi Cephe Rölöveleri.

6.1.3. Tahtakale Caddesi Plot Ada Cephe Önerileri

6.2. CEDİT HAN

Tahtakale Caddesinde Dekalo Hanı ile Zaza Hanı arasında yer alan yapının, 1910 yılı ile 1915 yılları arasında yapıldığı söylenmektedir. Geç devir hanları grubuna girmektedir. İki girişlidir. Ana giriş Tahtakale caddesindedir. Diğer giriş ise Fındıkçılar sokağındadır.

İki cephesi serbest, bitişik nizamda kargir bir yapıdır. 1983 yılında çıkan yangının nedeni tam olarak tespit edilemeyip sadece plastik malzeme yapımıyla ilgili bir atölyeden çıktığı tahmin edilmektedir. Yangın dış cephelerde herhangi bir bozulmaya neden olmamışsa da, yapının iç kısmı fazlasıyla hasar görmüştür. Zemin katta kalmış olan taş duvarların bir kısmı sağlam ise de bir kısmı da yıkılmış bulunmaktadır.

Üst katlarda ise pencere ve kapı doğramalarının çoğu yanmış, volta döşemeler parçalanmış, orta bölüm tamamen yok olmuş ve ara duvarlarında büyük kısımda hasar görmüştür. Merdivenlerin ise çıkış hattı belirli olup, basamaklar yıkılmıştır.

Plan Şeması: Bodrum, zemin ve iki normal kattan ibarettir. Bodrum kat binanın tamamında olmayıp arka girişten orta aksa kadar devam etmektedir. Zemin kat, ortada bulunan koridorun her iki tarafında atölyeler yer alıyormuş. Merdiven orta aksta üç kollu olarak yapılmıştır. Üst katlarda ise, zeminde bulunan koridorun daha dar ölçüde olanı burada galeri halini almıştır. Galeri etrafında bulunan koridordan atölye ve dükkanlara dağılım yapılmıştır.

Zemin ve üst kat atölyeleri gün ışığını çatı aydınlatması ile almaktadır. Çatının geride kalan kısmı ise terastır.

Tekniği, Malzeme ve cepheler: Moloz taş ve tuğla taşıyıcılarda kullanılmıştır. Zemin katta ara bölünmeler taş olarak, üst kat bölün-

meleride tuğla ile yapılmıştır. Döşemeler ise volta döşemedir.

Zemin kat iç cephede taş kaplama yapılmış olup, kapı üstlerinde de taş silmeler göze çarpmaktadır. Dış cephelerde ise, Fındıkçılar Sokağı cephesinde yapılan araştırmalar sonucu cephenin çıplak tuğla olduğu, sıvanın ise sonradan yapıldığı anlaşılmıştır. Tahtakale caddesine bakan diğer cephe ise, süslemeleri itibari ile ampir uslubu algılanmaktadır. Oldukça süslü bir cephedir. Cephede kullanılan malzemeler taş ve döküm sıvadır. Süslemeler dışında kalan yüzeyler ise sıvalıdır.

Değişim usuluları içeren cephe motiflerini ele alacak olursak; saçak altlarında bulunan döküm sıvadan yapılmış meandr motiflerini, pencere sövelerinde ve cephe kenarlarında bulunan yivli plastırları, kompozit başlıklarını, yine pencere üstlerinde görülen kirişler ve klasik üçgen alınlıkları, bu alınlıklarda bulunan S ve C kıvrımlarını, yarım palmetleri, Barok uslupteki meyva motiflerini, sıva dökümlü örgü işçilikli motifleri görebiliriz.

ÖNERİ

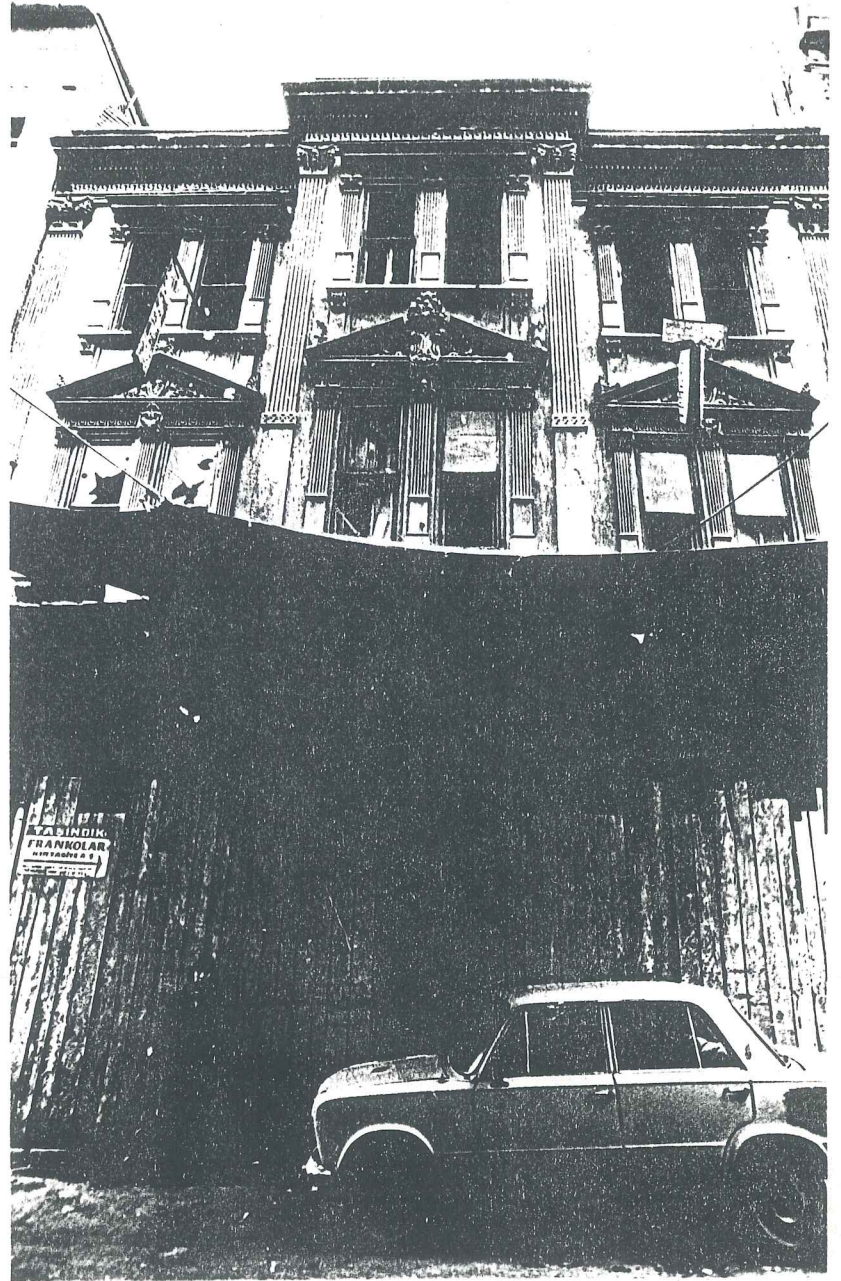
Taşıyıcı sistemin önemli ölçüde hasar görmüş bulunmasından dolayı serbest olan iki cephe korunarak, betonarme sistem önerilmektedir. Ara bölmeler yıkılarak belirli akslarda kolonlar yerleştirilmiş, volta döşeme sistemide asmolen döşeme sistemine çevrilmiştir.

Yarım olan bodrum kat binanın tamamında kullanıma açılmaktadır. Kalorifer kazanı, yakıt deposu, sığınak, ile dükkanlara ait depolar bu katta yer almaktadır. Diğer katlarda plan şeması ve yükseklikler değiştirilmeden kullanılmaktadır. Sadece bölümlerin ölçülerinde değişiklik yapılmıştır.

Zemin kat kırtasiyeciler için pasaj olarak düzenlenmiştir.

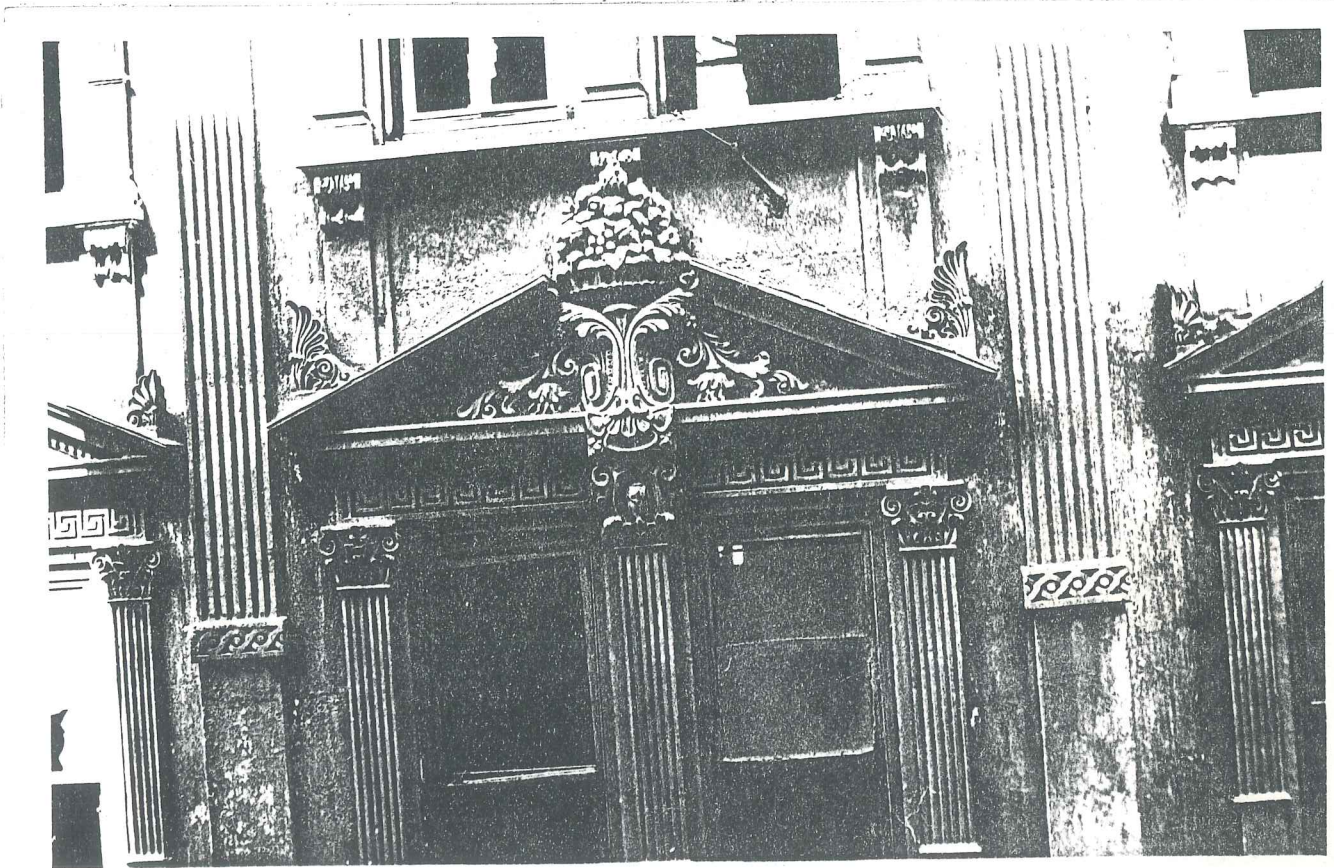
Merdiven planlama ve yer olarak korunmuş olup bir de şeffaf hidrolik asansör yer almıştır. Üst katlarda ise yine galeriler etrafında bürolar yer almaktadır. Çatı formu ise korunarak betonarmeye çevrilmiştir.

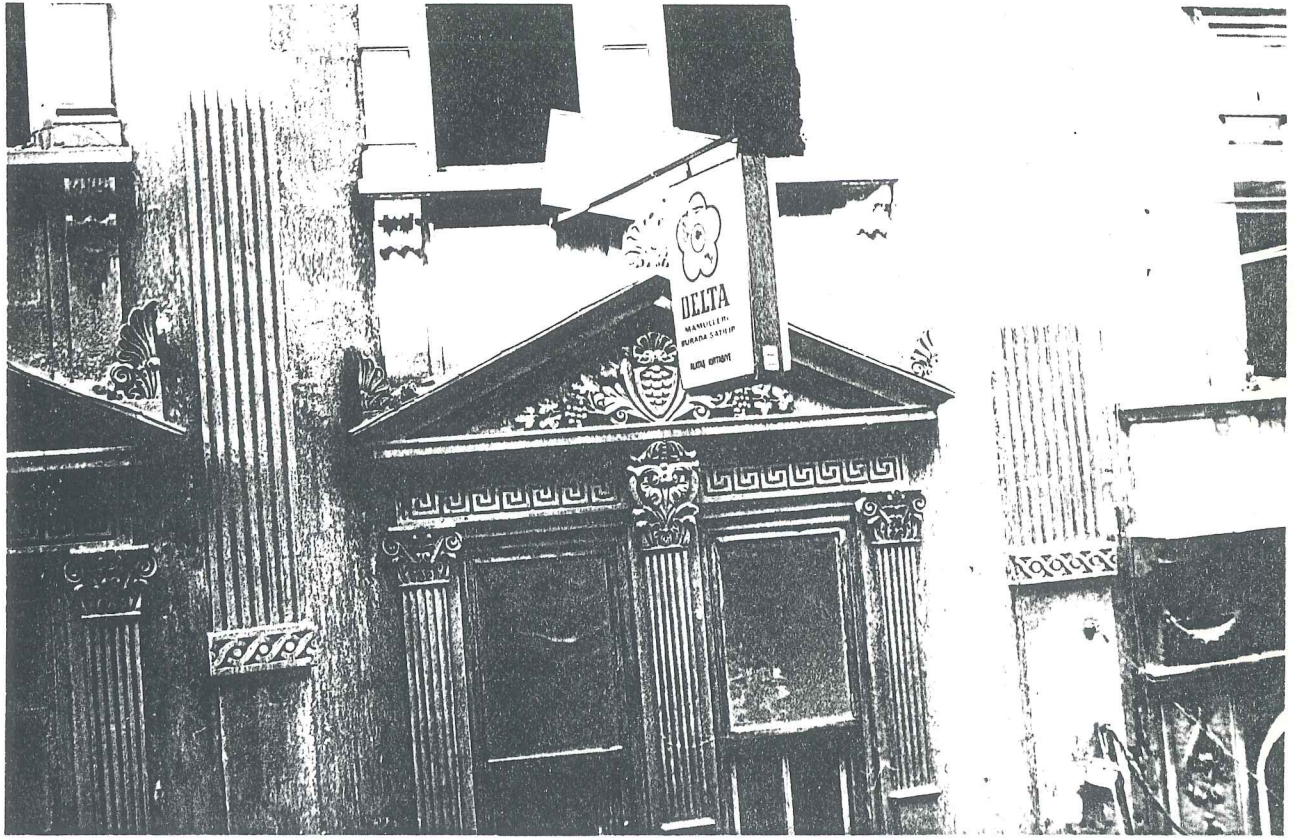
CEDİT HAN

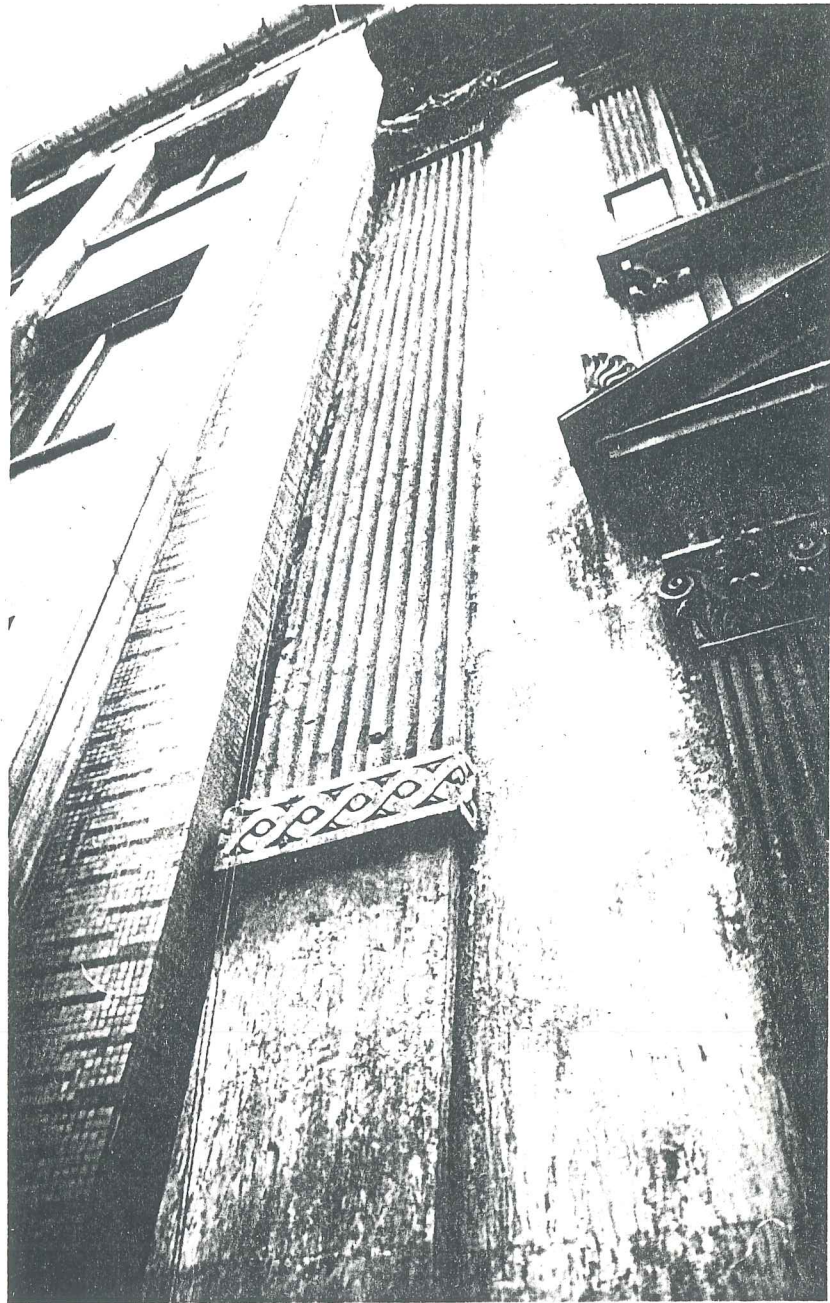

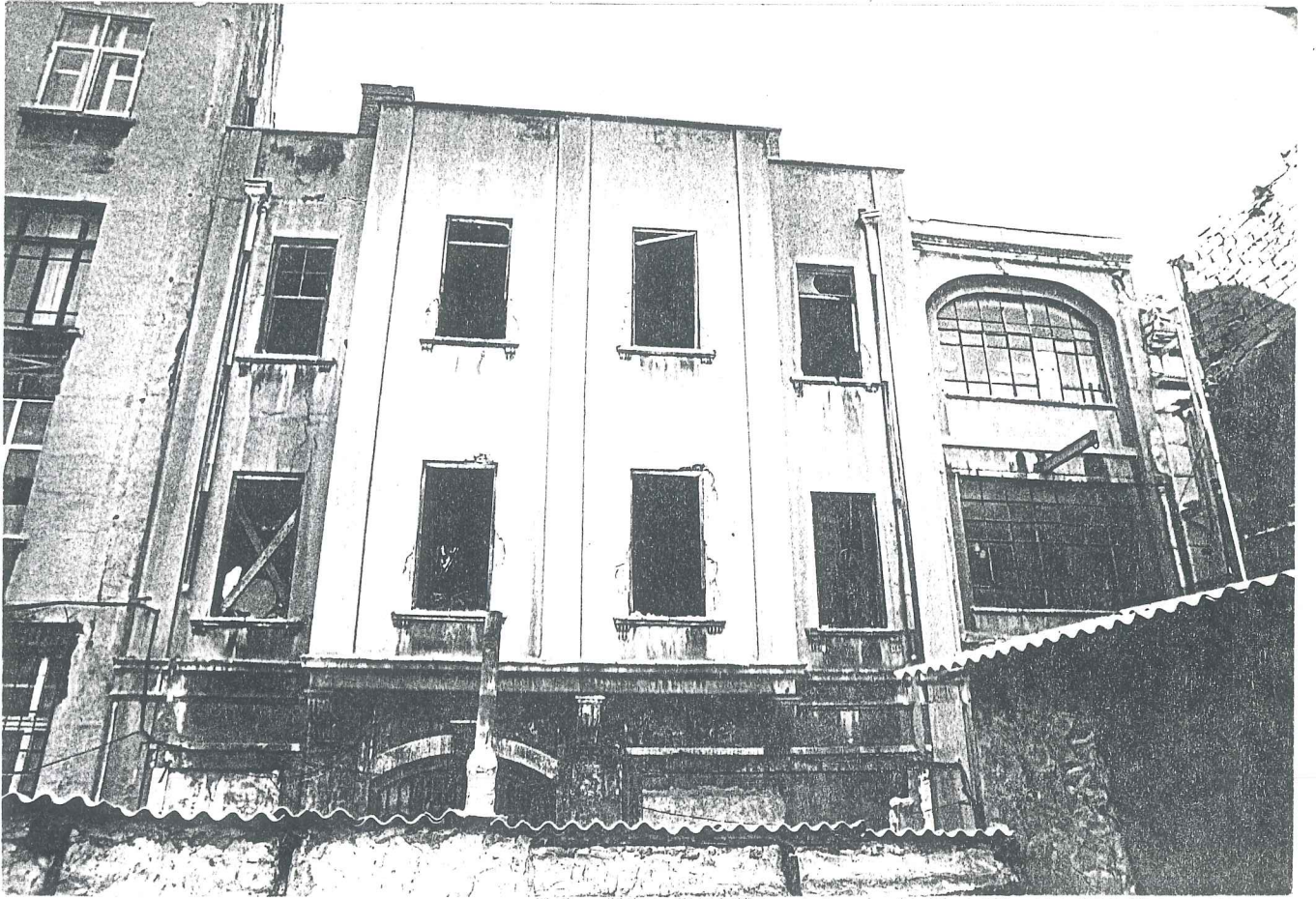
CEDİR HAN ÖN CEPHELER

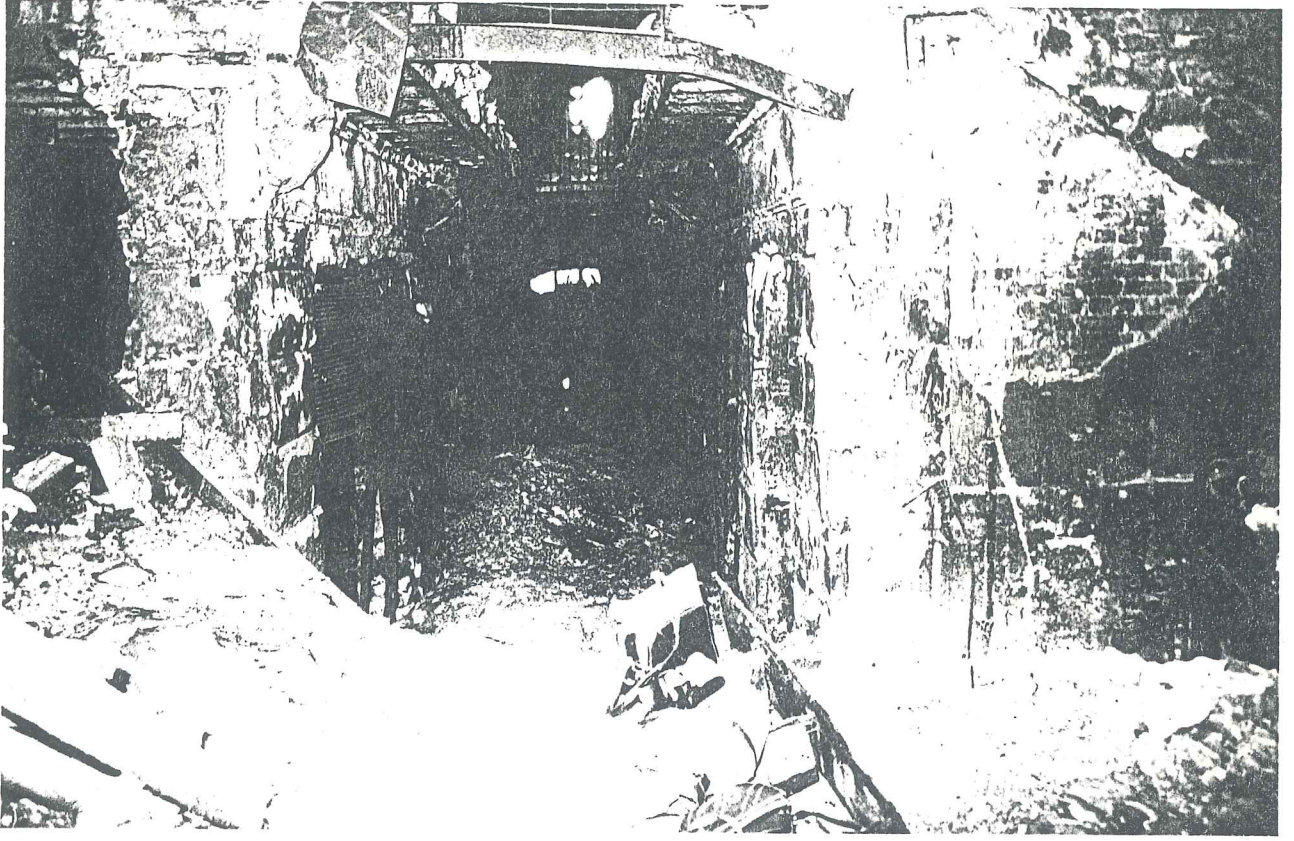

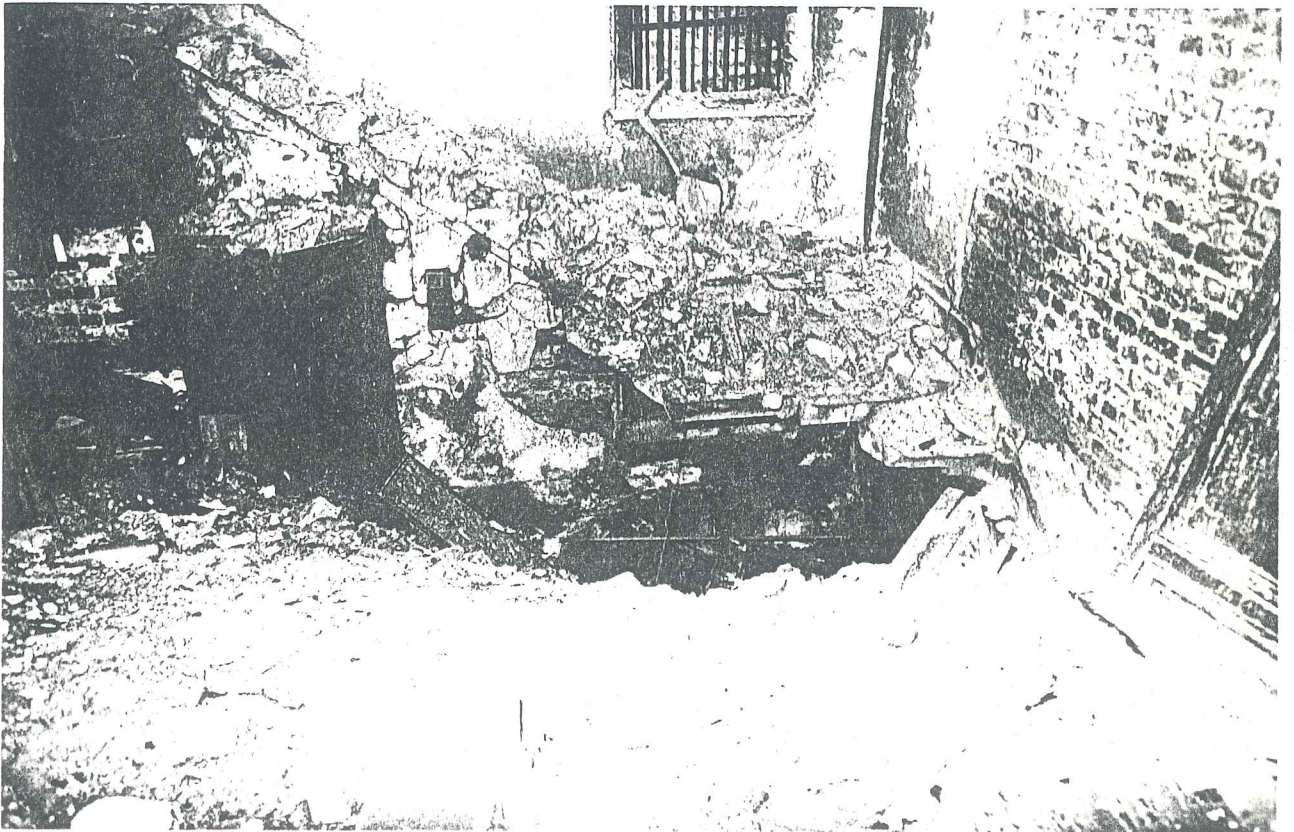

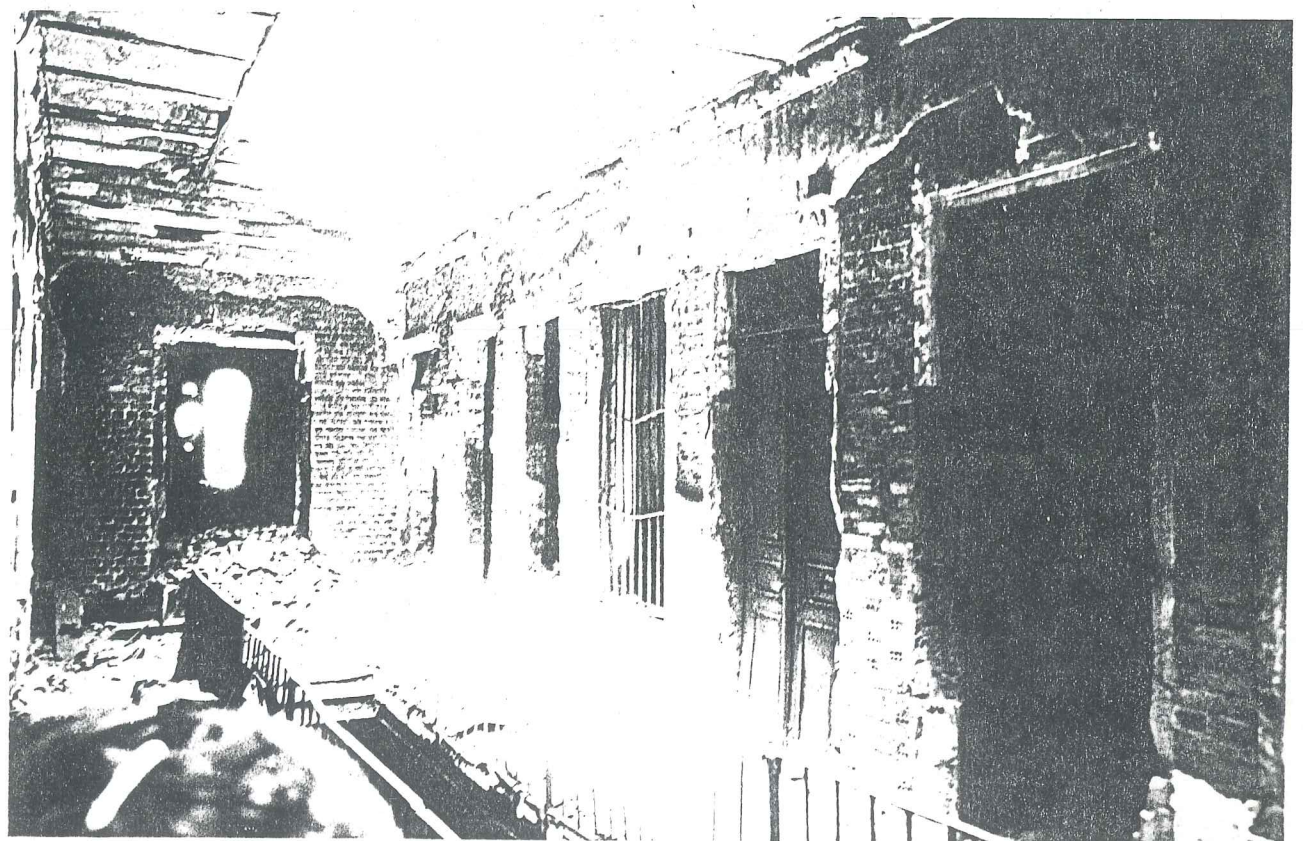
CEDİT HAN ARKA CEPHE

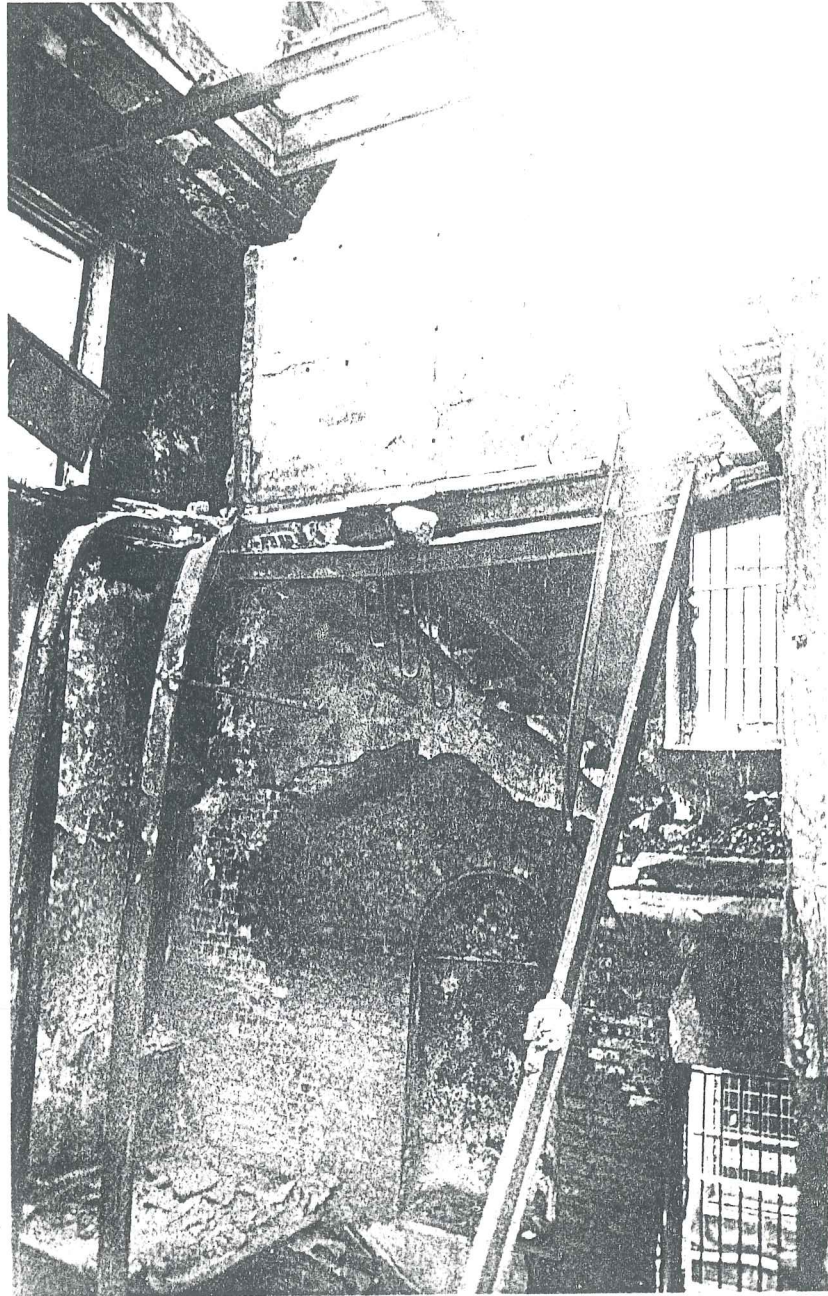

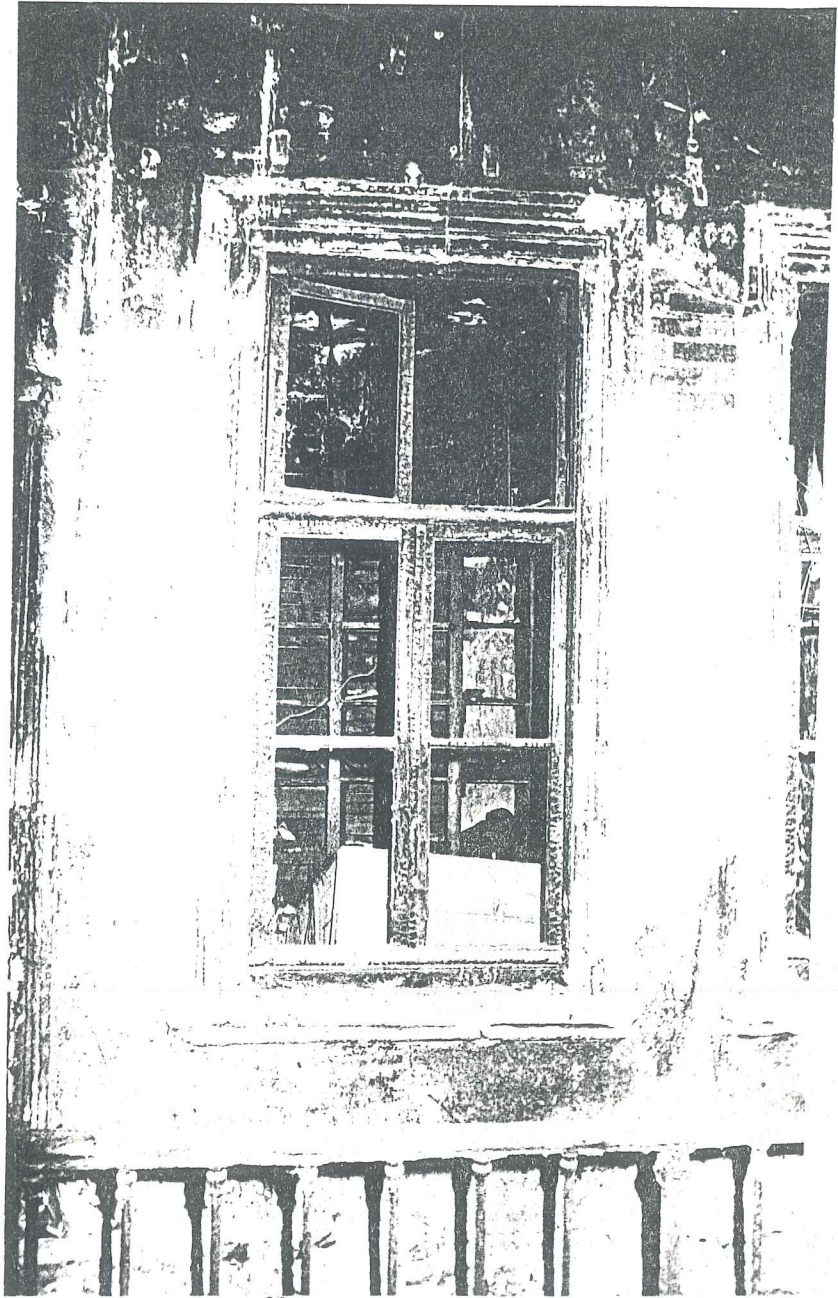
CEDİT HAN İÇ GÖRÜNÜMLERİ

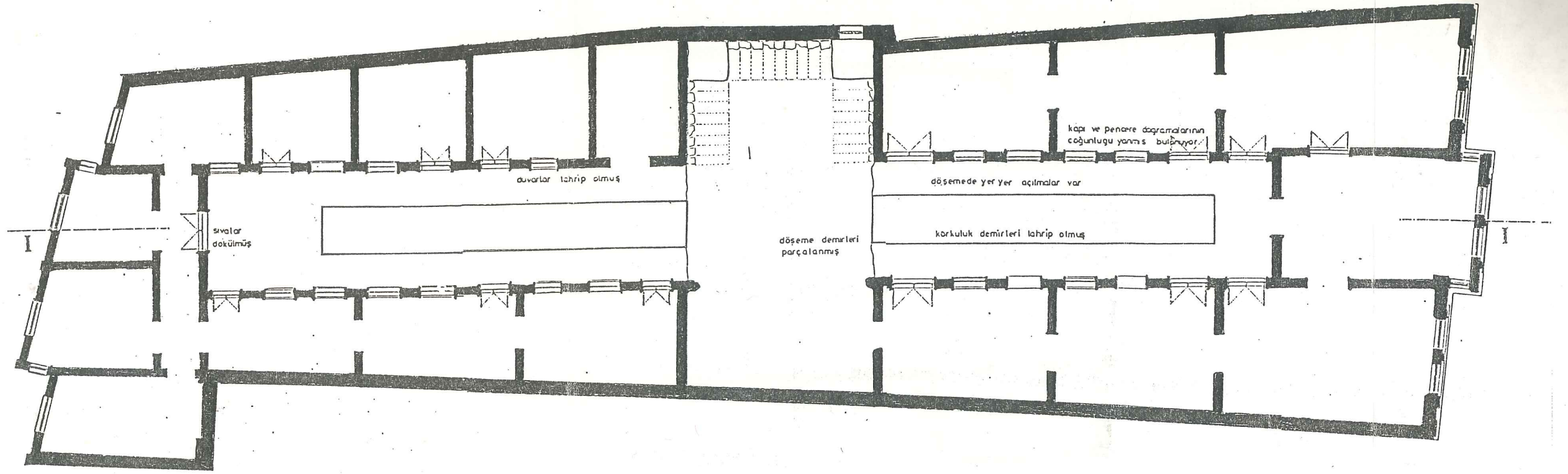

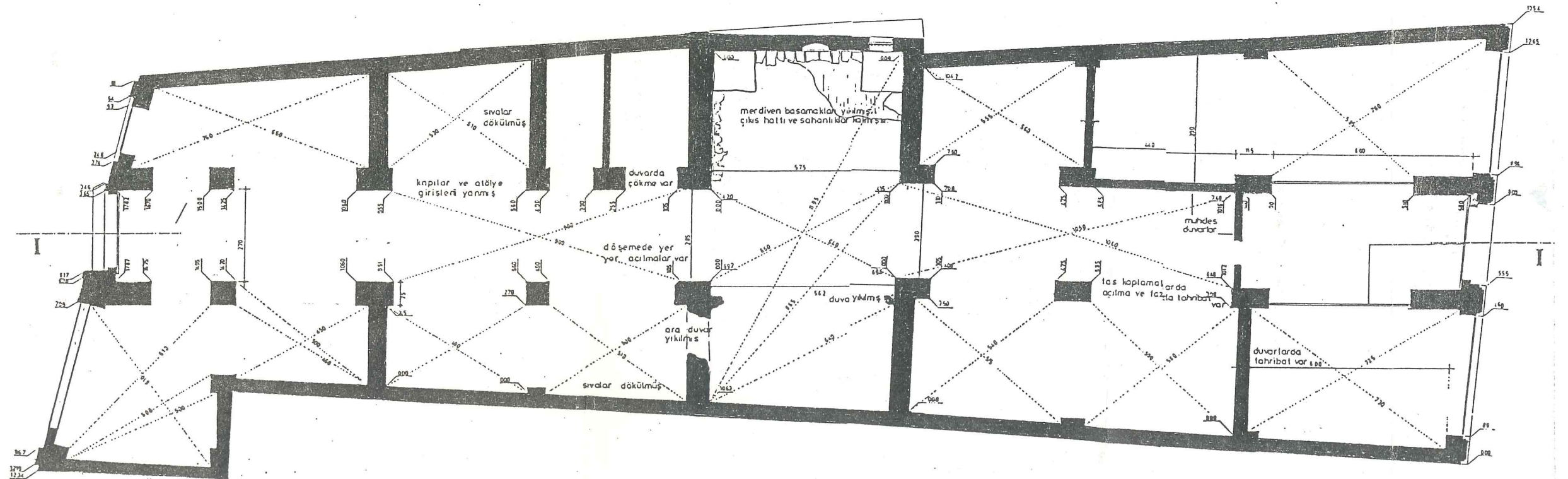

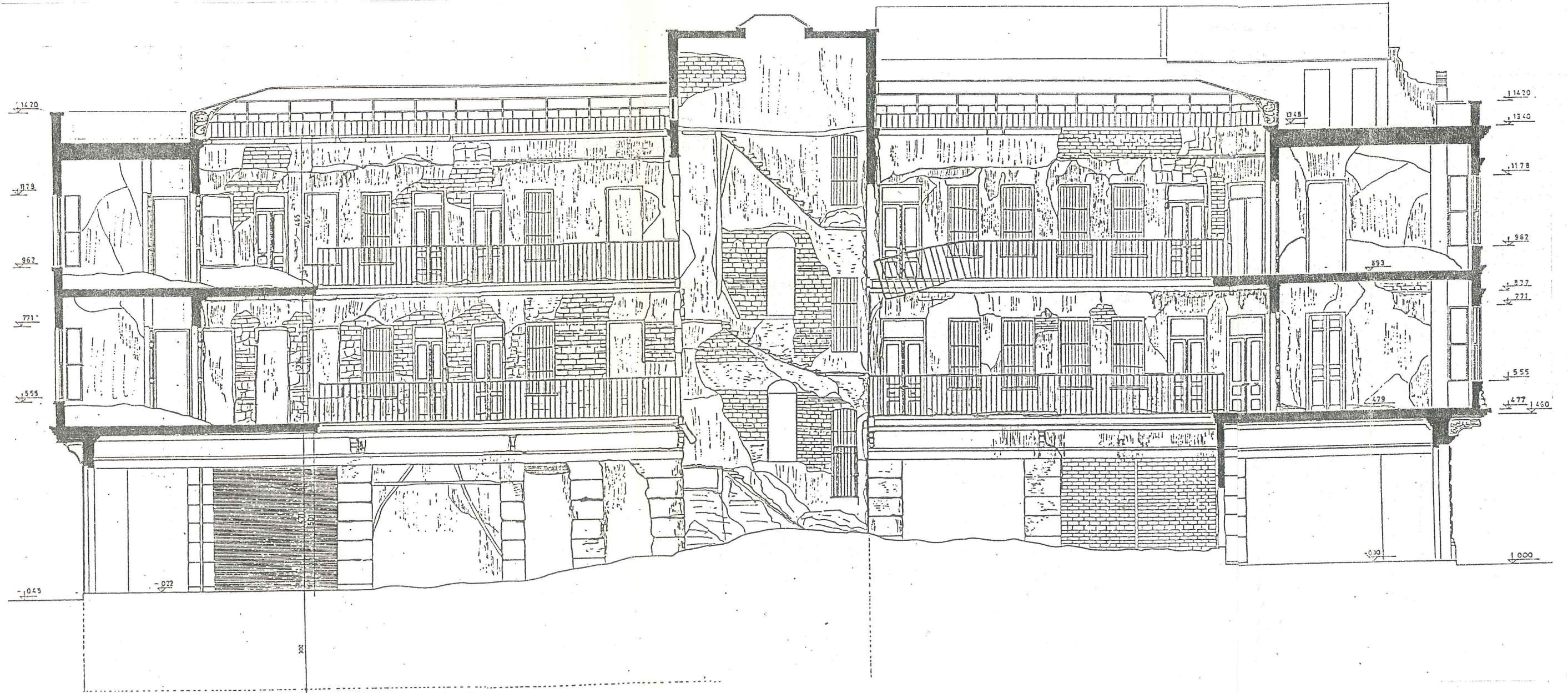
6.2.1. Rölöve Projesi.

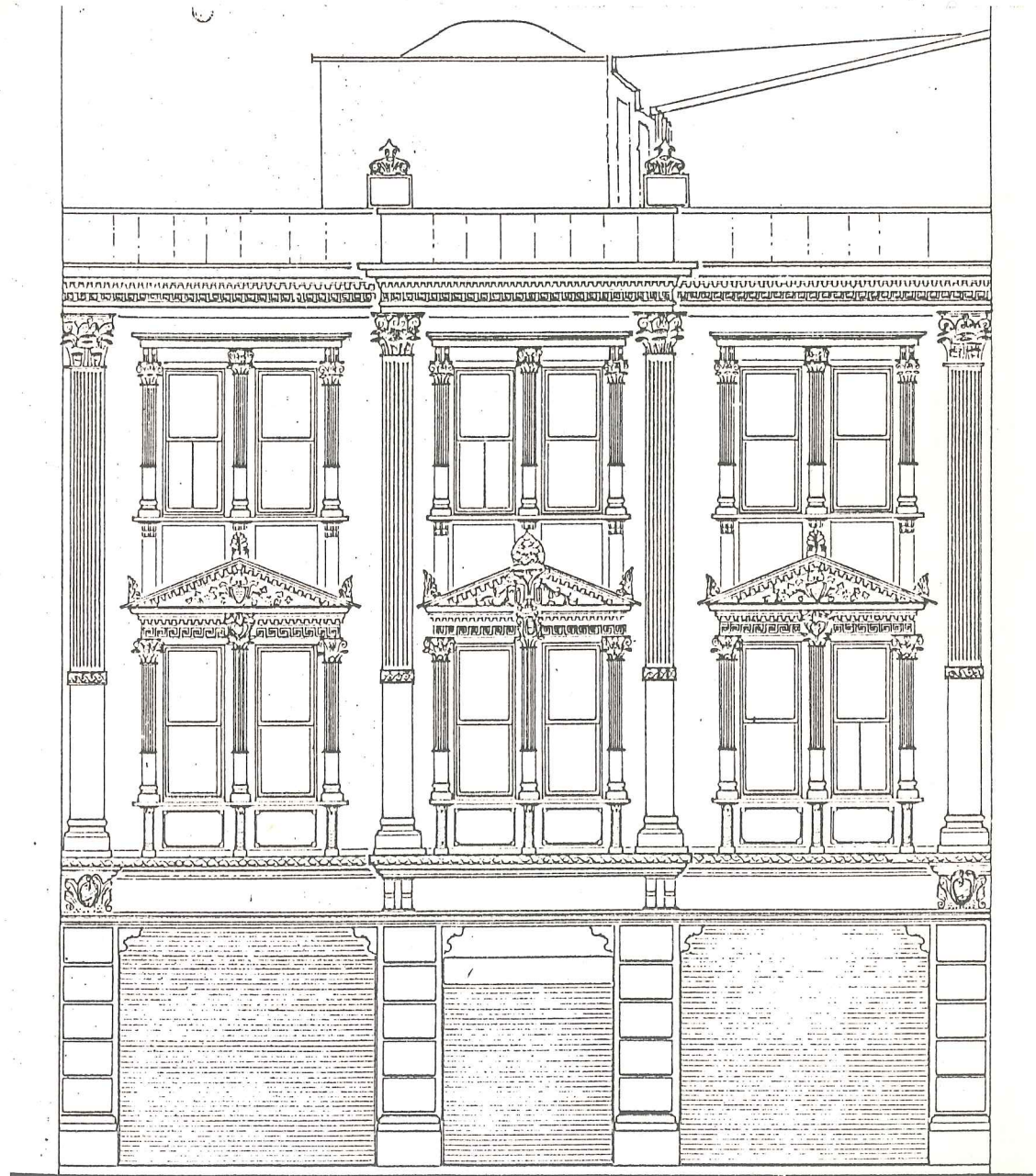
1.2. NORMAL KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

LI KESİTİ

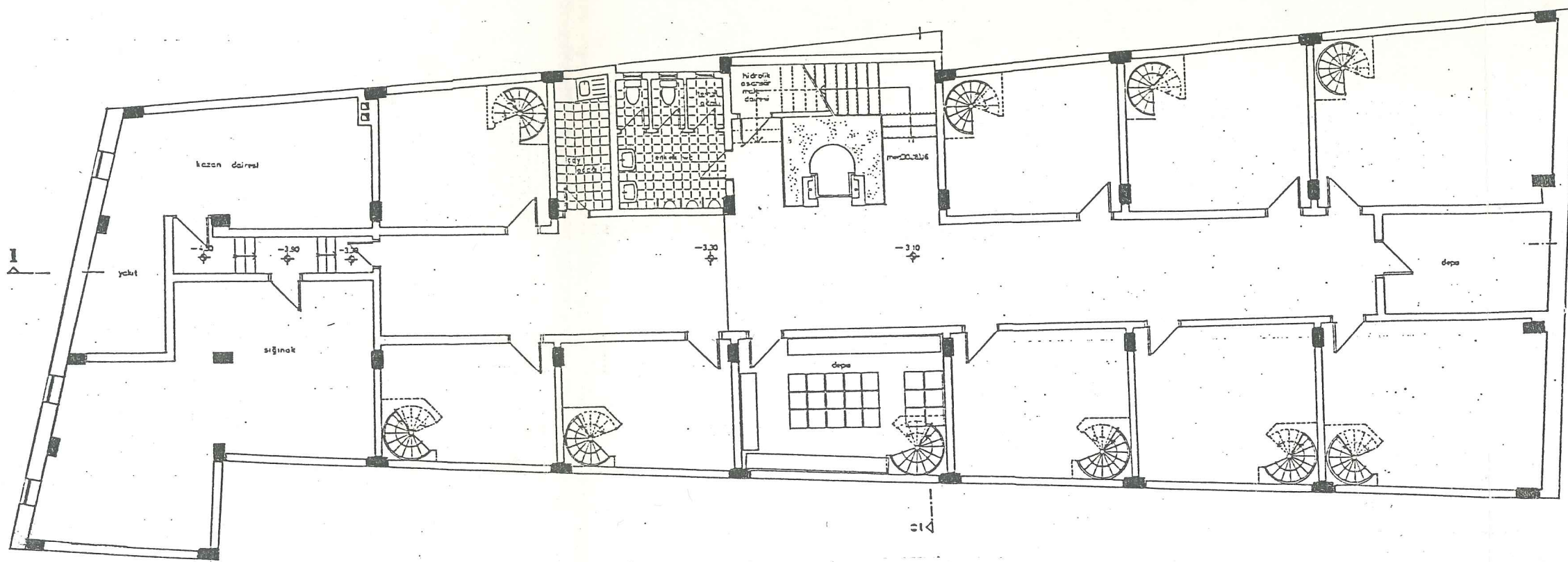

ÖN CEPHE

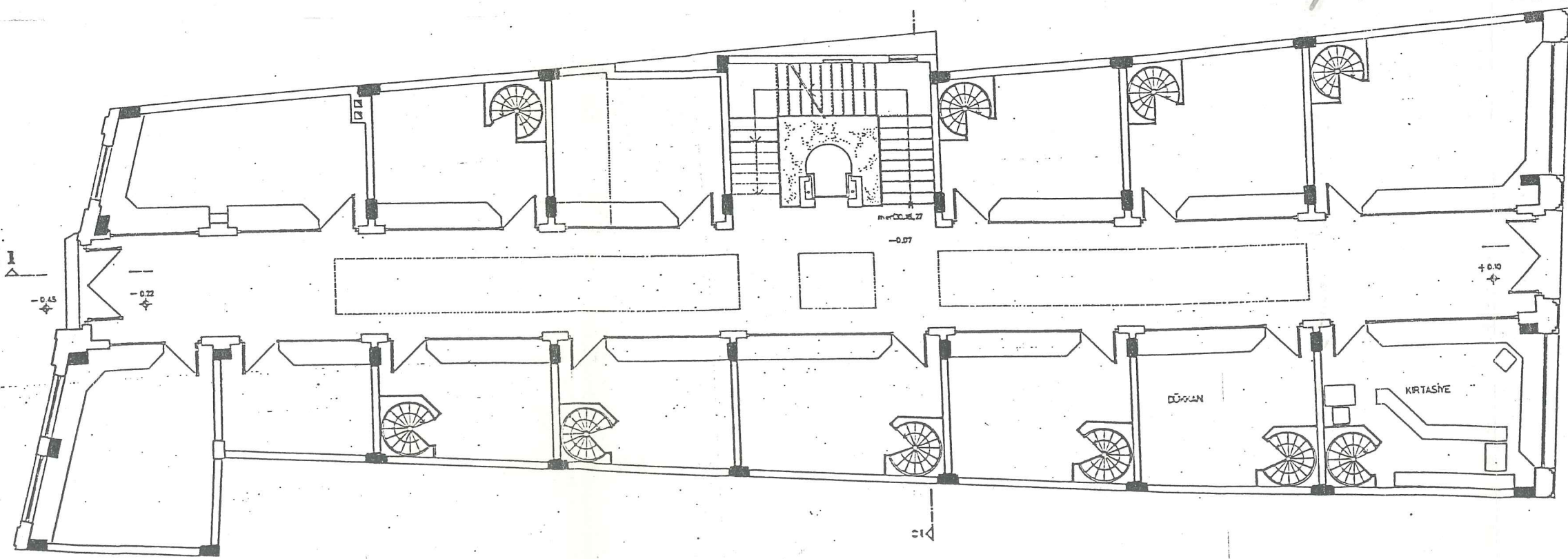

ARKA CEPHE

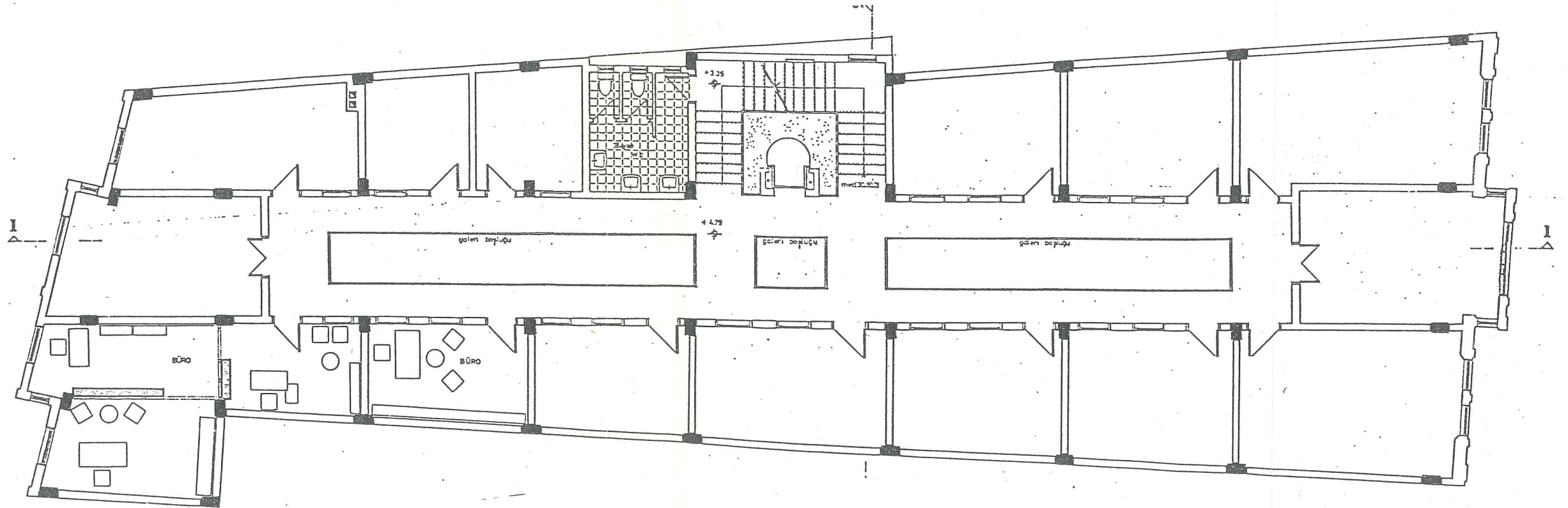
6.2.2. Uygulama Projesi.

BODRUM KAT PLANI

ZEMİN KAT PLANI

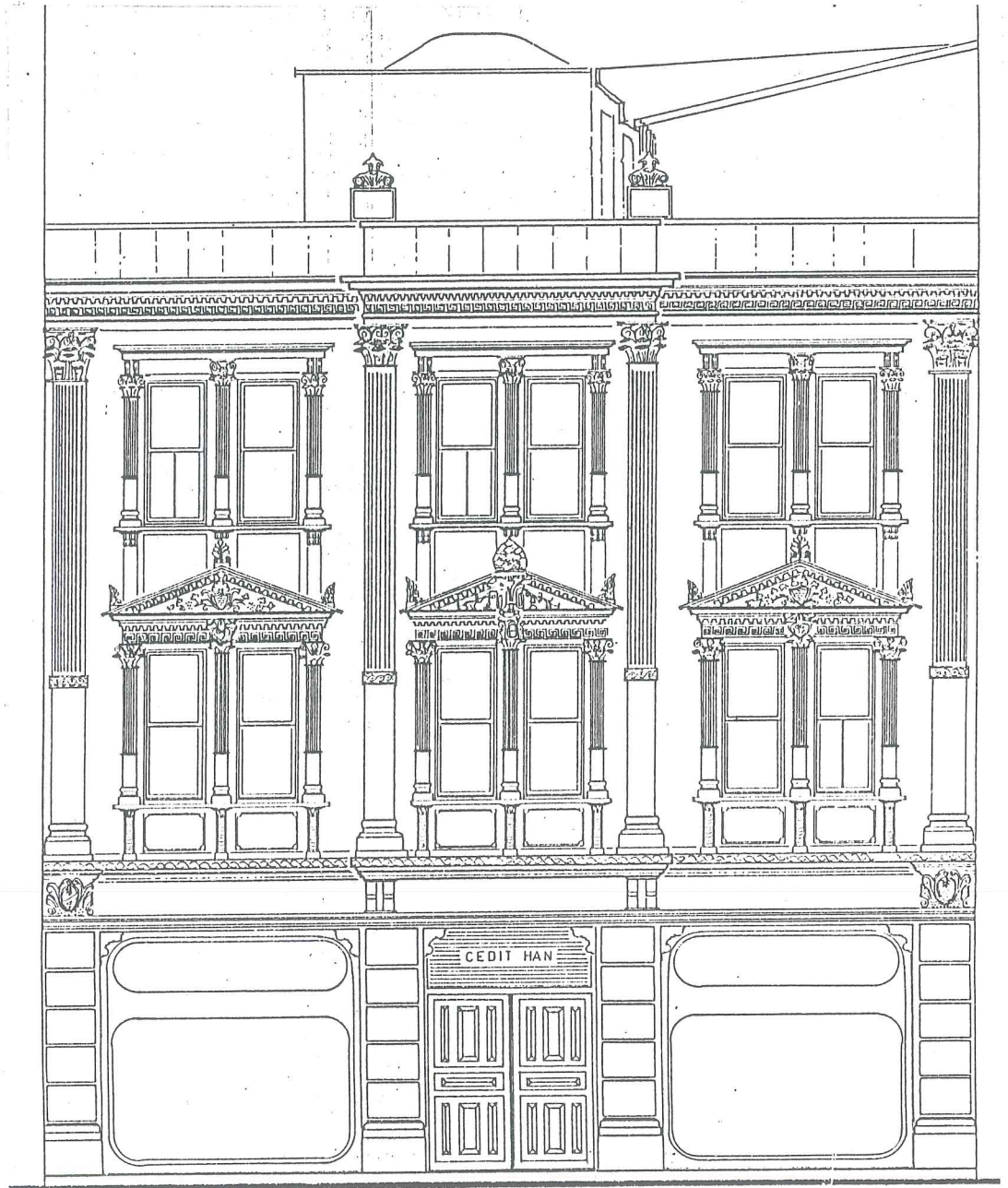

1.2. NORMAL KAT PLANI

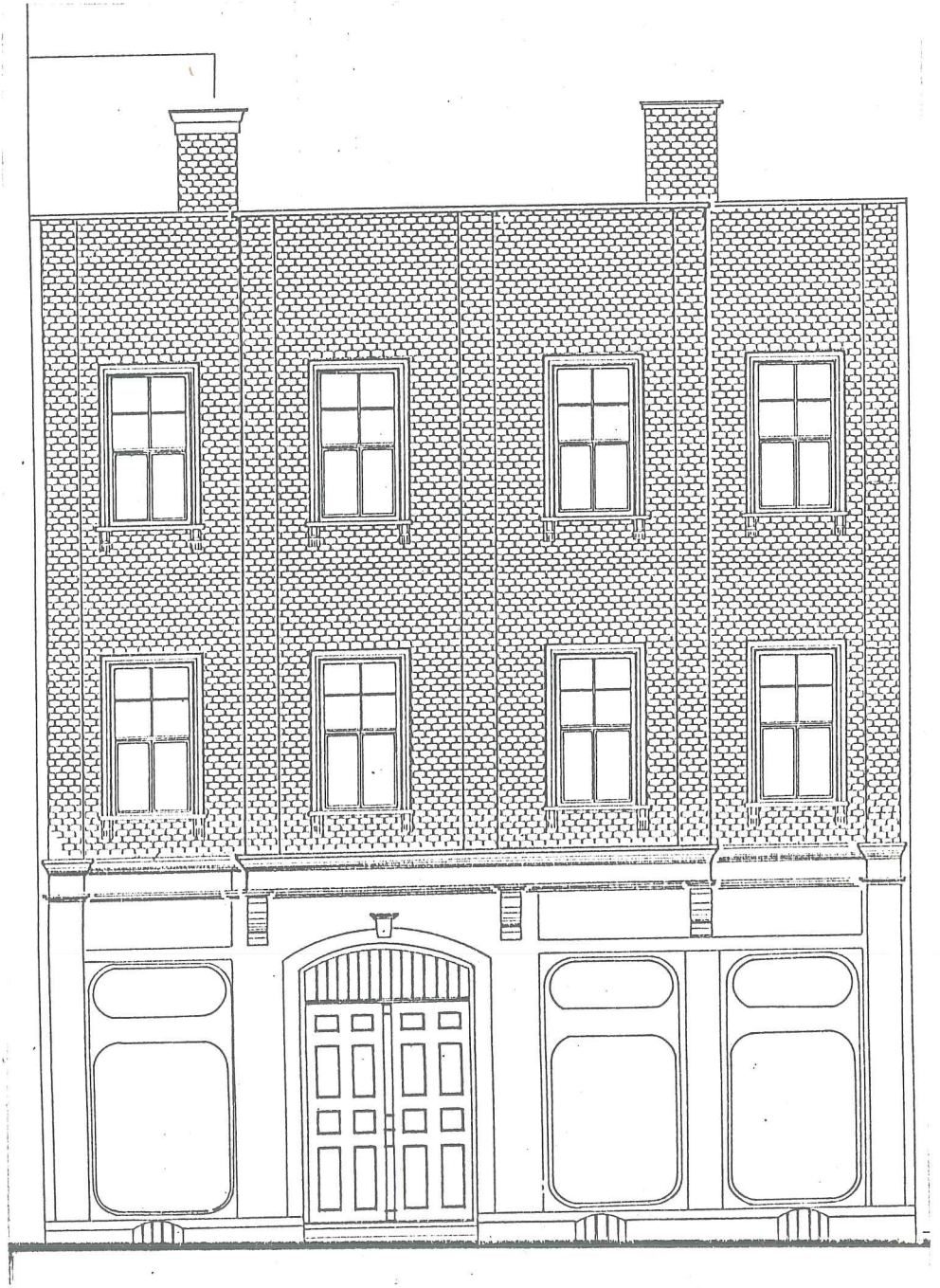

I.I.KESİTİ

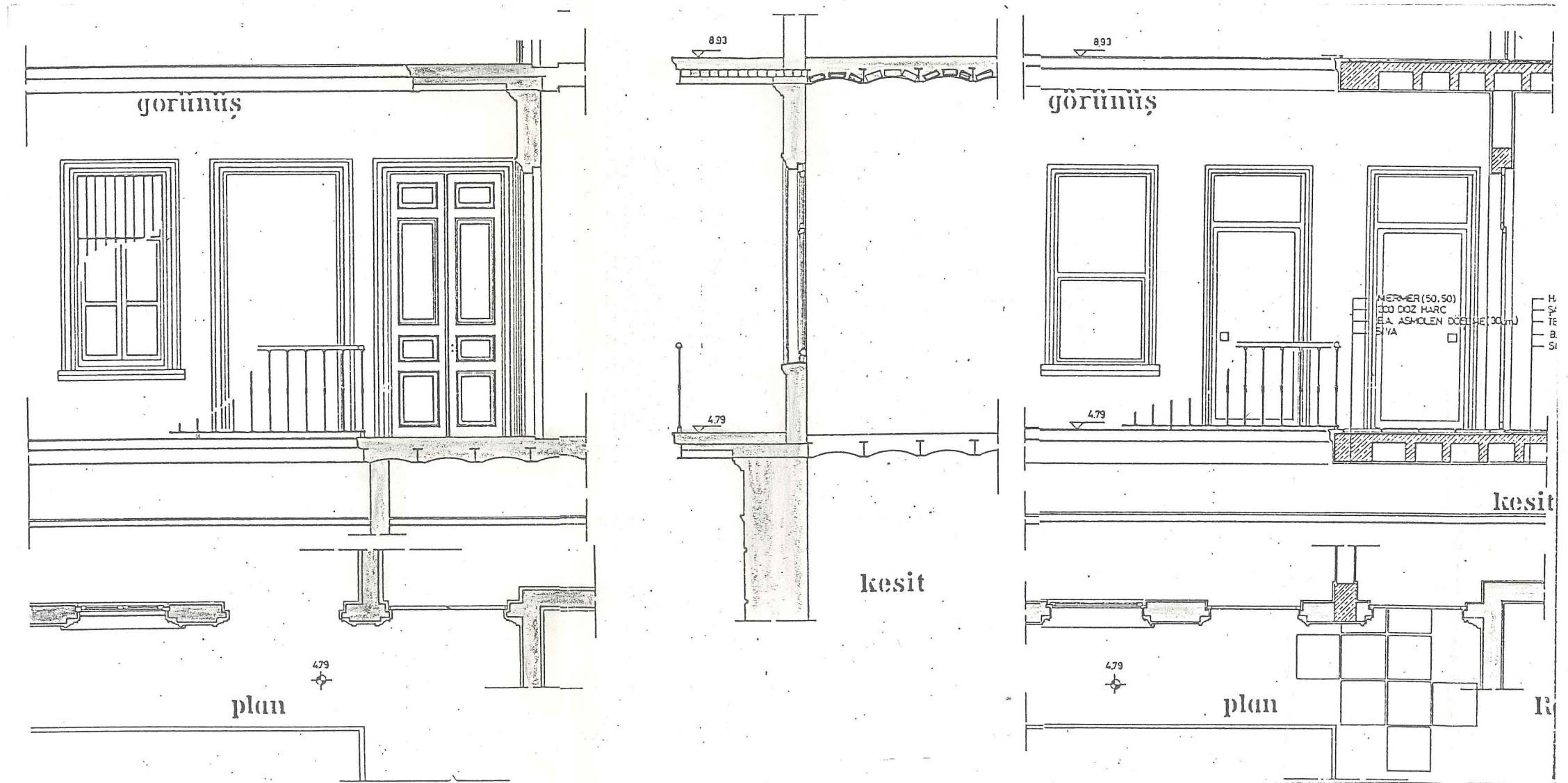
2

ÖN CEPHE

ARKA CEPHE

RÖLÖVE VE RESTORASYON SİSTEM DETAYLARI.

6.3. TRAFİK ÖNERİSİ.

6.4. ZINDAN HAN ÇEVRE DÜZENLEMESİ

SONUÇ: YENİLEME VE KORUMA İLKELERİ

7. SONUÇ: BÖLGE YENİLENMESİNDE KORUMA İLKELERİ

1- Yenileme, bölgede yenileme süreci içinde yaşayanların gereksinmelerine göre yönlendirilmeli ve onlarla birlikte planlanmalıdır. Yapıların özü değiştirilmemelidir.

İlke olarak eski bir yapının yenilenmesi, yeni bir yapı yapılmasına kıyasla hem daha ucuza mal olur, hem de daha üstün bir nitelik sağlar.

2- Bölge yenilemesinin esasını, kullanıcılarla önlemleri yürütenler arasında ileri derecedeki uyum oluşturulmalıdır.

3- Yapıların özünü tehdit edici hasarlar ivedi programlarla kısa zamanda giderilmelidir.

4- Yenileme, zaman içinde aşamalı olarak gerçekleştirilebilir olmalıdır. Az sayıda yıkım, dış cephelerin düzenlenmesi yoluyla küçük ölçeklerde iyileştirilmelidir.

5- Kamu tesisleri gereksinimleri karşılayıcı şekilde yenilenmelidir.

6- Bölge yenilemesinin kesin finansman teminatlarına gereksinmesi vardır.

(Uzun vadede kredi, mal sahipleri, belediye)

7- Yenilemede karar almanın açık biçimde olması, bir yandanda karar alıcı kurulların oluşturulması gereklidir.

"YENİLEMEDE" ADIM, ADIM.

1- Bölgenin toplumsal yapısı: Bölgede yerleşmiş olan kişilerin

çoğunluğunu esnaflar oluşturmaktadır. Bunlar bir yada iki katlı ve oldukça hasar görmüş atölyelerde el sanatları alanında çalışmaktadırlar. Eski hanlarda toptancılıkla uğraşan tüccarlar yerleşmiştir. Yeni yapılmış olan hanlarda ise serbest meslek alanında çalışan kişilerin bürolarında bulunmaktadır.

II- Blok strüktürünün korunması: Az sayıda yapı bölümleri yıkılıyor. İşyeri sahipleri ve kiracılar çevrelerini ve ucuz işyerlerini yitirmektense yoğun yapılaşmaya katlanmaya yeğ tutar. Renksiz ve iç sıkıcı arka ve iç avlular yeşillendirilerek kullanım avlusuna dönüştürülerek, han içindeki küçük odacıklar halindeki mekanlarda ihtiyaca göre genişletilirse hacim kullanımını daha fonksiyonel olur.

III- Onarım ve modernleştirme: Bütün çalışmalar hakkında kullanıcılara ayrıntılı biçimde bilgi veriliyor ve onlara başvuruluyor. Çatı, cepheler, bodrum, döşemeler, kirişler, pencereler, kapılar, sıhhi, elektrik tesisatı, tuvaletler onarılıyor ve yenileniyor. İsteğe göre sobalı ısıtma elde bırakılıyor. Kira başta bir miktar arttırılıyor.

IV- Yeni yapılar: Kot araştırması ve cephe düzenlemesine gidiliyor.
(Gerekli analizler ve tipolojiler sonucunda)

V- Ulaşım: Geniş caddeler trafiğe açık bulunuyor. Diğer yollar içinse sınırlı trafik getiriliyor. Park alanları yeniden düzenleniyor, tarihsel materyallerin elde bırakılması ve sınırlı trafiğe açık yollar da da bu materyalin kullanılması. (Küçük kaldırım taşları veya parke vb.)

YENİ YAPI STANDARTI VE SORUNLARI: Kesit planlarında büyük değişiklikler; yeni döşeme kaplamaları, değiştirilen kat yükseklikleri, yeni yapı

elemanları, kalorifer tesisatı, lüks malzemeler izlenen bu yolun sonucunda ise yüksek ölçüde çıkan yapım maliyetleri ve buna dayalı yüksek kira artışları, prosedürün uzun sürmesi gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkıyor.

Bu olumsuzları giderebilmek içinse; az sayıda yapının yüksek maliyetlerle yenilenmesindense, daha çok yapının daha düşük maliyetle yenilenmesi, Yapının yeni elemanlarla donatılmasından önce neyin onarılabileceği incelenmeli.

Kalorifer yapımı, ısı yalıtımı, pahalı döşeme kaplamaları, gereksiz kapı ve pencere doğramalarının yenilenmesi gibi. Modernleştirme kullanıcı onayı ölçüsünde isteğe bağlı olmalı.

"Modernleştirmeden onarım, yıkmadan önce modernleştirme."

BİNA HASARLARI VE ONARIMLARI: Eski eser niteliği taşıyan büyük hanların yüz yılı aşkın bir geçmişleri ve yeterli bir onarım geçirmediikleri göz-önüne alınırsa, kritik noktalardaki belirgin hasarların büyüklüğü kolayca anlaşılır. Bu nedenle hepsinde zorunlu yapısal önlemler alınması gerekir.

Temellerin takviyesi,

Çatı onarımları,

Taş duvarların onarımı,

binaların yığma olması sebebiyle derzlerin açılması ve yenilenmesi,

cephe temizlikleri,

döşemelerde takviyeler, vb.

E K L E R

Fatih **Mehmet** II Vakfiyeleri:

Balık **Pazarı** (85): "Dört bap dükkan dahi vardır, mecmu-u kırksekiz bap dükkan olur, cümlesi vakf-ı şerifleridir. Biri dahi yeni dükkanlar demekle maruf bazardır ki Ayasofya mahallesinde onyedı bap dükkan dır. Kemer demekle maruf Tak yanında, taraf-ı şimalidedir. Birbirine muttasıl ve baazı baazına mukabildir. Vakfı-ı şeriflerinden biri dahi Balık Bazarı demekle maruf bir bazardır ki birbirine muttasıl on bap dükkan dır. Ol mahalleye Balık Bazarı mahallesi demişlerdir.

دُورَتِ بَابِ دُكَّانِ دَاخِي وَارِدُ مَجْمُوعِي قَرَقِ سَكْرِ
 بَابِ دُكَّانِ اُولُو رَجْمَةِ سَيِّ وَقْفِ شَرِيفِ يَدِ
 بَرِي دَاخِي كِي دُكَّانِ دِيمَكَلَه مَعْرُوفِ
 بَا زَارِ دُزْ كِه اِيَا صُوفِيَا مَحَلَّه سَنَدَه اُونِ يَدِي بَابِ
 دُكَّانِ دُزْ كِه مَعْرُوفِ مَطَاقِ بَايْنَدَه
 طَرَفِ شِمَالِي دَه دُزْ بَرِي بَرِينَه مُتَّصِلِ وَبَعْضِي
 بَعْضَه مُقَابِلِ دُزْ وَقْفِ شَرِيفِ نَدِ بَرِي
 دَاخِي بَالِقِ بَا زَارِي دِيمَكَلَه مَعْرُوفِ بَا زَارِ دُزْ
 بَرِي بَرِينَه مُتَّصِلِ بَعْضِي بَعْضَه مُقَابِلِ اُونِ
 بَابِ دُكَّانِ دُزْ اُولُو رَجْمَه يَه بَالِقِ بَا زَارِي مَحَلَّه
 دِيمَشَلَرِ دُزْ ذِكْرِ اُولُنَا نِ بَا زَارِ قَرَشْتَه بَرِي بَابِ

Fatih Mehmet II Vakfiyeleri:

Balık Pazarı (85): "Dört bap dükkan dahi vardır, mecmu-u kırksekiz bap dükkan olur, cümlesi vakf-ı şerifleridir. Biri dahi yeni dükkanlar demekle maruf bazardır ki Ayasofya mahallesinde onyeddi bap dükkandır. Kemer demekle maruf Tak yanında, taraf-ı şimalidedir. Birbirine muttasıl ve baazı baazına mukabildir. Vakfı-ı şeriflerinden biri dahi Balık Bazarı demekle maruf bir bazardır ki birbirine muttasıl on bap dükkandır. Ol mahalleye Balık Bazarı mahallesi demişlerdir.

دُورْت بَاب دُكَّان دَاخِي وَاوَرْدُ رُجْمُوْعِي قَرَق سَكْر
بَاب دُكَّان اُولُو رُجْمَه سِي وَقْف شَرِيْفَلَر يَدُر
بِرِي دَاخِي كِي دُكَّانلَر دِيْمَكَلَه مَعْرُوف
بازار دُر كِه ايا صُوفيا مَحَلَه سَنَدَه اُون يَدِي بَاب
دُكَّانلَر كِه دِيْمَكَلَه مَعْرُوف طاق بَايْنَدَه
طَرَف شِمَالِي دَه دُر بِرِي بَرِيْنَه مُتَّصِل وَبَعْضِي
بَعْضَه مُقَابِل دُر وَقْف شَرِيْفَلَر نَدُر بِرِي
دَاخِي بِالِق بAZARِي دِيْمَكَلَه مَعْرُوف بازار دُر
بِرِي بَرِيْفَه مُتَّصِل بَعْضِي بَعْضَه مُقَابِل اُون
بَاب دُكَّانلَر اُولُو مَحَلَه يه بِالِق بازارِي مَحَلَه
دِيْمَشَلَر دُر ذِكْر اُولُو نَان بازار قَرِيْنَدِيْر بَاب

Balık Pazarı: (105) "Kazal yahudi milkine muttasıldır. Biri dahi sufli ve ulvi iki beyti müstemildir. Bu dahi Nasrani menkum Androniko milkine muttasıldır. Balık Pazarı kurbünde vakiğdir. Menazil-i mezbureden dokuzuncu menzil yine ancak bir beyt-i süflidir.

106: Balık Pazarı kurbünde vakiğdir. Bir beyt-i suflidir. Yahudiyiye Kornorti nam avret milkine muttasıldır. Öküz damı dedikleri keniseye muttasıldır. Onikinci menzil ki ahir-i menazildir. Ancak bir beyt-i süflidir. Menazil-i mezbureden biri süfli ve ulvi iki beyti müstemildir.

انكلنه نام عورت ملكنه متصلدز دن بری
 داخی انجق بزیت سفلی دز قوال یهودی ملكنه
 متصلدز ❁ بری داخی سفلی و علوی ایکی بنی
 مشتملدز بوداخی نصرانی مرقوماندرو نیکو
 ملكنه متصلدز ❁ منزل سابع انجق بزیت
 سفلی دز یهودیه سبادیه نام عورت ملكنه
 متصلدز ❁ بری داخی انجق بزیت سفلی
 مشتملدز الیاس سلاخی ملكنه متصلدز
 ❁ منازل مزبوره دن طقوزنجی منزل ینه انجق
 بزیت سفلی دز مرقومال نصرانی ملكنه متصلدز
 بالوق بازار ی قریبده واقعدز ❁ بری داخی كذلك

بالوق بازار ی قریبده واقعدز بزیت سفلی دز
 یهودیه قوز نورتی نام عورت ملكنه متصلدز
 ❁ منازل مزبوره دن بری داخی انجق بزیت
 سفلی دز اوکوز دامی دنگاری کینته ینه
 متصلدز ❁ اوز ایکی منزل که اخر منازل
 انجق بزیت سفلی دز یهودی الیاز بانو ملكنه
 متصلدز ❁ برغوسی خلیل باشا چله سنده
 سکر باب منزل وازدز ❁ منازل مزبوره دن
 بری سفلی و علوی ایکی بنی مشتملدز یهود
 کینته سنه متصلدز دن بری داخی كذلك
 سفلی و علوی ایکی بنی مشتملدز ینه یهودیه مرقوم

Tahtakale (117): Süfliyi müstemildir. Yahudiye Sarana nam avret milkine muttasıldır. Biri dahi mahalle-i mezburede Bozahaneyeye muttasıl Kesinedir, Vakfı-ı şeriflerine ilhak buyurmuşlardır. Mahalle-i mezburede süfli iki hane daha vardır. Birbirine muttasıldır. Tahtıkal'a kurbündedir. Sameriye Yahudi milkine muttasıldır. Bundan maada medine-i mezburede Tahtıkal'a kurbünde Elhaç Timurtaş Mescidi Mahallesinde beş bap büyüt-i müteaddide vardır. Biri beyt-i süflidir. Kasap Ali İbni Timurhan milki- ne muttasıldır.

119: anın mislidir. Ol menzil Harrat üstad Kemal milki ile mahduttur. Mahalle-i mezburede dokuz bap hücre dahi vardır. Birbirine muttasıl merhum Murat Paşa Vakfına mülasıktır. Biri dahi mahmiyei mezburede Tahtıkal'a kurbünde Hacı Timurtaş Mescidi mahallesinde vakiğ onüç bap hücre- dir.

سُفْلِي مَسْتَمِلِدُ يَهُودِيَّةٍ سَرَانَةَ نَامِ عَمُورَتِ
 مَلِكْنَهُ مَتَّصِلِدُ بِرِي دَاخِي بِجَلَّةٍ مَزْبُورَةٍ
 بُوْرَةٍ خَانَةِ يَهُودِيَّةٍ مَتَّصِلِ كِنِيْسَةِ دَرُوقِفِ شَرِيْفِيَّةٍ
 الْحَاوِيُوْرِ مَشَارِدُ دُرُوقِفِ مَزْبُورَةٍ دُهُ سَفْلِي
 اِكْبِي خَانَةِ دَاخِي وَاوْرِدُ بِرِي مَتَّصِلِدُ
 تَحْتِ قَلْبِهِ قَرِيْبُهُ دَرُوقِفِ يَهُودِيَّةٍ مَلِكْنَهُ
 مَتَّصِلِدُ بُوْنْدُنِ مَا عَدَا مَدِيْنَةَ مَزْبُورَةٍ
 تَحْتِ قَلْبِهِ قَرِيْبُهُ الْحَاجِ تَمُورِ تَاشِ مَسْجِدِي
 بِجَلَّةٍ سَنَدُ بَشَابِئِ بِيُوْتِ مَتَّعْدَةٍ وَاوْرِدُ
 بِرِي سَفْلِي دَرُوقِفِ تَاشِ مَسْجِدِي قَرِيْبُهُ اُوْجِ بَابِ دَكَانْدُرِ
 مَلِكْنَهُ
 بِرِي دَاخِي كَذَلِكَ نَتَّسِفُ

اول منزل خراط استاد كمال
 ملكي ايله محمد دُرُوقِفِ مَزْبُورَةٍ دُهُ طَقُوزِ بَاشَا
 حَجَّجِ دَاخِي وَاوْرِدُ بِرِي مَتَّصِلِ مَرْحُومِ مَرَادِ پَاشَا
 وَقَفْتَهُ مَلَا صَقْدُرِ بِرِي دَاخِي مَجْمِعَةِ مَزْبُورَةٍ
 تَحْتِ قَلْبِهِ قَرِيْبُهُ حَاجِي تَمُورِ تَاشِ مَسْجِدِي بِجَلَّةٍ سَنَدُ
 وَاوْرِدُ اُوْجِ بَابِ حَجَّجِ دُرُوقِفِ بِرِي مَتَّصِلِ مَلَا صَقِ
 وَطَرِيْقِ غَاثَةِ مَتَّصِلِ وَقَصَابِ حَاجِي عَلِيِّ بِنِ تَمُورِ خَانِ
 مَلِكْنَهُ حَاوْرِدُ اَوْقَافِ شَرِيْفِيَّةٍ لَرَنْدُنِ بِرِي
 دَاخِي حَاجِي تَمُورِ تَاشِ مَسْجِدِي بِجَلَّةٍ سَنَدُ مَرْحُومِ
 يُوْاشِيَّةٍ سَاطِيْنِ مَسْجِدِي قَرِيْبُهُ اُوْجِ بَابِ دَكَانْدُرِ
 اِكْبِي سِنِي بُوِيَّةٍ خَانَةِ دِيْمَكَلَةِ مَعْرُوقْدُرِي مَرِيَّةٍ

Gümrük Kaparı (162): Menzil dahi vardır. Ol dahi Hamama muttasıldır. Daye Hatun Mahallesinde vakf-ı şeriften bir beyt-i süfli vardır. Han-ı cedid-i sultanıye muttasıldır. Evkaf-ı şerifelerinden biri dahi haric-ı kal'ada Gümrük Kaparı demekle maruf beyittir. Dört tanraf tarikiama mahduttur. Mahallei mezburu etraf ve aktardan Darülsaltanatil'aliyyeye emtia ile gelen tüccardan, müsliminden rub-ı üsr ve ehl-i zimmetten nisf-ı üsr ve harbiden üsr alınmak için vakf buyurup şart buyurdular.

Tahtakale (337): Tahtikal'ada vakıg akarat ve sair mülhakat Cabisi ola. Sadis Sultan Bazarı ve ana tabıg olan dekaın-i sellahiyle ve debagıyle ve cabisi ola. Sabıg dikilitaş Bazarı ve muzafatı Cabisi ola. İki nefer dahi Darüsaltanatlarında olan büyük mukattatıg Cabisi ola.

Tahtakale (159): Birbirine muttasıl onbir bap beyt-i süfli dahi vardır. Müderris Resul Efendi ve Yenişeriler Zaimi Mustafa Subaşı millkleriyle mahduttur. Bunlar Üstad Avas Mescidi mahallesindedir. Tahtikal'a kurbünde Hacı Timtaş Mescidi mahallesinde vakf-ı şeriften bir vasıg kebir dükkân vardır. Boyahane demekle maruftur.

تحت قلعه ده واقع عقارات و سایر ملحقات
 جابی سینه اوله ^{بازاری} سادش سلطان و اکاتبغ
 اولان دکا کین سلاخیه و دباغیه و غیره
 جابی سینه اوله ^{سابع} دیکلو طاش بازاری و
 مضافاتی جابی سینه اوله ^{ایکی} نفر داخی دار
 السلطنه لرنده اولان بیوت مقاطعاتی جابی
 اوله ^{نفر} جابی داخی دار الفسخ غلظه ده واقع
 بیوت مقاطعاتی جابی سینه اولوب مجموع اون
 نفر جابی اوله ^{ایکی} نفر جابی عمارت و مرمته
 لازم اولان اسباب و آلات و مخازنی حفظه
 متعین اولوب عمارت و مرمته متعلق بر خد

بری برینه متصل اون بزباب بیت سفلی داخی
 وارد در طرفین دن مدرس رسول افندی و یکچ
 زعیمی مصطفی سونباشی ملکری ایله محدود در
 بوندر استاد ایاس ^{سجده} سجده سنده در ^{تحت} تحت قلعه
 فر بنده حاجی تور طاش مسجدی سجده سنده
 وقف شریفدن بر و اسبع کبیر دکان وارد در
 بوینه خانه دیمکله معروف در مرحوم حاجی خلیل
 ملکله متصل در ^{صاری} صاری تور جی مسجدی
 سجده سنده بوینه خانه دیمکله معروف بر دکان
 وارد در یکت اوغلی خاتونی ملکله متصل در
^{بوینه} بوینه خانه دیمکله معروف بر دکان داخی وارد

میرزا داخی وارد اوله داخی تمامه متصل در
 دیه خانون مجله سنده وقف شریفدن بر بیت سفلی
 وارد در خان جدید سلطانیه متصل در
 ارفاق شریفه لرندن بری داخی خارج قلعه ده
 کورک قیانی دیمکله معروف بیت زردوزت طرف
 طریق خانله محدود در محل بزبوری اطراف و
 قطازدن دار السلطنه العلیه ایمنه ایله کلن
 بخازدن ^{مسلین} مسلین دن ربع عشر ^{واحد} واحد متدن
 نصف عشر و حوی دن عشر النماق ایچروقف
 بیورب شرط بیور دیلر که بیت بزبوره بر این
 و دیندار ^{متعفف} متعفف و برهنز کارکن ادم طرز

NOTLAR

1. Koçu, Istanbul Ansiklopedisi, Cilt 9, S.5076.
2. Çağlar, Milliyet, 25 Nisan 1984, sütun 1-2.
3. "Istanbul", Yurt Ansiklopedisi, S.3767.
4. İbid., S.3773.
5. İbid., S.3774.
6. İbid., S.3767.
7. "Istanbul", Loc.cit.
8. Koçu, op.cit., cilt 7, S.3557.
9. İbid., cilt 4, S.2031-2032.
10. Koçu, Loc.cit.
11. İncicyan, 18.Asırda İstanbul, S.69.
12. İncicyan, Loc.cit.
13. İbid., S.70.
14. Ergin, Mecelle-i - Umuru Belediye, S.15.
15. Koçu, Op.cit., cilt 4, S.2032.
16. Dirimtekin, Fetihten Önce Haliç, S.1.
17. İbid., S.8.
18. "Istanbul", İslam Ansiklopedisi, cilt 5, S.1150.
19. İbid., S.1153.
20. İbid., S.1157.
21. İbid., S.1158.
22. "Istanbul", Loc.cit.

23. İbid., S.1159.
24. Dirimtekin, Op.cit., S.2.
25. İbid., S.3.
26. İbid., S.6.
27. Janın, Contantinople, Byzantine, S.273.
28. Mehmet Ziya, Istanbul ve Boğaziçi, S.330.
29. Dirimtekin, op.cit. S.22.
30. Dirimtekin, loc.cit.
31. Dirimtekin, Loc.cit.
32. Müllingen, Constantinople, S.219.
33. İbid., S.225.
34. Dirimtekin, op.cit., S.50.
35. İbid., S.52.
36. İbid., S.53.
37. İbid., S.54.
38. İbid., S.65.
39. Dirimtekin, loc.cit.
40. Schneider, Konstantinopel, S.49.
41. Schneider, Loc.cit.
42. Ergin, Fatih İmaret Vakfiyesi, S.21.
43. Ayverdi, Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, S. 49.
44. "İstanbul", Op.cit, cilt 5, S.1214/4.
45. Koçu, op.cit. cilt 4, S.2028.
46. Koçu, Loc.cit.
47. İbid., cilt 7, S.3748.
48. İbid., cilt 4, S.2027.
49. Öz, Istanbul Camileri, S.84.

50. İbid., S.53.
51. İbid., S.55.
52. İbid., S.63.
53. Güran, Istanbul Hanları Mimarisi, S.93.
54. İbid., S.85-86.
55. İbid., S.91.
56. İbid., S.87.
57. İbid., S.97.
58. Özdeş, Istanbul Çarşıları, S.6-7-8.
59. Tanışık, Istanbul Çeşmeleri, S.234.
60. İbid., S.248.
61. İbid., S.235.
62. İbid., S.247.
63. İbid., S.236.
64. Koçu, op.cit. cilt 9, S.5078.
65. İbid. cilt 4, S.2027.

BİBLİYOGRAFYA

- AKSEL, Malik, Istanbul Mimarisinde Kuş Evleri, İstanbul, İstanbul Enstitüsü yayınları, 1959.
- AYVERDİ, E.Hakkı, 19.Asırda İstanbul Haritası, İstanbul, Fetih Cemiyeti yayını, 1958.
- , Fatih Devri Sonlarında İstanbul Mahalleleri, İstanbul, Fetih Cemiyeti Yayını, 1958.
- ÇAĞLAR, Sırrı, "Tahtakale Göçüyor" Milliyet, 25 Nisan 1984, S.6, sütun 1-2.
- de AMICIS, Edmondo, Istanbul (1874), Çev.Beynun Akyavaş, Kültür Bakanlığı yayınları no: 382, Ankara, 1981.
- DİRİMTEKİN, Feridun, Fetihten Önce Haliç Surları, İstanbul, Fetih Cemiyeti yayını, 1956.
- ELDEM, Sedad Hakkı, Istanbul Anıları, yazarın kendi yayını, İstanbul, 1979.
- EYİCE, Semavi, Son Devir Bizans Mimarisi: İstanbul'a Palaiologoslar Devri Anıtları, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yayınları No: 999, İstanbul, 1963.
- ERGİN, Osman Nuri, Mecelle-i Umuru Belediye, İstanbul, Fetih Cemiyeti yayını, 1940.
- , Fatih İmaretı Vakfiyesi, İstanbul, Fetih Cemiyeti yayını, 1945.
- "İstanbul" İslam Ansiklopedisi, cilt 5, İstanbul, Milli Eğitim Bakım Evi, 1968.
- CRELOT, Relation Nouvelle D'un Voyage de Constantinople, A Paris, Avec priviloge du rot.

- GÜRAN, Ceyhan, Türk Hanlarının Gelişimi ve İstanbul Hanları Mimarisi, İstanbul, Vakıflar Genel Müdürlüğü yayınları, 1976.
- GURLITT, Cornelius, Die Baukunst Konstantinopels, Berlin, Verlag bei Ernst Wasmuth A.G., 1912.
- İNCİCYAN, P.G., 18. Asırda İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Enstitüsü Yayını No: 43, 1976.
- JANIN, R., Constantinople, Byzantine, Paris, Institut Français Etudes Byzantine, 1950.
- KOÇU, Reşat Ekrem, İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyatı Kollektif Şirketi yayını, 1963.
- MILLINGEN, Alexandervan, Constantinople, London, A-C Black, 1906.
- MULLER, Wiener Wolfgang, Bildlexikon zur Topographie Istanbul, Tübingen, Ernst Wasmuth Verlag, 1977.
- ÖZDEŞ, Gündüz, Türk Çarşıları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi yayını, İstanbul, 1953.
- PARMAKSIZOĞLU, İsmet, Evliya Çelebi Seyahatname, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayını no: 506, 1001 Temel Eser Dizisi No: 96, Birinci baskı Ankara, 1983.
- SCHNEIDER, A.M., Konstantinopel, Flovian Kupferberg Verlag Mainz und Berlin, 1956.
- TANIŞIK, İbrahim Hilmi, İstanbul Çeşmeleri, İstanbul, Maarif Vekaleti yayınları, seri II, sayı 3, 1943.
- "İstanbul", Türk Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara, 1972.
- "İstanbul'un Doğası" Yurt Ansiklopedisi, İstanbul, Anadolu Yayıncılık A.Ş. 1983.
- ZİYA, Mehmet, İstanbul ve Boğaziçi, İstanbul, 1928.